

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Martina Lebedová

Notář v řízení o dědictví

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D.

Katedra občanského práva

Srpen 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

V Kutné Hoře 31. 8. 2009

.....
Martina Lebedová

Obsah

Úvod.....	3
1. Stručný historický vývoj postavení notáře v dědickém řízení.....	4
2. Pojem notář, jeho pravomoci obecně a jmenování.....	7
3. Postavení notáře v dědickém řízení a jeho oprávnění a povinnosti obecně.....	10
4. Zásady a funkce dědického řízení.....	14
5. Zahájení dědického řízení a příslušnost notářů.....	17
5.1. Zahájení dědického řízení.....	17
5.2. Příslušnost notářů v dědickém řízení.....	18
5.3. Účastníci dědického řízení.....	20
6. Úkony notáře v předběžném šetření.....	24
6.1. Šetření obecně.....	24
6.2. Zjišťování listin důležitých pro dědické řízení.....	25
6.2.1. Závěť a listina o vydědění.....	26
6.2.2. Listina o správě dědictví.....	29
6.2.3. Manželská smlouva.....	31
6.2.4. Dědická smlouva podle nového občanského zákoníku.....	33
6.3. Neodkladná opatření.....	34
6.3.1. Zajištění dědictví.....	34
6.3.2. Svěření věci.....	36
6.3.3. Prodej movitých věcí.....	37
6.3.4. Ustanovení správce dědictví.....	37
6.3.5. Neodkladné opatření v obchodní společnosti.....	41
6.4. Zrušení (ukončení) neodkladných opatření.....	42
6.5. Úschovy u soudního komisaře.....	42
6.6. Zjišťování dědiců.....	43
6.7. Zjišťování majetku a dluhů.....	48
7. Zastavení dědického řízení.....	51
8. Projednání dědictví u soudního komisaře.....	53
8.1. Jednání obecně.....	53
8.2. Jednotlivé úkony soudního komisaře v rámci jednání.....	56
8.2.1. Vypořádání společného jmění manželů.....	56
8.2.2. Soupis aktiv a pasív.....	57

8.2.3. <i>Určení ceny dědictví</i>	60
8.2.4. <i>Dohoda o vypořádání dědictví</i>	63
8.2.5. <i>Vypořádání dědictví podle dědických podílů</i>	65
8.2.6. <i>Dohoda o přenechání dědictví k úhradě dluhů</i>	66
9. Likvidace dědictví	69
10. Usnesení o dědictví a odměna notáře	72
11. Dodatečné projednání dědictví	78
Závěr	82
Seznam použitých zkratk	84
Použitá literatura	85
Prameny	86
The Role of Notary in Inheritance Proceedings	87

Úvod

Notářský úřad zahrnuje řadu činností, kterých je zapotřebí v různých životních situacích. Význam notářského úřadu sílí zejména z důvodu, že jakékoli listiny vyhotovené či ověřené notářem jsou nadány veřejnou vírou o jejich správnosti. Význam notářů v posledních letech sílí i v oblasti dědického práva, jelikož jsou postupně nadáni stále širšími pravomocemi při jednotlivých úkonech dědického řízení. Mezi všemi činnostmi, které notáři v rámci svého úřadu vykonávají, zaujímá dědické řízení téměř 50%, a to je také jeden z důvodů, proč je právě oblast dědického řízení předmětem této diplomové práce. Cílem této práce je přiblížit, co je náplní činnosti notářů v dědickém řízení a jak se jejich postavení v této oblasti v posledních letech vyvíjí, zejména pak s ohledem na novelu č. 7/2009 Sb.

První kapitoly přibližují a vysvětlují význam notářského úřadu a jeho spojení s dědickým řízením. První část práce je zaměřena na historický vývoj pojmu notář, neboť právě odsud lze snáze pochopit, jakým směrem se postavení notářů vyvíjelo a kdy převzali jednotlivé úkony v oblasti dědického práva. Na tento historický exkurz navazuje vysvětlení pojmu notář tak, jak ho chápe současná právní úprava, včetně výčtu činností, které notářský úřad zahrnuje. To je důležité zejména pro pochopení smyslu notářského úřadu a pro uvědomění, že notáře nelze spojovat pouze s dědickým řízením, nýbrž i s jinými právními činnostmi. Nadále se již práce zaměřuje na samotné dědické řízení a postavení notáře v něm. Nejprve je zde obecně nastíněno, jaká oprávnění a jaké povinnosti při úkonech dědického řízení notář, jako soudní komisař, v průběhu řízení má, což je blíže rozvinuto v jednotlivých kapitolách. Nechybí ani výčet zásad dědického řízení, které musí notář dodržovat a které zároveň přispívají k pochopení smyslu dědického řízení. Další kapitoly obsahují jednotlivé úkony, které notář, jako soudní komisař, v dědickém řízení činí, což představuje stěžejní část této práce. Součástí práce je také zmínka o institutu dědické smlouvy, jež je navrhována do nového občanského zákoníku.

Do jednotlivých kapitol se snažím promítnout dopad novely č. 7/2009 Sb. na úkony v dědickém řízení a snažím se ji porovnat s dosavadní právní úpravou.

1. Stručný historický vývoj postavení notáře v dědickém řízení

Když se v dějinách poprvé objevila funkce notáře, nebyla ještě s dědictvím vůbec spojena. Pojem „notarius“ byl poprvé použit ve starověkém Římě a označoval písaře. V pozdní římské říši byli notáři chápáni jako císařští úředníci, kteří měli na starost sepisování listin pro jiné osoby a sepisování listin o právních úkonech¹.

V Českých zemích se pojem notarius objevil ve 12. století a jeho činnost s institutem dědictví ještě nijak nesouvisela. Jednalo se o písaře, který zapisoval průběh soudního jednání a prováděl zápisy do zemských desek. Původně byl úřad notáře spjat pouze se soudním řízením a teprve o několik let později začal tento úřad zahrnovat i sepisování soukromých právních listin². Na Moravě byl notář chápán také jako královský úředník krajské správy. Koncem 13. století začal pravidelně fungovat úřad veřejných notářů³.

Do notářského úřadu vybíraly notáře městské rady a podmínkou bylo, aby byl kandidát učený a znalý práva, školený na tuzemské nebo zahraniční univerzitě. Předpokladem vstupu do úřadu bylo kromě vzdělání také složení zkoušky a přísahy Bohu, králi, purkmistrovi a obci. Do funkce jmenoval notáře buď král, nebo papež, popřípadě jiný církevní hodnostář. Obec poskytovala notářům plat, obydlí a šatstvo. Zpronevěření úřadu se přísně trestalo, a pokud by některý notář falšoval zápis, mohlo ho to stát hrdlo. Stále však ještě činnosti notářů s dědictvím nesouvisela.

Během 14. století se postupně rozšiřoval předmět notářské činnosti. Sepisovali listiny, týkající se majetkových poměrů, které by mohly založit spor. Postupem času se dokonce vyžadovalo, aby byly všechny listiny vyhotoveny notářem⁴. Společnost ve střední Evropě začala v tomto období v dědickém právu upřednostňovat zvolenou posloupnost před posloupností přirozenou. Ač Maxmiliánův řád z r. 1512 upravoval možnost pořízení testamentu písemně nebo ústně před 7 svědky, v praxi se nejvíce používal testament před soudem nebo notářský testament⁵. Maxmiliánův řád byl až do

1 M.Skřejpek a kol.: Právníký stav a právníký profese v minulosti, Havlíček Brain Team, 2007

2 I.Schelleová, J.Stavinohová, Doplněk, MU Brno, 1994

3 M.Skřejpek a kol.: Právníký stav a právníký profese v minulosti, Havlíček Brain Team, 2007

4 M.Skřejpek a kol.: Právníký stav a právníký profese v minulosti, Havlíček Brain Team, 2007

5 K.Adamová: Dějiny soukromého práva ve střední Evropě, CH Beck, 2001

roku 1850 jediným právním podkladem existence notářského úřadu. Obnovené zřízení zemské ani Deklaratoria a Novely se o notářích nezmiňují.

Notářský řád z roku 1850 a 1855 zakotvil notářství jako státní instituci. Notářské zápisy nabývaly na významu, například vklad do veřejných knih mohl být proveden pouze prostřednictvím notářského zápisu. K významné novele notářského řádu došlo v roce 1871 zákonem č. 75/1871 ř. z., který zesílil význam notářství a rozšířil předmět notářské činnosti. Poprvé se tu objevilo spolupůsobení notářů v dědickém řízení ve funkci soudních komisařů. Notáře jmenoval ministr spravedlnosti na základě výsledku konkurzu, který vypisovala notářská komora. Podmínkou pro výkon funkce notáře bylo dosažení věku 24 let, svéprávnost, ukončené právnické studium včetně složení tří státních zkoušek, čtyři roky praxe, z čehož musely být alespoň dva roky u notáře a zbytek mohl být u soudu nebo advokáta, uchazeč musel dále složit notářskou zkoušku, ale uznávala se i soudcovská nebo advokátská zkouška a byla požadována znalost obvyklých zemských jazyků⁶.

Další změny v charakteru a organizaci notářství nastaly až v roce 1948. V této době došlo ke zlidovění soudnictví a i notářství se mělo politicky i ekonomicky přizpůsobit novým společenským poměrům. Zákon č. 202/1949 Sb. změnil notářský řád tak, že se notáři stali členy krajských notářských sborů. Notářství přestalo být svobodným povoláním a ztratilo podnikatelský charakter. Také byly zrušeny Notářské komory.

Zákon č. 116/1951 Sb. upravil tři okruhy působnosti notářů: sepisovali notářské listiny, prováděli činnost z pověření soudu, především v oblasti dědického řízení, a ostatní činnost na žádost stran. Zákon také změnil organizaci notářství. Státní notářství se vytvářelo v obvodech okresních soudů. Notářství bylo státním úřadem a notáři byli státními zaměstnanci.

K dalším změnám došlo přijetím zákona č. 52/1954 Sb., který zrušil činnost notářů z pověření soudu. Dědická agenda tak byla předána přímo do kompetence státního notářství. Dozor vykonávaly krajské soudy.

Nový notářský řád byl přijat v roce 1963 jako zákon č. 95/1963 Sb., který platil

6 M.Skřejpek a kol.: Právnický stav a právnické profese v minulosti, Havlíček Brain Team, 2007

až do roku 1992. Státní notářství se stalo státním orgánem. V jeho čele stáli vedoucí státní notáři, kteří organizovali a řídili činnost státních notářství a vykonávali dohled nad notáři, notářskými čekateli a dalšími pracovníky. Státnímu notářství příslušelo rozhodování o dědictví.

Závěrem je nutné upozornit na degradaci státního notářství v tomto období. Ministr spravedlnosti, který notáře do funkce jmenoval a z funkce také odvolával, mohl na návrh předsedy krajského soudu prominout uchazečům vysokoškolské vzdělání nebo potřebnou praxi, byly-li pro to důvody zvláštního zřetele. Zákonnými předpoklady pro výkon funkce notáře byly jinak dle zákona vysokoškolské právnické vzdělání, dvouletá praxe, z čehož alespoň jeden rok musel být u státního notářství, bezúhonnost, československé státní občanství a oddanost socialistickému zřízení⁷.

V roce 1992 byl přijat zákon č. 358/1992 Sb. o notářích a jejich činnosti (notářský řád). Jelikož dosavadní pojem notářství označoval státní orgán, do nové úpravy nebyl tento pojem převzat a ve snaze o odlišení ho nahradil nepříliš zdařile pojem „notářská činnost“. To však působilo mnohé interpretační a jazykové potíže a nevyjadřovalo to, jaké má postavení tato specifická právní služba vedle soudnictví a advokacie-tedy když advokát vykonává advokacii, pak má notář vykonávat notářství. Proto dochází novelou č.7/2009 Sb. k souladu tohoto institutu s jeho historickým chápáním a „notářská činnost“ je nahrazena „výkonem notářství“.

Touto novelou dochází dále k posílení postavení notáře jako soudního komisaře v dědickém řízení, zejména k posílení jejich rozhodovacích pravomocí a v důsledku toho také k prohloubení odpovědnosti za jejich činnost. Poprvé tak od roku 1992 dochází také ke změnám v oblasti kárného řízení⁸.

7 I.Schelleová, J.Stavinohová, Doplněk, MU Brno, 1994

8 www.psp.cz

2. Pojem notář, jeho pravomoci obecně a jmenování

Postavení notáře a jeho pravomoci upravuje zákon č. 358/1992 Sb. o notářích a jejich činnosti neboli notářský řád.

Notářem se dle § 1 notářského řádu rozumí fyzická osoba splňující předpoklady podle tohoto zákona, kterou stát pověřil notářským úřadem. Z uvedeného ustanovení vyplývá, že notářem nemůže být právnická osoba. Notářský úřad zahrnuje soubor pravomocí k výkonu notářství a k další činnosti stanovené zákonem, trvale spojený s místem výkonu této činnosti. Notářství lze definovat jako specifickou právní činnost vykonávanou v rámci svobodného povolání, avšak pouze státem pověřenými osobami a na základě jím svěřených pravomocí, jejímž předmětem je poskytování právních služeb, a to zákonem předepsanou formou, v zákonem vymezených oblastech právních vztahů za úplatu. Tato právní činnost sice není vykonávána orgány státu, ale její výsledky jsou nadány veřejnou vírou, mají zákonem přiznané kvalifikované účinky spočívající v předpokladu jejich pravdivosti a zákonnosti. V širším slova smyslu sem lze řadit všechny vztahy, které souvisejí s výběrem pověřených osob, s realizací výkonu této činnosti a způsobem její vnitřní organizace, neboť s ohledem na zákonem uznanou věrohodnost jejích výsledků vyžadují všechny tyto vztahy přesnou právní úpravu⁹. Co zahrnuje výkon notářství, upravuje § 2 notářského řádu. Podle tohoto ustanovení notář sepisuje veřejné listiny o právních úkonech, osvědčuje právně významné skutečnosti a prohlášení, přijímá listiny do úschovy a přijímá také do úschovy peníze a listiny za účelem jejich vydání dalším osobám. Notář může také poskytovat právní pomoc, zastupovat fyzické či právnické osoby ve správním řízení a v občanském soudním řízení, s výjimkou řízení o osvojení, o povolení uzavřít manželství a v řízení o dědictví, kde vykonává funkci soudního komisaře. Rovněž může vykonávat správu majetku a funkci správce konkurzní podstaty.

Notářství je založeno na principu „*numerus clausus*“, což znamená, že počet notářů, resp. notářských úřadů, je předem stanovený. Tento princip chrání notáře před působením volného trhu. Výkon notářství totiž není čistě podnikatelskou činností, ač je svobodným povoláním. Tržní principy jsou tu státem úmyslně potlačeny, konkurence je stanoveným počtem notářů omezena a je předepsán stejný způsob a výše odměňování,

9 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 5

neboť je nežádoucí, aby notář podléhal tlakům nabídky a poptávky¹⁰. Notářem může být v souladu s § 7 notářského řádu jmenován občan České republiky, který má plnou způsobilost k právním úkonům, získal vysokoškolské vzdělání v rámci magisterského studijního programu v oboru práva na vysoké škole v České republice nebo v zahraničí, pokud tak stanoví mezinárodní smlouva o vzdělání získaném v oborech práva na vysoké škole v zahraničí, anebo je toto vzdělání uznáno podle zvláštních právních předpisů. Dále musí být bezúhonný, musí vykonat alespoň pětiletou praxi a složit notářskou zkoušku. Do notářské praxe může ministr spravedlnosti na návrh Komory započítat až dva roky z jiné právní praxe, a to praxi soudce, prokurátora, státního zástupce, advokáta, komerčního právníka, soudního exekutora, soudce Ústavního soudu, Nejvyššího soudu nebo Nejvyššího správního soudu, exekutorského kandidáta, justičního čekatele, asistenta soudce, právního čekatele prokuratury, právního čekatele státního zastupitelství, advokátního koncipienta, exekutorského koncipienta nebo právního čekatele u komerčního právníka. Za notářskou zkoušku se považuje zkouška podle notářského řádu a notářská zkouška podle dřívějších předpisů. Za osobu, která vykonala notářskou zkoušku, se považuje i ta osoba, která složila odbornou justiční zkoušku, soudcovskou zkoušku, jednotnou soudcovskou zkoušku, jednotnou soudcovskou a advokátní zkoušku, prokurátorskou zkoušku, odbornou závěrečnou zkoušku právních čekatelů, advokátní zkoušku, exekutorskou zkoušku a profesní zkoušku na komerčního právníka.

Notáře jmenuje do funkce ministr spravedlnosti na návrh Komory. Notáři musí být povinně členy v jejich samosprávných orgánech- Komorách. Nejsou tedy bezprostředně organizačně napojeni na státní instituce, což je také předpoklad jejich nezávislosti¹¹.

Předpokladem pro to, aby mohl notář fakticky zahájit svou činnost je nejen jmenování, ale také složení slibu do rukou ministra spravedlnosti. Pro zahájení úřadu je nutné, aby notář pořídil své úřední razítko a uzavřel smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu, která by mohla vzniknout v souvislosti s touto činností.

Odvolat notáře z funkce může ministr spravedlnosti z důvodů, které jsou uvedeny v § 11 notářského řádu. Kromě toho, že může o odvolání z funkce ministra požádat sám notář, odvolá ho ministr dále pokud odmítne složit slib, dosáhne věku 70

10 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 7

11 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 7

let, pozbude státní občanství České republiky, bude odsouzen pro úmyslný trestný čin nebo pro trestný čin spáchaný v souvislosti s činností notáře, zanikne mu pojištění odpovědnosti za škodu a neobnoví jej přes upozornění Komory ve stanovené lhůtě, dále pokud má trvale nepříznivý zdravotní stav, který neumožňuje výkon notářství nebo pokud vykonává činnosti neslučitelné s činností notáře po dobu delší než čtyři roky či pokud nezačíná výkon notářství do tří měsíců po složení slibu, nejsou-li k tomu vážné důvody. S ohledem na obecné požadavky pro výkon notářství je také důvodem pro odvolání notáře z funkce zbavení nebo omezení jeho způsobilosti k právním úkonům výrokem soudu. Pouhá faktická ztráta způsobilosti k právním úkonům může být důvodem pro pozastavení výkonu notářství ministrem spravedlnosti podle § 10 odst. 2 notářského řádu¹².

12 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 8

3. Postavení notáře v dědickém řízení a jeho oprávnění a povinnosti obecně

Dědické řízení přešlo k 1. 1. 1993 z kompetence dosavadních státních notářství do pravomoci soudů. Soud však sám provádí úkony v řízení o dědictví jen ojedinele. Podle § 38 o.s.ř. pověřil soud notáře ve svém obvodu, aby jako soudní komisař provedl úkony v řízení o dědictví, a to za odměnu¹³. Notář se tak stává, jako soudní komisař, v řízení o dědictví zvláštním procesním subjektem¹⁴. Při provádění úkonů v dědickém řízení postupuje podle občanského soudního řádu, notářského řádu a jednacího řádu pro okresní a krajské soudy¹⁵.

Notáři nepřísluší pravomoc zahajovat řízení o dědictví, to přísluší výhradně soudu. Dokud soud nepověří notáře prováděním úkonů v řízení o dědictví, nemá postavení soudního komisaře a jeho úkony tudíž nelze považovat za úkony soudu¹⁶. Jakmile je však pověřen, jeho úkony se považují za úkony soudu. Až do novely č. 7/2009 Sb. neměl notář rozhodovací pravomoc v meritu věci, ale pouze připravoval podklady pro usnesení soudu¹⁷. Do účinnosti novely mohl notář vydávat pouze ta usnesení, kterými se upravovalo vedení řízení, což bylo zakotveno v § 38 odst. 2 o.s.ř. Pravomoc k vydávání těchto usnesení získali notáři novelou, účinnou od 1. 1. 2001, která poprvé posilovala jejich postavení v dědickém řízení a zamezilo se tím zdoluhavému obíhání spisu mezi notářem a soudem v souvislosti s vydáváním těchto usnesení. Před 1. 1. 2001 mohl vydávat rozhodnutí v dědickém řízení pouze soud. Novela č. 7/2009 Sb. je průlomová v tom, že notáři mají v dědickém řízení pravomoc vydávat i usnesení o dědictví. Nadále již nebudou notáři pro soud usnesení pouze připravovat, nýbrž je budou sami vydávat. Podle novelizovaného ustanovení § 38 odst. 2 o.s.ř. se jejich pověření prováděním úkonů v dědickém řízení nebude vztahovat jen na úkony, kterými jsou žádost o poskytnutí právní pomoci v cizině, ustanovení správce dědictví, zrušení usnesení o dědictví z důvodu, že zůstavitel žije a

13 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 148

14 A.Winterová a kol.: Civilní právo procesní, Linde, 2008, str. 406

15 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 148-149

16 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 144

17 A.Winterová a kol.: Civilní právo procesní, Linde, 2008, str. 406

vydávání potvrzení účastníkům o tom, že věc nenáleží do pravomoci soudů České republiky.

Notář, jako soudní komisař, musí být při výkonu své funkce objektivní a je možné ho vyloučit pro podjatost¹⁸. Je to projev zásady nestrannosti a nezávislosti soudních komisařů¹⁹. Může se tak stát například z důvodů, že je notář v příbuzenském či jiném poměru k účastníkům a jejich zástupcům, že je s nimi v přátelském či nepřátelském vztahu, nebo pokud je účastník nebo jeho zástupce dlužníkem notáře, jeho zaměstnancem, nebo pokud je notář vlastníkem či spoluvlastníkem domu, kde bydlel zůstavitel. Důvodem vyloučení pro podjatost může být také skutečnost, že notář dříve jako soudce krajského soudu rozhodoval v téže věci²⁰. Soudní komisař má vůči předsedovi soudu oznamovací povinnost, jakmile se dozví o skutečnosti, pro kterou je vyloučen. Ze stejných důvodů, jako soudní komisař, jsou z řízení vyloučeni i zaměstnanci soudního komisaře a ti mají rovněž oznamovací povinnost vůči předsedovi soudu. Účastníci řízení mají právo podat námitku podjatosti soudního komisaře, nejpozději při prvním jednání. O tomto musí být řádně poučeni. Vznikl-li důvod vyloučení později nebo účastník nevěděl o skutečnosti, která je důvodem vyloučení, lze podat námitku podjatosti do 15 dnů ode dne, kdy se o důvodu vyloučení dozvěděl, nebo i později, pokud nebyl řádně o svém právu poučen²¹. O vyloučení notáře rozhodne soud, který ho pověřil provedením úkonů soudního komisaře. Podle § 17a odst. 1 o.s.ř. rozhoduje o vyloučení soud usnesením a proti tomuto usnesení není přípustný opravný prostředek²².

V souladu s požadavkem hospodárnosti a rychlosti řízení, je nutné, aby notáři činili úkony v řízení o dědictví bez zbytečných průtahů. Pokud by notář vlastním zaviněním působil průtahy a neodstranil tyto nedostatky ani přes předchozí upozornění soudu, může mu soud věc odejmout podle § 175zb odst. 1 o.s.ř. Věc však nelze notáři odejmout pro průtahy v řízení z důvodů, které nemohl sám ovlivnit a též ani tehdy, pokud nebyl před tím na nedostatky upozorněn soudem. Byla-li by mu věc v takovém případě odňata, jednalo by se o porušení ústavní zásady zákonného notáře. Odnětí věci

18 A.Winterová a kol.: Civilní právo procesní, Linde, 2008, str. 406

19 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 152

20 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 147

21 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 152

22 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 147

není soudním rozhodnutím, ale přípisem (sdělením, výzvou). Byla-li věc notáři odňata, zaniká jeho právo na odměnu za dosud provedené úkony²³.

V rámci dědického řízení má notář, jako soudní komisař, oprávnění a povinnost provádět předběžné šetření, šetření v centrální evidenci závětí a v centrální evidenci manželských smluv, činit neodkladná a zajišťovací opatření, přijímat do úschovy peníze, vkladní knížky, cenné papíry, cennosti a další movité věci, zjišťovat dědice a majetek a dluhy zůstavitele, má právo a povinnost připravit a vydat podle výsledků řízení usnesení o dědictví, popřípadě připravit některá usnesení soudu, může provádět likvidaci dědictví a po skončení dědického řízení má právo na odměnu a náhradu nákladů.

Jelikož dochází novelou č. 7/2009 Sb. k posílení samostatných rozhodovacích pravomocí notářů v dědickém řízení, dochází i ke zpřísnění kárného řízení a prohloubení odpovědnosti za jejich činnost²⁴. Kárná odpovědnost notářů však není předmětem této práce, proto se budu nadále věnovat jen otázkám spadajícím do rámce dědického řízení.

Notář může v řízení o dědictví písemně pověřit některými dílčími úkony notářského koncipienta, popřípadě i dalšího zaměstnance, který je u něj v pracovním poměru a složil kvalifikační zkoušku. Dílčími úkony se rozumí zejména předběžné šetření, zjišťování, zda jsou v příslušné centrální evidenci evidovány závěť zůstavitele, listina o správě dědictví nebo manželská smlouva, u kterého notáře jsou uloženy a zjišťování jejich stavu a obsahu. Podle zákona však tyto osoby nemohou provádět úkony v případech, kdy musí soud vyšetřit podmínky dědického práva u osoby, která tvrdí, že je dědicem a popírá dědické právo jiného dědice, nebo o úkony v případech, kdy dochází k odnětí věci pověřenému notáři nebo vrácení věci notáři soudem s žádostí o doplnění řízení. Nemohou vydávat usnesení o dědictví, ani usnesení, kterými se upravuje vedení dědického řízení, to může vydat jen soudní komisař. Pokud notář pověří některými úkony v řízení o dědictví notářského koncipienta, zaměstnance nebo

23 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 148-149

24 www.psp.cz

notářského kandidáta, odpovídá za tyto úkony, jako by je provedl sám.

Soudní komisaři, notářští kandidáti a další zaměstnanci notáře jsou povinni zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž se dozvěděli v souvislosti s prováděním úkonů v řízení o dědictví. Tato povinnost trvá i po odvolání notáře nebo po skončení pracovního poměru jeho zaměstnanců. Smyslem je ochrana osob, kterým byla poskytnuta notářská služba a zajišťuje se tak nezbytná diskrétnost notářské služby. Závazek zachovávat mlčenlivost je obsažen již ve slibu notáře, který skládá ministru spravedlnosti. Jedná se o právní povinnost uloženou zákonem. Zprostit povinnosti mlčenlivosti může povinné osoby podle § 104 jednacího řádu pouze předseda soudu²⁵.

25 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005

4. Zásady a funkce dědického řízení

Zásady dědického řízení jsou základní principy, jimiž je dědické řízení ovládáno a které je nutné dodržovat jak v řízení před soudem, tak i před notářem, který je v dědickém řízení pověřen prováděním úkonů jako soudní komisař. Zásady mají také důležitý význam z hlediska interpretace a aplikace právním norem.

Patří sem v první řadě zásada **obligatornosti**, která spočívá v tom, že dědické řízení musí být zahájeno soudem vždy při úmrtí fyzické osoby bez ohledu na to, jestli má nějaký majetek. Úmrtí fyzické osoby je objektivní událostí ve vnějším světě, která sama postačuje k tomu, aby bylo dědické řízení zahájeno. Zásada **ingerence státu** znamená, že stát ovlivňuje uspořádání dědických vztahů. Stát zasahuje do těchto vztahů prostřednictvím soudu tak, že autoritativně rozhoduje, jakým způsobem bude dědictví vypořádáno mezi dědici. Důležitou procesní zásadou, která se uplatňuje obecně v soudním řízení, je zásada **nezávislosti a nestrannosti** soudů a soudců a také pověřeného notáře. Soudci a notáři, kteří byli pověřeni prováděním úkonů v řízení o dědictví jako soudní komisaři, jsou vázáni pouze zákonem a nesmějí mít vztah k věci ani k účastníkům a jejich zástupcům, jinak by bylo možné je vyloučit pro podjatost. Vztah k věci nebo k dědicům by mohl spočívat v tom, že by byl soudce nebo notář dlužníkem či věřitelem dědiců nebo příbuzným či by byl s dědici v přátelském či nepřátelském poměru. Zásada **zákonného soudu, zákonného soudce a zákonného notáře** jako soudního komisaře znamená, že úkony a rozhodnutí v dědickém řízení může činit pouze ten soud, soudce a notář, který je určen na základě zákona podle předem stanovených pravidel jako je závazný rozvrh práce soudů, pověřených notářů v dědickém řízení a věcná a místní příslušnost soudů. Zásada **rovnosti** zaručuje účastníkům rovné postavení, jak před soudem, tak i před soudním komisařem. Pro dědické řízení je charakteristická zásada **neveřejnosti**, a to pokud jde o jednání, které probíhá před notáři jako soudními komisaři. Jednání, které probíhá před soudem, je veřejné. V dědickém řízení však bývají často řešeny citlivé osobní záležitosti účastníků, jejichž veřejné projednání by mohlo ohrozit zájem účastníků nebo mravnost, a tak podle §116 odst. 2 o.s.ř. může být veřejnost pro celé jednání nebo jeho část vyloučena. Zásada **ústnosti** spočívá v tom, že pro soud a soudního komisaře je podstatné to, co jim

účastníci sdělí ústně. To však neznamená, že by nebylo přihlíženo k písemným podáním účastníků a že by soud nebo soudní komisař nevyhotovovali v dědickém řízení písemná usnesení. Zásada **přímosti** se projevuje v tom, že soud i soudní komisař jsou s účastníky v přímém osobním styku. Zásada **hospodárnosti** vyjadřuje povinnost, aby bylo dědické řízení provedeno rychle, účinně a bez zbytečných nákladů. Pro dědické řízení je dále charakteristická zásada **oficiality**, která je opakem dispoziční zásady, jež ovládá civilní řízení sporné. Dědické řízení je řízením nesporným, které soud zahájí i bez návrhu vždy, jakmile se dozví, že někdo zemřel nebo byl prohlášen za mrtvého. Je tedy zahájeno nezávisle na vůli účastníka a nemůže být ani zastaveno úkonem účastníka. Zrovna tak předmět řízení není závislý na vůli účastníka a sám soud, resp. soudní komisař určuje rozsah řízení. Zásada **vyšetřovací** je opakem zásady projednací a v dědickém řízení se projevuje tím, že soud ani soudní komisař nejsou při zjišťování skutkového stavu vázáni tím, co tvrdí účastníci, ale zjišťují skutkový stav v rozsahu, v jakém je to nutné pro dědické řízení a podle vlastní úvahy provádí důkazy, i když je účastníci nenavrhnou. V dědickém řízení se projevuje i zásada **koncentrační** neboli zásada legálního pořádku. Spočívá v tom, že jednotlivé úkony mají stanovené určité pořadí, ve kterém na sebe navazují. Lze tu však pozorovat i prvek zásady jednotnosti řízení, a sice že se přihlíží i ke skutečnostem nebo tvrzením, které předloží účastníci mimo stanovené pořadí. Další zásadou je zásada **materiální pravdy** (objektivní pravdy), která vyžaduje, aby byl řádně zjištěn skutkový stav věci. Jsou tu však i výjimky založené na principu formální pravdy, kdy se vychází z určité domněnky nebo fikce, jsou-li pro to splněny formální podmínky. Tato zásada se v dědickém řízení uplatňuje zejména proto, aby se zabránilo průtahům řízení v důsledku nečinnosti účastníků. Pro soud i soudního komisaře dále platí zásada **volného hodnocení důkazu** projevující se v tom, že soud i soudní komisař hodnotí každý důkaz zvlášť a všechny důkazy ve vzájemné souvislosti, přičemž rozhodnutí musí být výsledkem určitého logického myšlenkového postupu. Zásada **zachování mlčenlivosti** platí o všech skutečnostech, o kterých se dozvěděl v souvislosti s řízením o dědictví nejen soud a soudní komisař, ale také justiční čekatelé, koncipienti či zaměstnanci soudu nebo notáře²⁶. Důležitou zásadou dědického řízení je zásada, že se dědictví projednává podle právních předpisů účinných ke dni smrti zůstavitele, a to

26 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 125-130

hmotněprávních i procesních²⁷.

Pokud jde o funkci dědického řízení, lze rozlišit dvě základní funkce. První z nich je funkce **legitimační** představující cíl dědického řízení, kterým je zjistit právní nástupce zůstavitele, tedy dědice. Druhá je funkce **majetková**, spočívající ve zjištění majetku a dluhů zůstavitele²⁸.

27 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 280

28 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 130

5. Zahájení dědického řízení a příslušnost notářů

Pro každé řízení je v první řadě důležité, jakým způsobem může být podle platné právní úpravy zahájeno a jaký orgán je k projednání věci příslušný. S ohledem na to musí být v právních předpisech upraveny předpoklady, za nichž lze zahájit řízení, a pravidla, podle kterých lze určit příslušnost jednotlivých orgánů. V řízení o dědictví se zkoumají předpoklady zahájení dědického řízení a pravidla příslušnosti soudů a soudních komisařů. Neméně důležitá jsou také pravidla pro vymezení okruhu účastníků, neboť soud a soudní komisař musí vědět, s kým bude v řízení jednat. Tato pravidla určuje jednak občanský soudní řád, jednací řád pro okresní a krajské soudy a notářský řád.

5. 1. Zahájení dědického řízení

Aby mohl soud pověřit příslušného notáře, jako soudního komisaře, prováděním jednotlivých úkonů v řízení o dědictví, musí nejprve řízení zahájit. Předpokladem zahájení dědického řízení je smrt zůstavitele. Promítá se sem zásada oficiality a obligatornosti, vymezená v § 175a odst. 2 o.s.ř., spočívající v tom, že soud zahájí řízení o dědictví vždy, jakmile se dozví, že někdo zemřel nebo byl prohlášen za mrtvého, a to bez ohledu na to, jestli zanechal či nezanechal majetek. Jedná se o řízení nesporné²⁹, které zahajuje soud usnesením, a to i bez návrhu. Podnětem pro zahájení řízení je oznámení příslušného orgánu státní správy, pověřeného vedením matriky³⁰, soudu, že došlo k úmrtí fyzické osoby v jeho matričním obvodu. Podnět však mohou podat i jiné orgány, například Policie ČR, zdravotnické nebo sociální zařízení nebo léčebna dlouhodobě nemocných, které soudu sdělí, že došlo k úmrtí. Podkladem pro vydání usnesení o zahájení řízení o dědictví je úmrtní list nebo pravomocný rozsudek o

29 Zákon nestanoví, co je nesporné řízení, nestanoví ani principy nebo jednotlivé prvky, které by charakterizovaly, co lze rozumět nesporným řízením, nýbrž pouze vyjmenovává jeho druhy. Účelem nesporného řízení je upravit právní vztahy mezi účastníky do budoucna, což je rozdíl oproti řízení sporném, v němž jde o ochranu porušeného či ohroženého subjektivního práva. Zatímco sporné řízení má tedy funkci reparační, základní funkcí nesporného řízení je funkce preventivní.

A. Winterová a kol.: Civilní právo procesní, Linde 2008, str. 395

30 Matričním úřadem je obecní úřad, městský úřad, úřad městské části, úřad městského obvodu nebo újezdni úřad

Bureš, Drápal, Krčmář, Mazanec: Občanský soudní řád, Komentář-I.díl, 6.vydání, Beck, 2003, str. 663

prohlášení za mrtvého³¹. Byla-li fyzická osoba prohlášena za mrtvou pravomocným rozhodnutím soudu, oznámí tuto skutečnost soud, který takové rozhodnutí vydal, soudu, který je příslušný k řízení o dědictví, a to tím způsobem, že mu zašle stejnopis svého pravomocného rozhodnutí³².

Řízení o dědictví může být zahájeno i na návrh. Nejčastěji se tak stává v případech, kdy se po právní moci usnesení o dědictví zjistí, že je tu ještě další majetek zůstavitele, který je třeba jako dědictví projednat a o něm rozhodnout. K návrhu na zahájení řízení o dědictví je věcně legitimován ten, kdo tvrdí, že je dědicem, případně stát, pokud tvrdí, že mu má dědictví připadnout z důvodu, že dědictví nenabude žádný dědic, anebo také ten, kdo se postaral o pohřeb zůstavitele a tvrdí, že mu má připadnout zůstavitelův majetek nepatrné hodnoty, ale i tehdy, pokud tvrdí, že zůstavitel žádný majetek nezanechal. Návrh na zahájení dědického řízení však může podat i osoba, která není k návrhu věcně legitimována. Podáním takového návrhu je řízení zahájeno a skutečnost, že tato osoba nebyla k návrhu věcně legitimována, se projeví až v průběhu dědického řízení tím způsobem, že s ní soud či soudní komisař přestane jednat, jakmile zjistí, že není účastníkem dědického řízení. V rámci zahájení řízení o dědictví se tedy rozlišuje podnět k zahájení řízení a návrh na zahájení řízení. Pro posouzení, zda jde v konkrétním případě o návrh nebo podnět, je třeba vycházet z obsahu podání. O podnět půjde zpravidla tehdy, jestliže ten, kdo podání učinil, na úmrtí určité fyzické osoby jen upozorňuje a jestliže je nepochybné, že sám nehodlá být účastníkem dědického řízení. V případě, že by vznikla nejasnost o tom, zda jde o návrh nebo podnět, byl by pisatel soudem nebo soudním komisařem dotázán, popřípadě vyslechnut, aby tuto skutečnost objasnil³³.

5. 2. Příslušnost notářů v dědickém řízení

Úkony v řízení o dědictví soud zásadně neprovádí sám, ale prostřednictvím notáře³⁴. Po zahájení řízení pověří soud podle § 74 jednacího řádu příslušného notáře, aby jako soudní komisař provedl úkony v řízení o dědictví a postoupí mu spis. Listina

31 A. Winterová a kol.: Civilní právo procesní, Linde, 2008, str. 405

32 Bureš, Drápal, Krčmář, Mazanec: Občanský soudní řád, Komentář-I.díl, 6.vydání, Beck, 2003, str. 663

33 Bureš, Drápal, Krčmář, Mazanec: Občanský soudní řád, Komentář-I.díl, 6.vydání, Beck, 2003, str. 664

34 Bureš, Drápal, Krčmář, Mazanec: Občanský soudní řád, Komentář-I.díl, 6.vydání, Beck, 2003, str. 755

základních práv a svobod zakotvila zásadu, že nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci a že příslušnost soudu a soudce stanoví zákon. Jelikož mají notáři v dědickém řízení postavení jako soudci a jejich úkony se považují za úkony soudu, jak je stanoveno v § 38 odst. 3 o.s.ř., platí tato ústavní zásada i ve vztahu k notářům³⁵. Soudní komisariát je v řízení o dědictví obligatorní³⁶, a proto soud notáře, jako soudního komisaře, k provádění úkonů v řízení o dědictví, pověřit musí. K pověření dochází neformálním způsobem, dopisem, záznamem ve spise. Nejedná se o soudní rozhodnutí, takže proti němu nemůže podat ani notář ani účastník řízení odvolání³⁷. Výběr notáře neprovádí soud podle vlastní úvahy³⁸. Příslušnost notáře je dána zákonem, a to na základě § 175za o.s.ř. ve spojení s § 99 jednacího řádu tím způsobem, že notáři se sídlem v obvodu okresního (obvodního) soudu jsou rovnoměrně pověřováni úkony v řízení o dědictví podle rozvrhu, který na návrh notářské komory vydává každý kalendářní rok předseda krajského soudu. Tento rozvrh se člení na oddíly podle počtu okresních soudů v obvodu krajského soudu (v Praze podle počtu obvodních soudů v obvodu Městského soudu)³⁹. Každý oddíl, zpracovaný pro příslušný okresní soud, obsahuje seznam notářů, kteří působí jako soudní komisaři v obvodu okresního soudu a také způsob, jakým jsou jednotliví soudní komisaři pověřeni úkony v řízení o dědictví. Dále obsahuje označení společníka notáře a označení notáře, který bude pověřen úkony v řízení o dědictví pro případ, že soudní komisař bude vyloučen podle § 17a odst. 1 o.s.ř. nebo mu bude věc odňata podle § 175zb o.s.ř.⁴⁰ pro působení zbytečných průtahů, jichž se dopouští i přes předchozí upozornění soudu.

Rovnoměrné pověřování notářů jako soudních komisařů úkony v řízení o dědictví může být založeno dvěma způsoby, které jsou uvedené v § 100 jednacího řádu. První způsob je založen na obvodovém systému, který dělí obvod okresního soudu na počet obvodů, které se shodují s počtem notářských úřadů. Tyto notářské úřady se nacházejí v obvodu okresního soudu a pro určení příslušnosti je rozhodující místo bydliště zůstavitele. Pokud neměl zůstavitel v tomto obvodu bydliště nebo jeho bydliště

35 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 141

36 Bureš, Drápal, Krčmář, Mazanec: Občanský soudní řád, Komentář-I.díl, 6.vydání, Beck, 2003, str. 755

37 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 147

38 Bureš, Drápal, Krčmář, Mazanec: Občanský soudní řád, Komentář-I.díl, 6.vydání, Beck, 2003, str. 755

39 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 142

40 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 142

nelze zjistit, bude příslušný okresní soud, kde měl zůstavitel naposled pobyt a pokud by nebyl takový soud, pak bude příslušný ten okresní soud, v jehož obvodu se nachází zůstavitelův majetek. Druhý způsob pověřování notářů je založen na časovém systému. Notáři jsou, jako soudní komisaři, pověřování úkony v řízení o dědictví v závislosti na časovém období narození či smrti zůstavitele v rámci kalendářního roku. Jednací řád pro okresní a krajské soudy umožňuje, aby byly při sestavování rozvrhu pověřování notářů kombinovány oba způsoby pověřování. Notářská komora musí předložit návrh rozvrhu předsedovi krajského soudu nejpozději do 31. října každého kalendářního roku a předseda krajského soudu musí vydat rozvrh nejpozději do 10. prosince. Rozvrh pak zašle všem předsedům okresních soudů a notářské komoře.

Počet notářských úřadů v obvodu každého okresního soudu určuje a zřizuje ministr spravedlnosti po vyjádření Notářské komory. Pokud by v průběhu kalendářního roku rozhodl ministr spravedlnosti o zřízení nebo zrušení notářského úřadu v obvodu některého okresního soudu, musela by příslušná notářská komora předložit předsedovi krajského soudu návrh na změnu rozvrhu, na který změna dopadá, a to nejpozději do patnácti dnů od tohoto rozhodnutí. Předseda krajského soudu musí vydat rozhodnutí o změně rozvrhu do dvaceti dnů od předložení návrhu.

Shrneme-li problematiku pověřování notářů jako soudních komisařů, je zřejmé, že jako soudní komisař nemůže být nikdy pověřena jiná osoba než notář a zároveň nemůže notáře jako soudního komisaře pověřit úkony v řízení o dědictví jiná osoba než okresní (obvodní) soud, který je příslušný k řízení o dědictví.

5. 3. Účastníci dědického řízení

Účastníky dědického řízení jsou takové osoby, které jsou v dědickém řízení nositeli procesních práv a povinností a těmi tu uplatňují určitý vliv na průběh a výsledek řízení. Vymezení účastníků je důležité pro soud i soudního komisaře, neboť jen s těmi soud a soudní komisař jednají. Zjišťování osob, které jsou účastníky dědického řízení, je úkolem soudního komisaře. V případě, že by došlo ke sporu o to, kdo je účastníkem, musel by rozhodnout soud. Podle § 175b o.s.ř. jsou účastníky řízení o dědictví ti, o nichž lze mít důvodně za to, že jsou zůstavitelovými dědici, a není-li takových osob, je

účastníkem stát. Za účastníka lze tedy považovat toho, komu svědčí některý hmotněprávní dědický titul, a to zákon nebo závěť, popřípadě oba tyto tituly⁴¹. Účastenství v dědickém řízení odráží hmotné dědické právo a směřuje k tomu, aby byla zjištěna osoba, která skutečně vstoupí do práv a povinností zůstavitele, nebo aby bylo zjištěno, že zůstavitel nemá dědice, který by nabyl dědictví, a proto musí dědictví připadnout státu. Počátek účastenství závisí na tom, kdy se soud dozví o skutečnostech, z nichž dědické právo vyplývá. Trvá potom tak dlouho, dokud chování nebo jednání osoby, které svědčí některý z titulů dědění, směřuje k tomu, aby se skutečně stala dědicem, nebo dokud se nezjistí, že je dědicem někdo jiný nebo že zůstavitel nemá žádného dědice⁴². Při dědění ze zákona je určujícím prvkem příbuzenský vztah zůstavitele anebo obdobný vztah, například soužití ve společné domácnosti. V případě dědění ze závěti jsou účastníky řízení osoby, které zůstavitel v závěti povolal k dědění, pokud však závěť nevykazuje formální a obsahové nedostatky. Dále jsou účastníky řízení vždy neopomenutelní dědici⁴³. Účastníkem může být i zůstavitelův věřitel, a to v té části řízení, kdy se vypořádává jeho pohledávka nebo když se účastníci dohodnou, že se předlužené dědictví přenechá věřiteli k úhradě dluhů podle § 175p o.s.ř., popřípadě dochází-li k likvidaci dědictví. Pokud zanechal zůstavitel majetek nepatrné hodnoty a soud jej vydá tomu, kdo se postaral o pohřeb, je účastníkem řízení i ta osoba, která se postarala o pohřeb. Pokud je dědické řízení zahájeno na návrh, je účastníkem řízení také navrhovatel. V části řízení, kde dochází k vypořádání společného jmění manželů, je účastníkem vždy pozůstalý manžel, který měl se zůstavitelem společné jmění manželů, a to i když není dědicem. Správce dědictví je účastníkem v té části řízení, kde se jedná o jeho právech a povinnostech. Účastníky řízení jsou také svědci, znalci, tlumočníci⁴⁴. Pokud zanechal zůstavitel závěť, jsou účastníky jednak závětní dědici a jednak neopomenutelní dědici. V případě, že zůstavitel pořídil listinu o vydědění, je i vyděděný potomek účastníkem řízení. Za účastníka ho však soud nebo soudní komisař přestanou považovat, jakmile se zjistí, že není dědicem, tedy, že byl platně vyděděn. Stát je účastníkem řízení, jestliže není zůstavitelových dědiců. Pokud by však měl stát získat dědictví na základě závěti, považuje se za právnickou osobu a má stejné postavení jako

41 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 140

42 Bureš, Drápal, Krčmář, Mazanec: Občanský soudní řád, Komentář-I.díl, 6.vydání, Beck, 2003, str. 667

43 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 140

44 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 583-588

každý jiný dědic⁴⁵. Soud nevydává žádné zvláštní rozhodnutí o tom, zda se někdo stal účastníkem řízení nebo zda přestal být účastníkem. Kdo je účastníkem řízení se projeví fakticky, a to tak, že s ním buď soud, nebo soudní komisař jedná jako s účastníkem nebo s ním jednat přestane⁴⁶. Osoba, která u soudu nebo soudního komisaře tvrdí, že je zůstavitelovým dědicem, se stává účastníkem řízení od tohoto okamžiku, kdy toto své dědické právo uplatní. Postavení účastníka ztratí, jestliže bude zjištěno, že jí nesvědčí žádný dědický titul nebo že z jiných důvodů nemůže dědit⁴⁷. V případě, že se vyskytne spor o tom, kdo je dědicem, je třeba s takovou osobou jednat jako s účastníkem řízení o dědictví, dokud nebude tato sporná otázka soudem vyřešena⁴⁸. Vyřešení sporu může být buď otázkou výlučně právní, nebo může být sporná také skutková stránka věci. Závisí-li rozhodnutí o dědickém právu jen na právním posouzení věci, soud přímo v dědickém řízení vyšetří podmínky dědického práva a dále jedná jako s účastníkem s tím, kdo je podle jeho názoru dědicem. Soud rozhoduje usnesením, které je třeba účastníkům doručit do vlastních rukou. Účastníci se mohou proti tomuto usnesení odvolat. Tímto usnesením však není otázka dědického práva řešena definitivně. Má význam jen z hlediska vymezení účastníků pro účely postupu v řízení o dědictví, tedy pro to, s kým má soud nebo soudní komisař v řízení o dědictví jednat jako s účastníkem. V případě, že se spor týká skutkových okolností a nelze ho vyřešit dohodou, nemůže soud tyto sporné skutečnosti objasňovat v nesporném řízení. V takovém případě by vydal soud usnesení, kterým by odkázal toho účastníka, jehož právo se jeví jako méně pravděpodobné, aby své právo uplatnil ve stanovené lhůtě žalobou na určení. Tuto žalobu na určení, že je dědicem po zůstaviteli, soud projedná podle třetí části občanského soudního řádu a rozhodne ve sporném řízení o sporném dědickém právu. V řízení o dědictví pak soud i soudní komisař z tohoto rozhodnutí vychází z hlediska právních závěrů, které jsou v rozhodnutí obsaženy. Pokud by však účastník tuto žalobu nepodal ve stanovené lhůtě, soud i soudní komisař s ním přestanou jednat jako s účastníkem řízení a tento účastník se už nemůže v budoucnu dovolávat svého dědického práva, ledaže by jeho právo

45 Bureš, Drápal, Krčmář, Mazanec: Občanský soudní řád, Komentář-I.díl, 6.vydání, Beck, 2003, str. 667-671

46 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 583-588

47 Bureš, Drápal, Krčmář, Mazanec: Občanský soudní řád, Komentář-I.díl, 6.vydání, Beck, 2003, str. 667-671

48 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 141

vyplývalo z jiných skutečností, než pro které byl odkázán na žalobu⁴⁹.

Účastníci dědického řízení, kteří nemají procesní způsobilost, musí být zastoupeni svým zákonným zástupcem, popřípadě opatrovníkem. Účastník se může dát také zastoupit svým zástupcem. Tomu může udělit plnou moc buď pro celé řízení, nebo jen pro určité úkony. V dědickém řízení se připouští, aby jeden z dědiců na základě plné moci zastupoval jiného dědice nebo dokonce všechny ostatní dědice. Jejich zájmy si však nesmí odporovat. V případě, že by nastal střet zájmů mezi zástupcem a zastoupeným, nemohlo by dojít k platnému zastoupení⁵⁰.

49 Bureš, Drápal, Krčmář, Mazanec: Občanský soudní řád, Komentář-I.díl, 6.vydání, Beck, 2003, str. 694-697

50 Bureš, Drápal, Krčmář, Mazanec: Občanský soudní řád, Komentář-I.díl, 6.vydání, Beck, 2003, str. 671

6. Úkony notáře v předběžném šetření

6. 1. Předběžné šetření obecně

Po tom, co soud zahájí řízení o dědictví, pověří podle § 74 jednacího řádu příslušného notáře, aby jako soudní komisař provedl úkony v řízení o dědictví a postoupí mu spis. Podle usnesení Krajského soudu v Brně, sp. zn. 18 Co 88/94⁵¹, není notář povinen prokazovat, že byl v řízení o dědictví soudem pověřen prováděním konkrétních úkonů. Pověření notáře není soudním rozhodnutím, bývá učiněno záznamem, který je součástí spisu, nemůže být proto nikomu zasláno a není možno vyhotovovat jeho opisy, popřípadě vydávat o této skutečnosti potvrzení ze spisu⁵². Jakmile je notář pověřen prováděním úkonů v řízení o dědictví, začne provádět ve věci předběžné šetření. Předběžné šetření je jedním z nejdůležitějších úkonů řízení o dědictví, jelikož během něj dochází k získání základních poznatků o skutečnostech, na nichž závisí další postup dědického řízení. Je také jednou z forem přípravy jednání nebo ho lze ukončit rozhodnutím, pokud je možné ve věci rozhodnout bez nařízení jednání. V rámci předběžného šetření soudní komisař objasňuje předpoklady pro zjištění pravomoci a příslušnosti soudu k projednání dědictví, opatřuje údaje, které jsou rozhodné pro posouzení dědického práva a které vedou ke zjištění dědiců, objasňuje okolnosti rozhodné pro zjištění zůstavitelova majetku a jeho závazků včetně toho, zda byl zůstavitel majitelem účtu u banky a pokud byl podnikatelem, zda zanechal podnik a jaký⁵³. Vyjde-li v předběžném šetření najevo, že byl zůstavitel majitelem účtu u banky, vyrozumí soudní komisař tuto banku o dni smrti zůstavitele. Dále soudní komisař zkoumá, zda dědici, jimž byl zůstavitel zákonným zástupcem, potřebují ustanovit opatrovníka. Opatrovníka je nutné ustanovit nejen osobám, kterým byl zůstavitel zákonným zástupcem, ale také osobám, které nemají procesní způsobilost a zákonný zástupce nebo opatrovník jim dosud nebyl ustanoven⁵⁴. V rámci předběžného šetření musí také soudní komisař zjistit, zda jsou tu předpoklady pro provedení neodkladných opatření a jestli lze v řízení rozhodnout bez nařízení jednání podle § 175j o.s.ř., což je možné v případě, že soud potvrdí nabytí dědictví jedinému dědici nebo pokud dědictví

51 Ad Notam 1/1995, str. 21

52 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005

53 Bureš, Drápal, Krčmář, Mazanec: Občanský soudní řád, Komentář-I.díl, 6.vydání, Beck, 2003, str. 675-677

54 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 600

případně státu z důvodu, že dědictví nenabude žádný dědic. K provedení neodkladných opatření může v určitých případech soud přistoupit ještě před tím, než mu dojde oznámení příslušného orgánu státní správy pověřeného vedením matriky o tom, že došlo k úmrtí v jeho matričním obvodu. Půjde zejména o situace, kdy je nutné zabezpečit byt nebo svěřit zvířata vhodnému zařízení a zůstavitel nemá žádné příbuzné. Podnět k tomu mohou dát i dědici, kterým hrozí újma na právech a doloží úmrtní list nebo jiné doklady potvrzující úmrtí, jako je parte, doklady o pohřbu. Podněty mohou podávat i třetí osoby, pokud jim hrozí újma na právech, sousedé, obecní úřad, policie⁵⁵.

6. 2. Zjišťování listin důležitých pro dědické řízení

Soudní komisař musí nejprve zjistit, zda existují a zda jsou v příslušné evidenci evidovány listiny důležité pro dědické řízení a u kterého notáře nebo soudu jsou uloženy. Takovými listinami jsou závěť, listina o vydědění nebo listina o odvolání těchto úkonů (zákon používá pro tyto listiny dále jen legislativní zkratku „závěť“). Novelou č. 554/2004 Sb. byla do občanského zákoníku zavedená možnost, aby zůstavitel ještě za svého života ustanovil listinou správce dědictví, takže soudní komisař od 1. 1. 2005 zjišťuje také existenci listiny o ustanovení správce dědictví, listiny o odvolání ustanovení správce dědictví nebo listiny o odvolání souhlasu s ustanovením do funkce správce dědictví (zákon pro tyto listiny dále používá legislativní zkratku „listina o správě dědictví“). Podle novely č. 7/2009 Sb. také soudní komisař od 1. 7. 2009 obligatorně zjišťuje existenci manželské smlouvy. Manželská smlouva je legislativní zkratkou pro smlouvu o rozšíření nebo zúžení společného jmění manželů a smlouvu o vyhrazení vzniku společného jmění manželů ke dni zániku manželství, kterou mohou mezi sebou uzavřít manželé nebo osoby, které hodlají uzavřít manželství, formou notářského zápisu podle § 143a OZ, a kterou si mohou upravit své majetkové poměry jinak, než stanoví zákon.

Závěti a listiny o správě dědictví jsou evidovány odděleně v centrální evidenci závětí, manželské smlouvy jsou evidovány v centrální evidenci manželských smluv. Obě tyto evidence jsou neveřejnými seznamy v elektronické podobě, které vede, provozuje a spravuje Notářská komora. Technickým základem těchto evidencí byl

55 Kučera: Dědictví, Linde, 2001, str. 24

Centrální informační systém Komory vytvořený v roce 2000⁵⁶. Zápis do centrální evidence závětí probíhá tak, že notář, který sepíše závěť nebo listinu o správě dědictví ve formě notářského zápisu, zapíše do této evidence pomocí elektronického přenosu dat údaje o takové listině a o jejím pořizovateli, popřípadě o správci dědictví. Podobně se zapisují údaje o manželské smlouvě do centrální evidence manželských smluv. Konkrétní údaje, které se sem zapisují, jsou stanoveny ve zvláštním předpisu přijatým sněmem Komory. Evidence je tedy sice vedena Komorou, ale vytvářejí jí v podstatě přímo notáři tím, že sem zapisují předepsané údaje. Původně měl notář Komoře pouze oznamovat stanovené údaje, ale od plného převedení centrální evidence závětí na elektronický rejstřík, je uložena notáři povinnost provádět zápisy do této elektronické evidence přímo⁵⁷. Komora je povinna sdělit na žádost soudu, jinému státnímu orgánu, soudnímu komisaři nebo osobě, která prokáže právní zájem, zda jsou tyto listiny zůstavitele evidovány a u koho jsou uloženy. Žádosti by nebylo možné vyhovět, pokud by byla podána za života pořizovatele či odvolatele závětí nebo listiny o správě dědictví. V případě, že osoba, která prokáže právní zájem, podá žádost, zda je v centrální evidenci evidována některá z těchto listin a u koho je uložena, postupuje se tak, že se buď této osobě vydá opis zápisu z centrální evidence závětí, nebo z centrální evidence manželských smluv, pokud je příslušná listina v příslušné evidenci evidována, nebo se vydá potvrzení o tom, že evidovaná není. Oprávněný zájem se posuzuje v každém případě individuálně. Forma komunikace mezi žadatelem a Komorou se liší podle osoby žadatele. Požádá-li o sdělení notář jako soudní komisař, je komunikováno elektronicky. Ostatní žadatelé musí podat žádost v písemné formě, neboť nemají přístup do Centrálního informačního systému. Za všechna sdělení přísluší Komoře odměna 50,- Kč.⁵⁸

6. 2. 1. Závěť a listina o vydědění

Závěť a listina o vydědění jsou jednostrannými projevy vůle zůstavitele, které jsou kdykoli odvolatelné nebo změníitelné. Zůstavitel má možnost sepsat závěť či listinu o vydědění vlastní rukou, v jiné písemné formě za účasti svědků anebo ve formě notářského zápisu. Musí tak učinit osobně, není možné zastoupení. Podstatnou

56 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 94

57 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 199

58 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 96

obsahovou náležitostí závěti je ustanovení dědice k dědictví jako celku nebo k jeho poměrné části, případně jen k jednotlivé věci nebo hodnotě. Naproti tomu listina o vydědění vylučuje potomka z dědického práva. Podstatnou náležitostí listiny o vydědění je uvedení důvodu vydědění. Vydědit potomka lze jen z důvodů, které jsou taxativně stanoveny v § 469a odst. 1 OZ⁵⁹. V předběžném šetření musí soudní komisař zjistit, zda existuje závěť nebo listina o vydědění. Rozlišují se případy, kdy je závěť či listina o vydědění evidována a uložena u soudu nebo notáře a případy, kdy evidována není. Evidovány jsou ty závěti a listiny o vydědění, které byly sepsány notářským zápisem nebo jsou uloženy u notáře, a závěti a listiny o vydědění, které jsou uloženy u okresního či obvodního soudu⁶⁰. Byly-li sepsány v jiných formách, evidovány nejsou. Ať je výsledek šetření jakýkoli, ať už závěť či listina o vydědění existuje či nikoliv, v každém případě je nutné tuto skutečnost poznamenat do spisu. Je-li závěť či listina o vydědění evidována, zjistí soudní komisař její stav a obsah, je-li uložena u něho, a není-li u něho uložena, požádá o provedení tohoto úkonu notáře nebo soud, u něhož je uložena. Závěti, listiny o vydědění a listiny o odvolání těchto úkonů, které byly sepsány do 31. 12. 1992 notářským zápisem bývalých státních notářství, jsou uloženy u okresního soudu, v jehož obvodu působilo státní notářství, a ten také zjišťuje jejich stav a obsah. Závěti, listiny o vydědění a listiny o odvolání těchto úkonů, které byly uloženy do úschovy u bývalých státních notářství, mají od 1. 1. 1993 v úschově notáři působící v obvodu příslušného okresního soudu podle toho, jak předseda okresního soudu tyto listiny mezi notáře rozdělil. Od 1. 1. 1993 jsou uloženy u toho notáře, který je sepsal nebo přijal do úschovy. Stav a obsah ostatních závětí, listin o vydědění a o odvolání těchto úkonů zjišťuje notář, který je sepsal nebo je má v úschově. Pokud tento notář nebyl v řízení o dědictví ustanoven soudním komisařem, zjistí jejich stav a obsah na žádost příslušného soudního komisaře⁶¹. O zjištění stavu a obsahu evidovaných listin sepíše ten, u něhož je listina uložena, protokol. V protokolu uvede, zda není listina poškozena nebo opravována, v jaké formě je sepsána a jestli neobsahuje skutečnosti zeslabující její věrohodnost. Dále uvede identifikační údaje o osobách, které jsou v listině uvedeny. K protokolu připojí ověřenou kopii nebo ověřený opis dané listiny. Originál listiny,

59 Švestka, Jehlička, Škárová, Spáčil a kol.: Občanský zákoník, komentář, 10. vydání, Beck, 2006, str. 842-853

60 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 96

61 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 598

popřípadě ověřený opis notářského zápisu o listině zašle soudní komisař soudu, který vede řízení o dědictví po zůstaviteli, aby jej uložil do sbírky prohlášených závětí. Zjistili se v řízení o dědictví, že zůstavitel zanechal několik závětí nebo listin o vydědění, které nejsou totožné, musí soudní komisař zjistit stav a obsah všech. Pokud jsou totožné, sepíše o jejich stavu a obsahu jen jeden protokol, ve kterém uvede počet jejich vyhotovení. V případě, že zůstavitelova závěť nebo listina o vydědění není evidována a vyjde najevo jinak než zjištěním v centrální evidenci závětí, uvede soudní komisař v protokolu také to, za jakých okolností byla nalezena nebo kdo ji předložil. Soudní komisař zjišťuje stav a obsah všech závětí či listin o vydědění bez ohledu na to, jakou formou byly pořízeny, tj. vlastní rukou zůstavitele, písemně za účasti svědků nebo notářským zápisem. Dozví-li se soudní komisař během řízení o dědictví, že zůstavitel pravděpodobně zanechal závěť nebo listinu o vydědění a není dosud známo kde, musí provést šetření za účelem vypátrání místa jejího uložení nebo osoby, která jí má v držení. Takovou osobu potom vyzve, aby mu závěť nebo listinu o vydědění neprodleně odevzdala. Pokud někdo předloží soudu nebo soudnímu komisaři listinu, o které prohlásí, že je v ní obsažena závěť zůstavitele nebo listina o vydědění, zjistí soudní komisař její stav a obsah, i kdyby měl pochybnosti o její skutečné povaze. Protokol o stavu a obsahu takové listiny vyhotovuje za přítomnosti osoby, která jí předložila a připojí také její jméno, příjmení, datum narození, bydliště a prohlášení o tom, kde listinu našla nebo kde byla uložena. Součástí protokolu je potvrzení o tom, že soudní komisař listinu převzal. V případě, že někdo předloží vlastnoruční závěť zůstavitele, jejímuž pořízení byl přítomen, uvede se v protokolu také jeho prohlášení, zda byla závěť podepsána vlastní rukou zůstavitele. Pokud by byla závěť pořízena za přítomnosti svědků, uvede do protokolu ten, kdo takovou závěť předložil, bydliště svědků a to, jaký je jejich vztah k dědicům. Originál závěti, která není sepsána ve formě notářského zápisu, se založí do sbírky prohlášených závětí u soudu. K prohlášení závěti může však také dojít po skončení dědického řízení. Stane se tak v situaci, když vyjde najevo existence závěti až po skončení řízení o dědictví. V takovém případě je nutné po zjištění stavu a obsahu závěti seznámit s jejím obsahem osoby, které by mohly uplatnit právo na vydání dědictví⁶². Pokud se však objeví listina o odvolání závěti, listina o vydědění a listina o odvolání vydědění, vyzvolí soud jen ty osoby, kterým by dědictví připadlo,

62 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 601

kdyby existence těchto listin vyšla najevo v řízení o dědictví. Po zjištění stavu a obsahu závěti či listiny o vydědění, mohou do originálu těchto listin účastníci nahlížet.

6. 2. 2. Listina o správě dědictví

Zákonem č. 554/2004 Sb. byla do občanského zákoníku včleněna právní úprava o správci dědictví. V § 480a odst. 1 OZ jsou vymezeny dva druhy správců dědictví, a to správce, kterého ustanovil zůstavitel za svého života, a správce, kterého v odůvodněném případě ustanoví soud teprve v rámci řízení o dědictví⁶³. Zůstavitel ustanovuje správce dědictví z vlastní vůle za svého života, a to listinou o správě dědictví, která musí mít formu notářského zápisu. V listině musí být uvedeno, zda má správce po smrti zůstavitele spravovat veškerý jeho majetek nebo jeho část a jakou. I když se jedná o jednostranný právní úkon zůstavitele, váže zákon platnost tohoto právního úkonu na souhlas toho, kdo by měl být do této funkce ustanoven. Jeho souhlas by měl být písemně podchycen v textu notářského zápisu o ustanovení správce dědictví⁶⁴. Podobně jako u závěti, může být i listina o správě dědictví zůstavitelem odvolána nebo zrušena pořízením pozdější listiny o ustanovení správce dědictví. I tyto úkony musí mít formu notářského zápisu pod sankcí neplatnosti⁶⁵. Listina o ustanovení správce dědictví se zrušuje také odvoláním souhlasu s funkcí správce dědictví.

Listiny o správě dědictví se od roku 2005 evidují v Centrální evidenci závětí. Podle § 35a odst. 1 notářského řádu je Notářská komora ČR povinna vést v centrální evidenci závětí vedle závětí, listin o vydědění a listin o odvolání těchto úkonů také listiny o ustanovení správce dědictví, listiny o odvolání ustanovení správce dědictví a listiny o vzdání se funkce správce dědictví⁶⁶. Komora je povinna sdělit informace o tom, zda jsou tyto listiny evidovány a u koho jsou uloženy, soudu a notáři, který byl jako soudní komisař pověřen provedením úkonů v řízení o dědictví. Speciálně probíhá sdělení informací vůči osobám, které mají na sdělení právní zájem. Tyto osoby musí podat písemnou žádost, ve které musí právní zájem odůvodnit. Žádost mohou podat až

63 Švestka, Jehlička, Škárová, Spáčil a kol.: Občanský zákoník, komentář, 10. vydání, Beck, 2006, str. 860

64 Švestka, Jehlička, Škárová, Spáčil a kol.: Občanský zákoník, komentář, 10. vydání, Beck, 2006, str. 864

65 Švestka, Jehlička, Škárová, Spáčil a kol.: Občanský zákoník, komentář, 10. vydání, Beck, 2006, str. 865

66 Švestka, Jehlička, Škárová, Spáčil a kol.: Občanský zákoník, komentář, 10. vydání, Beck, 2006, str. 864

po úmrtí pořizovatele listiny. Je na žadateli, aby prokázal, že podmínka úmrtí je splněna, což může prokázat například úmrtním listem nebo rozsudkem soudu o prohlášení za mrtvého⁶⁷.

V dědickém řízení zjišťuje existenci listiny o správě dědictví soudní komisař ve fázi předběžného šetření. Jelikož všechny tyto listiny musí mít formu notářského zápisu, jsou všechny evidovány v Centrální evidenci závětí a uloženy u příslušného notáře, který je vyhotovil. Soudní komisař postupuje podobně jako u závětí a listin o vydědění tak, že zjišťuje stav a obsah listiny o správě dědictví, je-li uložena u něho a není-li uložena u něho, požádá o provedení tohoto úkonu notáře, u něhož uložena je⁶⁸. O zjištění stavu a obsahu evidované listiny o správě dědictví sepíše ten, u něhož je listina uložena, protokol. K protokolu připojí ověřenou kopii nebo ověřený opis dané listiny. Originál listiny nebo ověřený opis notářského zápisu o listině zašle soudní komisař soudu, který vede řízení o dědictví po zůstaviteli, aby jej uložil do sbírky prohlášených listin o správě dědictví. Zjistí-li se v řízení o dědictví, že zůstavitel zanechal několik listin o správě dědictví, které nejsou totožné, musí soudní komisař zjistit stav a obsah všech. Pokud jsou totožné, sepíše o jejich stavu a obsahu jen jeden protokol, ve kterém uvede počet jejich vyhotovení⁶⁹. Podobně jako u závětí, mohou účastníci do originálu listiny o správě dědictví nahlížet, jakmile soudní komisař zjistí její stav a obsah.

Kdo byl zůstavitelem ustanoven správcem dědictví, je povinen ujmout se výkonu své funkce, jakmile se dozví, že zůstavitel zemřel. Kdyby tak neučinil, bylo by v tom možné spatřovat porušení povinnosti, které by mohlo zakládat nárok na náhradu škody. O tom, že se správce dědictví ujímá své funkce, je povinen vyrozumět soud, který je příslušný k řízení o dědictví. V určitém případě může být tato informace podnětem k tomu, aby soud z úřední povinnosti zahájil řízení o dědictví⁷⁰. Jestliže správce dědictví nesplní svou povinnost ujmout se správy dědictví po smrti zůstavitele, vyrozumí ho soudní komisař o smrti zůstavitele ihned poté, co je v předběžném šetření zjištěn stav a obsah listiny o správě dědictví, a vyzve ho, aby se ujal své funkce. To je

67 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 96

68 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 598

69 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 601

70 Švestka, Jehlička, Škárová, Spáčil a kol.: Občanský zákoník, komentář, 10. vydání, Beck, 2006, str. 865

důležité, protože se může stát, že se správce dědictví o úmrtí zůstavitele nedozví, například proto, že je nemocen nebo se nachází v zahraničí⁷¹. Správce je povinen se ujmout své funkce hned jakmile je o tomto vyrozuměn⁷². Soudní komisař vyzve správce dědictví, aby se ujal své funkce i přes to, že osoby, o nichž lze mít důvodně za to, že jsou zůstavitelovými dědici, zpochybňují platnost listiny. Soud ani soudní komisař nemohou v řízení o dědictví posuzovat platnost listiny o ustanovení správce dědictví ani jako předběžnou otázku a jsou povinni z ní vycházet. Platnost listiny mohou napadnout jen dědici, tedy ti, o nichž lze mít důvodně za to, že jsou zůstavitelovými dědici, a to žalobou o určení neplatnosti listiny o ustanovení správce dědictví v občanském soudním řízení⁷³. Jelikož lze obsah listiny zjistit až po smrti zůstavitele a žalobu mohou podat pouze dědici, lze z toho dovodit, že tato žaloba může být podána až poté, co zůstavitel zemřel. Před smrtí zůstavitele by se mohlo jednat jen o domnělé dědice, o nichž do dne zůstavitelovy smrti nemůže být jisto, že se stanou skutečnými dědici⁷⁴. Do doby, než bude o žalobě pravomocně rozhodnuto, je správce dědictví oprávněn a povinen vykonávat svou funkci, pokud není své funkce zproštěn. Zproštěn může být soudem v dědickém řízení, je-li zřejmě nezpůsobilý vykonávat svou funkci, nebo pokud zůstane i přes výzvu nečinný nebo nevykonává svou funkci řádně anebo pokud sám o zproštění funkce požádá. Pokud je správce dědictví zproštěn soudem své funkce nebo zemřel a majetek náležející do dědictví vyžaduje stálou správu, vydá soud jako neodkladné opatření usnesení, kterým určí osobu správce a rozsah spravovaného majetku. Práva a povinnosti má správce dědictví přímo ze zákona⁷⁵.

6. 2. 3. Manželská smlouva

Zjišťování evidence manželských smluv bylo do občanského soudního řádu zavedeno novelou č. 7/2009 Sb., která nabyla účinnosti 1. 7. 2009. Manželské smlouvy se evidují v centrální evidenci manželských smluv, kterou vede, provozuje a spravuje Notářská komora a jedná se o neveřejný seznam v elektronické podobě. Jsou zde evidovány smlouvy o rozšíření nebo zúžení stanoveného rozsahu společného jmění

71 www.epravo.cz/top/clanky/pripravovana-novela-obcanskeho-soudniho-radu-55123.html

72 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 192-194

73 www.epravo.cz/top/clanky/pripravovana-novela-obcanskeho-soudniho-radu-55123.html

74 Švestka, Jehlička, Škárová, Spáčil a kol.: Občanský zákoník, komentář, 10. vydání, Beck, 2006, str. 865

75 www.epravo.cz/top/clanky/pripravovana-novela-obcanskeho-soudniho-radu-55123.html

manželů a smlouvy o vyhrazení vzniku společného jmění manželů ke dni zániku manželství uzavřené mezi manžely nebo mužem a ženou, kteří chtějí uzavřít manželství. Tyto smlouvy musí mít podle § 143a OZ formu notářského zápisu a ten notář, který smlouvu sepíše, má povinnost zapsat údaje o manželské smlouvě bez zbytečného odkladu do centrální evidence manželských smluv. Údaje, které se sem zapisují, pravidla vedení evidence, její správu a provoz stanoví zvláštní samostatný předpis přijatý sněmem Notářské komory. Smyslem této nové právní úpravy je, aby byly zjištěny všechny smlouvy uzavřené mezi manžely nebo mezi osobami, které hodlají uzavřít manželství, a nedocházelo k chybnému rozhodnutí soudu v důsledku toho, že by účastníci řízení tyto smlouvy nepředložili. V řízení o dědictví totiž předchází samotnému projednání dědictví vypořádání společného jmění manželů rozhodnutím soudu. Pak teprve lze provést soupis aktiv a pasiv náležejících do dědictví. Podle § 143a OZ si manželé nebo budoucí manželé mohou změnit majetkové poměry vyplývající ze zákonné úpravy. § 143a odst. 4 OZ však stanoví, že účinky takové smlouvy působí vůči třetím osobám jen tehdy, je-li obsah takové smlouvy znám. Nedostatkem v tomto směru bylo to, že se mohlo stát, že účastníci tuto smlouvu nepředložili, třetí osoby se o ní vůbec nedozvěděly, a tím její účinky nikdy nenastaly. K takové situaci by mohlo dojít zejména tehdy, když by byla manželská smlouva svým obsahem nevýhodná pro pozůstalého manžela a dědicům nebylo její pořízení známo. V důsledku toho by se soud ani soudní komisař nedozvěděli, že byla taková smlouva uzavřena a tím by došlo k chybnému rozhodnutí soudu se všemi z toho vyplývajícími důsledky. Nová právní úprava má tento nedostatek odstranit zavedením povinnosti notářů neprodleně všechny manželské smlouvy zaevidovat v centrální evidenci manželských smluv, kterou povede Notářská komora České republiky, a povinnosti v dědickém řízení pak povést šetření v centrální evidenci manželských smluv. Soudní komisař bude v evidenci povinně lustrvat⁷⁶. Notářská komora je povinna sdělit na žádost notáři, který byl jako soudní komisař pověřen provedením úkonů v řízení o dědictví, elektronickým přenosem dat, zda je či není evidována manželská smlouva uzavřená zůstavitelem a u kterého notáře je uložena. O výsledku zjištění vyhotoví soudní komisař doklad, který musí být opatřen datem vyhotovení a podpisem soudního komisaře nebo jeho pověřeného pracovníka a tento doklad se založí do spisu.

76 <http://portal.justice.cz>

6. 2. 4. Dědická smlouva podle nového občanského zákoníku

Připravovaná úprava nového občanského zákoníku navrhuje zavedení institutu dědické smlouvy. Tento institut dědického práva existuje v řadě evropských zemí a naše právo jej znalo až do roku 1950. Oproti závěti je dědická smlouva dvoustranný právní úkon, kterým jedna strana (zůstavitel) povolává bezúplatně nebo za úplatu druhou stranu za dědice své pozůstalosti nebo její části a druhá strana své ustanovení za dědice přijímá. Strany se mohou za dědice ustanovit navzájem, anebo povolat třetí osobu. Dědická smlouva však nezbavuje dědice práva odmítnout dědictví. Jako každá jiná smlouva zakládá povinnost a oprávnění, a proto nemůže být jednostranně změněna nebo zrušena. Nemůže být pořízena o celé pozůstalosti, neboť jedna čtvrtina musí zůstat volná, aby o ní mohl zůstavitel pořídit podle své zvlášť projevené vůle, tedy aby k ní mohl povolat dědice nebo odkazovníky mimosmluvně. Pokud by chtěl zůstavitel zanechat smluvnímu dědici i tuto čtvrtinu, musel by tak učinit závětí. Dědická smlouva je jakýmsi smíšeným právním útvarům mezi smlouvou a závětí a dopadají na ní ustanovení o smlouvě i o závěti. Jedná se o dvoustranné právní jednání a zároveň závazné ustanovení dědice. Dědickou smlouvu může uzavřít osoba, která má jak pořizovací způsobilost, tak i způsobilost se smluvně zavazovat. To znamená, že dědickou smlouvu nemohou uzavřít osoby mladší osmnácti let, ani osoby, které nemají způsobilost k právním úkonům nebo jejichž způsobilost k právním úkonům byla soudem omezena. Dědická smlouva může, na rozdíl od závěti, obsahovat podmínky. Právo na dědictví vymezené ve smlouvě předpokládá smrt zůstavitele, proto se nijak nedotýká majetkových poměrů stran za jejich života. Zvláštní úprava by měla být věnována dědické smlouvě uzavřené mezi manžely a speciální ustanovení by měla mít dědická smlouva uzavřená mezi snoubenci, která se však stane účinnou až vznikem manželství. Typickým rysem dědických smluv mezi manžely bude vzájemné povolání za dědice. Navrhuje se také ustanovení o tom, že rozvod manželství nebude mít vliv na trvání práv a povinností z dědické smlouvy. V případě rozvodu by mohl dědickou smlouvu zrušit soud na návrh některého z bývalých manželů. Pokud by bylo manželství prohlášeno za neplatné, rušily by se práva a povinnosti z dědické smlouvy, ledaže by takové manželství zaniklo již dříve smrtí jednoho z manželů. Pro dědickou smlouvu se vyžaduje forma veřejné listiny, tedy notářského zápisu⁷⁷. Dědická smlouva bude

⁷⁷ <http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=381&d=125304>

nejsilnějším dědickým titulem⁷⁸. Jelikož se dědickou smlouvou budou upravovat dědické poměry, bude muset notář jako soudní komisař v předběžném šetření v řízení o dědictví také zjišťovat, zda existuje dědická smlouva.

6. 3. Neodkladná opatření

Soudní komisař je povinen kdykoli za řízení učinit i bez návrhu všechna potřebná opatření, která jsou nezbytná k zajištění majetku patřícího do dědictví a k jeho uchování. Účelem je, aby se v zájmu dědiců nebo v obecném zájmu vyloučila možnost poškození nebo ztráty majetku, o němž se ukazuje, že patřil nebo by mohl patřit zůstaviteli. Takto může být zajištěna i věc, u které je sporné nebo pochybné, zda byla ve vlastnictví zůstavitele⁷⁹. Neodkladným opatřením je podle § 175 o.s.ř. zajištění dědictví, svěření věci osobní potřeby manželovi zůstavitele nebo jinému členu domácnosti, prodej věcí, které nelze uschovat bez nebezpečí škody nebo nepoměrných nákladů, ustanovení správce dědictví nebo jeho části. Výčet neodkladných opatření je pouze demonstrativní⁸⁰, to znamená, že se mohou vyskytnout případy, kdy bude nutné učinit opatření, jiná než ty výslovně uvedená v zákoně, která bude třeba za daných okolností považovat rovněž za neodkladná opatření. Pokud jde o zajištění dědictví, novela č. 7/2009 Sb. mění druhý odstavec § 175 o.s.ř. tak, že na první místo klade uložení věci u soudního komisaře nebo u soudu a teprve když nelze uložení takto zajistit, tak bude následovat zajištění uložení u schovatele, zapečetěním v zůstavitelově bytě nebo na jiném vhodném místě, zákazem výplaty u dlužníka zůstavitele nebo soupisem na místě samém. Jedná se o další odraz posílení postavení soudních komisařů, neboť dle původní úpravy nebyl soudní komisař v tomto ustanovení zmiňován a nekladla se tu přednost některých druhů zajištění⁸¹.

6. 3. 1. Zajištění dědictví

Zajištění dědictví se provádí několika způsoby. Podle § 80 odst. 1 jednacího řádu může soudní komisař vyzvat toho, kdo má u sebe věci pravděpodobně náležející zůstaviteli, aby je složil do úschovy u soudního komisaře. To se týká zejména klíčů od

78 <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/dedicke-pravo/konkretni-zmeny.html>

79 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 604

80 A. Winterová a kol.: Civilní právo procesní, Linde, 2008, str. 406

81 www.psp.cz

zůstavitelova bytu či jiných místností a prostor, osvědčení o technickém průkazu motorového vozidla či jiné listiny umožňující používání předmětu z dědictví. Pokud se toto opatření dotýká důležitých zájmů účastníků nebo se týká třetích osob anebo pokud byla žádost o dobrovolné vydání věci bezvýsledná, rozhodne o neodkladném opatření soud usnesením, které doručí všem, jichž se týká, především tomu, kdo má věc do úschovy složit. Proti tomuto usnesení je možné podat odvolání. Dalším způsobem zajištění dědictví je zajištění motorového vozidla nebo jiných věcí, kterých lze užívat jen na základě úředního osvědčení. Provede se tak, že se příslušné doklady a startovací zařízení uloží do úschovy u soudního komisaře. Takto se postupuje jen v případě, že příslušný předmět může být ponechán na vhodném místě, kde je to dovoleno, jinak ho soudní komisař uloží u vhodného schovatele. Soudní komisař může dále zapečetit byt nebo jiné prostory jako jsou garáže, chaty, skříně, trezory, které byly ve vlastnictví zůstavitele, aby nedošlo k neoprávněnému vniknutí do těchto prostor a tím ke znemožnění sepsání všech věcí, které náleží do dědictví. Jedná se o faktický úkon, který se provede přelepením dveří lepenkou s razítkem soudu nebo soudního komisaře. Toto opatření ovšem nelze provést, jestliže zůstavitel nebyl jediným uživatelem těchto prostor nebo jestliže tomu brání jiná závažná okolnost. Účelem není znemožnění užívání těchto prostor jiným oprávněným osobám. Překážku, která brání zapečetění, je nutné uvést do protokolu o úkonu. Zapečetění je dočasným opatřením, které je vhodné zejména tam, kde hrozí nebezpečí z prodlení. Často pak následuje soupis na místě, který podchytí stav majetku v příslušném prostoru, a tím pak i odpadne důvod, aby byl prostor nadále zapečetěn⁸². Soupis na místě samém provádí soudní komisař za přítomnosti účastníků. Pokud nejsou účastníci přítomni nebo nejsou známi, lze soupis provést jen tehdy, bude-li přítomna nezúčastněná osoba jako svědek. Účelem soupisu je pořízení seznamu všech věcí, které měl zůstavitel ve svém vlastnictví a které se nalézají v určitém prostoru. Soupis bývá spojen s oceněním věcí a znaleckým posudkem. Je možné, aby byl znalecký posudek opatřen až dodatečně na základě soupisu věcí. Od znaleckého posudku lze také upustit, a to zejména tam, kde se jedná o běžné věci nižší hodnoty, jejichž cena je obecně známa. Cenu v tomto případě určí soudní komisař podle obecné zkušenosti⁸³. O soupisu se pořizuje protokol, ve kterém se sepíší věci, které jsou v bytě zůstavitele nebo na jiném místě. Cennější věci je nutné přesně popsat, aby byla

82 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 185

83 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 187-189

vyloučena jejich záměna. Uvedou se i věci, o kterých některý z účastníků tvrdí, že do soupisu nepatří, což se učiní s poznámkou uvádějící, kdo a jaké nároky si na věc činí. Do soupisu se nezahrnují věci bezcenné a věci potřebné k pohřbení zůstavitele. Protokol musí obsahovat poznámku o tom, v jakém stavu byly shledány uzávěry dříve zapečetěných prostor a zda nebyly zjištěny stopy neoprávněného vniknutí. V případě, že by byly patrné stopy násilného nebo neoprávněného vniknutí, soupis se neprovede a soudní komisař o tom neprodleně učiní oznámení orgánu Policie České republiky. Pokud by byl prostor, kde se má provést soupis věcí, ve stavu, který by ohrožoval osoby vstupující k provedení úkonu na životě, zdraví nebo majetku, soupis se odloží a soudní komisař o tom neprodleně učiní oznámení příslušným orgánům, fyzickým nebo právnickým osobám s požadavkem na opatření, kterými by bylo ohrožení odstraněno, například aby byla provedena dezinfekce daného prostoru. Posledním druhem zajišťovacího opatření je podle občanského soudního řádu zákaz výplaty u dlužníka zůstavitele. Soudní komisař může zakázat výplaty z vkladů na vkladní knížce, běžném či jiném účtu, a to z důvodu, aby bylo zabráněno zůstavitelovu dlužníkovi uhradit pohledávku zůstavitele někomu jinému. Opatření potrvá do doby, než bude v dědickém řízení rozhodnuto, komu pohledávka náleží a jak s ní má být naloženo. Toto zajištění je nutné provést zejména tehdy, pokud existují další osoby, které mají k účtu dispoziční právo. Zneužitím tohoto dispozičního práva by totiž mohlo dojít k vybrání a spotřebování prostředků na účtu dříve než budou projednány a uvolněny pro dědice. Soudní komisař sdělí bance, u níž je účet veden, že s tímto účtem nesmí být nakládáno bez souhlasu soudu⁸⁴. Obdobně může také soudní komisař zakázat úhradu pohledávky zůstavitele u právnické osoby nebo fyzické osoby tím, že příslušné právnické nebo fyzické osobě sdělí, že úhrada nesmí být provedena bez souhlasu soudu⁸⁵. Zpravidla o tomto opatření není vydáváno usnesení, ale jen se sdělí dlužníkovi⁸⁶.

6. 3. 2. Svěření věcí

Dalším neodkladným opatřením je svěření věcí osobní potřeby manželovi nebo jinému členu domácnosti. Soudní komisař tak učiní tehdy, jestliže s tím taková osoba souhlasí. Jedná se o dočasné neodkladné opatření, které má zamezit případnému

84 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 185-187

85 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 605

86 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 188

znehodnocení nebo ztrátě těchto věcí. Osoba, které byly věci svěřeny, je povinna je opatrovat a odpovídá za jejich případnou škodu. O tomto úkonu se sepíše protokol, který obsahuje popis svěřených věcí a poučení o odpovědnosti za škodu a o povinnosti vydat věci po skončení řízení jejich dědici. Předmětem mohou být movité věci osobní potřeby, které byly ve vlastnictví zůstavitele, popřípadě ve společném jmění zůstavitele a jeho manžela, což bude účelné zejména tehdy, pokud další účastníci nevhodně požadují, aby bylo s věcmi naloženo jinak⁸⁷.

6. 3. 3. Prodej movitých věcí

Soudní komisař může, jako neodkladné opatření, prodat movité věci v případě, že je nelze uschovat bez nebezpečí škody nebo nepoměrných nákladů, a to za cenu, kterou lze bez prodlení dosáhnout. Toto opatření lze použít jen na movité věci a je vhodné zejména tehdy, když podléhají zkáze, jako jsou například zásoby potravin anebo pokud by jejich úschova vyžadovala neúměrné náklady. Takto se postupuje i tehdy, pokud jsou předmětnými věcmi zvířata. Při prodeji postupuje soudní komisař přiměřeně podle ustanovení o výkonu rozhodnutí prodejem movitých věcí podle § 323 a násl. o.s.ř. Jedná se buď o prodej v dražbě, nebo mimo dražbu. Prodej mimo dražbu se uskuteční na základě smlouvy mezi soudním komisařem a kupujícím. Při prodeji v dražbě se postupuje obdobně jako při likvidaci dědictví, tedy tak, že tento úkon provede na žádost soudního komisaře vykonavatel působící u soudu, který soudního komisaře pověřil, aby provedl úkony v řízení o dědictví. Toto opatření se většinou provádí fakticky dříve, než věci podlehnou zkáze, a to bez vydání rozhodnutí. Pokud jsou však známi dědici zůstavitele, je především na nich, aby rozhodli, jak má být s věcmi zůstavitele naloženo, tedy zda vůbec dojde k prodeji, a pokud ano, rozhodnou dědici kdy, komu a za jakou cenu. Prodej však mohou uskutečnit jen se souhlasem soudu dle § 175r odst. 1 o.s.ř., neboť se jedná o nakládání s majetkem náležejícím do dědictví v průběhu dědického řízení, které přesahuje rámec obvyklého hospodaření⁸⁸.

6. 3. 4. Ustanovení správce dědictví

Ustanovení správce dědictví je neodkladné opatření, které je nutné provést v případě, že majetek náležející do dědictví vyžaduje stálou správu. Soud může ustanovit

87 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 189

88 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 190-191

správce dědictví i bez návrhu, vyžaduje-li to obecný zájem nebo důležitý zájem účastníků. Od 1. 1. 2005 může také zůstavitel ustanovit správce dědictví, a to ještě za svého života, listinou o správě dědictví, která musí mít podle § 480d OZ formu notářského zápisu. Tato novela vnesla možnost, aby zůstavitel ze své vůle ustanovil správcem osobu, o níž se domnívá, že je vhodná, aby po jeho smrti vykonávala správu jeho majetku. Pokud však zůstavitel žádného správce dědictví neustanovil nebo ustanovený správce nemůže tuto svou funkci vykonávat proto, že zemřel nebo byl zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo byla jeho způsobilost k právním úkonům soudem omezena anebo byl funkce soudem zproštěn a majetek náležející do dědictví vyžaduje stálou správu, ustanoví správce dědictví soud jako neodkladné opatření⁸⁹. Stejně soud postupuje i v případě, že zůstavitel ustanovil správce jen pro část svého majetku a je třeba, aby byla spravována i zbývající část majetku. Soud může v tomto případě ustanovit správce dědictví jen ohledně této zbývající části majetku. Rozlišují se tedy „dva druhy“ správců dědictví. Jedná se o správce dědictví ustanoveného zůstavitelem podle práva hmotného a správce dědictví ustanoveného soudem, který vede dědické řízení, podle práva procesního⁹⁰. Správce ustanoví soud usnesením, ve kterém určí osobu správce dědictví a vymezí rozsah spravovaného majetku⁹¹. Co se týče rozsahu majetku, není soud vázán návrhy účastníků a vymezuje rozsah spravovaného majetku pouze obecným zájmem, resp. zájmem účastníků⁹². Takto ustanovený správce dědictví má práva a povinnosti přímo ze zákona⁹³ a je povinen se ujmout výkonu své funkce dnem následujícím po doručení usnesení soudu, kterým je do funkce správce dědictví ustanoven, není-li v usnesení stanoven den pozdější. Je důležité, aby byl tento den co nejpřesněji stanoven, zejména z hlediska odpovědnosti správce vůči dědicům. Toto určení je přesné na rozdíl od § 480e OZ týkajícího se správce dědictví ustanoveného zůstavitelem a který váže povinnost správce dědictví ujmout se své funkce na okamžik, kdy se dozví, že zůstavitel zemřel. V případě sporu ohledně odpovědnosti vůči dědicům či věřitelům by byl tento okamžik předmětem dokazování. O tom, že se správce dědictví ujmá své funkce musí vyrozumět soud, který vede dědické řízení. V tomto případě již soud nemá informační povinnost vůči správci. Toto

89 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 192

90 www.epravo.cz/top/clanky/pripravovana-novela-obcanskeho-soudniho-radu-55123.html

91 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 192-194

92 www.epravo.cz/top/clanky/pripravovana-novela-obcanskeho-soudniho-radu-55123.html

93 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 192-194

ustanovení občanského soudního řádu má usnadnit průběh dědického řízení, aby nedocházelo k případné duplicitní oznamovací povinnosti soudu vůči správci dědictví⁹⁴. Funkci správce dědictví může vykonávat jak fyzická osoba, tak právnická osoba, tak i stát⁹⁵. Stát vykonává funkci správce dědictví za výjimečné situace tehdy, jestliže mu má dědictví připadnout podle § 462 OZ z důvodu, že dědictví nenabude žádný dědic⁹⁶. Soud ustanoví správcem dědictví zejména dědice nebo osobu blízkou, popřípadě jiné osoby, například advokáta nebo notáře, ovšem jiného než toho, který je v tomto dědickém řízení pověřen jako soudní komisař. Je-li předmětem dědění podnik nebo nemovitost, ustanoví soud správcem dědictví osobu, která má zkušenost s vedením podniku nebo se správou nemovitosti⁹⁷. Nejčastěji budou správci dědictví fyzické osoby. Tyto osoby musí mít způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu a musí se svým ustanovením do funkce správce dědictví souhlasit. To je samozřejmá podmínka, neboť přijetím této funkce na sebe správce dědictví bere určitou odpovědnost vůči dědicům i vůči soudu a také nelze očekávat korektní výkon funkce od toho, kdo by k ní byl jakýmkoli způsobem nucen. Souhlas tedy musí projevit i právnická osoba, ale nemusí ho projevit stát. Má-li totiž dědictví připadnout výlučně státu podle § 462 OZ, není již nikoho, kdo by správu dědictví zajistil⁹⁸. Správce dědictví činí úkony potřebné k uchování majetkových hodnot náležejících do dědictví, například platí daň z nemovitostí, nakládá s prostředky na účtu u banky a banka se řídí jeho příkazy⁹⁹. Právní úkony činí vlastním jménem na vrub spravovaného majetku¹⁰⁰. Je povinen vykonávat svou funkci s péčí řádného hospodáře a odpovídá dědicům za škodu, kterou způsobil porušením povinností, a to podle ustanovení občanského zákoníku o odpovědnosti za škodu¹⁰¹. V tomto směru dbá zákon ochrany oprávněných dědiců i jejich legitimního zájmu, aby dědictví nebylo jakýmkoli způsobem zkráceno¹⁰². Zároveň však správa dědictví představuje pro dědice omezení týkající se dispozičního práva s majetkem náležejícího do dědictví. Dokud totiž správa dědictví trvá, nemohou dědici s majetkem, svěřeným správci, samostatně nakládat nebo s ním činit jiná opatření. Pokud by však

94 <http://www.epravo.cz/top/clanky/novela-z-obcansky-zakonik-eu-26866.html?mail>

95 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 192-194

96 www.epravo.cz/top/clanky/pripravovana-novela-obcanskeho-soudniho-radu-55123.html

97 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 192-194

98 www.epravo.cz/top/clanky/pripravovana-novela-obcanskeho-soudniho-radu-55123.html

99 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 192-194

100 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 612-613

101 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 192-194

102 www.epravo.cz/top/clanky/pripravovana-novela-obcanskeho-soudniho-radu-55123.html

správce hodlal provádět úkony, které přesahují rámec obvyklého hospodaření, potřeboval by k tomu souhlas dědiců a svolení soudu¹⁰³. Pojem „obvyklé hospodaření“ je třeba vykládat s přihlédnutím k charakteru zůstavitelova majetku. Jiný obsah budou mít úkony, jimiž je zabezpečován běžný chod domácnosti zůstavitele a jiný například ty úkony, kterými je zabezpečován chod jeho podniku. Pokud jde o peněžní prostředky na účtu zůstavitele, také tady budou mít jiný charakter platby, zajišťující chod domácnosti, jako je například placení nájemného či inkasa, a jiný charakter platby, zajišťující chod podniku, například nákup surovin, mzdy zaměstnanců, daňové povinnosti, pojistné. Nedali-li by dědici souhlas k takovému úkonu, který přesahuje rámec obvyklého hospodaření, byl by takový právní úkon neplatný a správce by odpovídal za případnou škodu, kterou by byl povinen nahradit¹⁰⁴. Pokud dědici k tomuto nezaujmu jednotné stanovisko, rozhodne nadpoloviční většina z nich a při rovnosti hlasů rozhodne soud. Příslušný bude zřejmě ten soud, který je příslušný v řízení o dědictví. Podle judikatury SJ 222/2004 je správce dědictví také oprávněn podat návrh na nařízení výkonu rozhodnutí (exekuci) pro pohledávku přisouzenou zůstaviteli¹⁰⁵. Soud a soudní komisař kontrolují činnost správce dědictví. Správce je povinen podávat soudu ve stanovených lhůtách průběžné zprávy o své činnosti, podle zákona nejméně dvakrát ročně, soud však může v usnesení určit jiné lhůty¹⁰⁶. Pokud správce nepodává ve stanovených lhůtách zprávy o své činnosti, může mu soud podle § 175f odst. 8 o.s.ř. ve spojení s § 53 o.s.ř. uložit pořádkovou pokutu až do výše 50.000,- Kč. Pořádkovou pokutu mu může soud uložit také tehdy, nevykonává-li přes upozornění soudu řádně svou funkci. Z téhož důvodu ho může také soud usnesením funkce zprostit, a to i bez návrhu. Soud zproští usnesením správce dědictví funkce také tehdy, jestliže je zřejmě nezpůsobilý řádně vykonávat svou funkci nebo pokud zůstane i přes výzvu, aby se ujal své funkce, nečinný anebo pokud sám o zproštění funkce požádá. Nezpůsobilost řádně vykonávat svou funkci může spočívat v onemocnění či odstěhování správce, v jeho dlouhodobém pobytu v zahraničí, obvinění z trestného činu anebo zbavení či omezení způsobilosti k právním úkonům. Zproští-li soud správce dědictví jeho funkce, musí zároveň ustanovit správce nového. Tomu musí zproštěný správce předat všechny doklady týkající se

103 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 612-613

104 www.epravo.cz/top/clanky/pripravovana-novela-obcanskeho-soudniho-radu-55123.html

105 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 612-613

106 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 192

spravovaného majetku. Pokud nedojde k ustanovení nového správce, předá zproštěný správce tyto doklady dědicům. Nedojde-li ke zproštění funkce správce dědictví, vykonává svou funkci až do pravomocného skončení řízení o dědictví. Po skončení řízení předloží dědicům prostřednictvím soudu konečnou zprávu o své činnosti¹⁰⁷. Pravomocným skončením dědického řízení zaniká funkce správce dědictví¹⁰⁸. Jelikož je funkce správce dědictví placenou funkcí¹⁰⁹, vyúčtuje v konečné zprávě svůj nárok na odměnu a náhradu hotových výdajů podle vyhlášky, kterou vydá, na základě zmocňovacího ustanovení v § 480c odst. 1 OZ, Ministerstvo spravedlnosti¹¹⁰. Na žádost správce může také soud uložit dědicům v průběhu řízení, aby zaplatili správci zálohu na odměnu a hotové výdaje¹¹¹. O odměně a náhradě hotových výdajů správce rozhodne soud usnesením, ve kterém uloží povinnost k vyplacení odměny a náhrady výdajů dědici, který nabyl dědictví, jež není předloženo. Pokud je dědiců více, uloží jim tuto povinnost poměrně dle velikosti jejich dědických podílů. V ostatních případech uloží tuto povinnost státu. Za stát vyplatí správci jeho odměnu a náhradu hotových výdajů příslušný okresní soud. V případě, že byl správcem dědictví ustanoven stát podle § 462 OZ z důvodu, že dědictví nenabyl žádný dědic a má připadnout státu, nárok na odměnu a náhradu hotových výdajů nevznikne. Odměna a náhrada hotových výdajů správce dědictví patří k nákladům řízení¹¹². Základem odměny je obvyklá cena zůstavitelova majetku určená v usnesení soudu¹¹³.

6. 3. 5. Neodkladné opatření v obchodní společnosti

Pokud byl zůstavitel akcionářem akciové společnosti, přechází práva spojená s akcií na dědice, což zakotvuje § 156 odst. 10 Obch. Z. Neodkladným opatřením v tomto případě je určení osoby, která bude do skončení dědického řízení vykonávat práva spojená s akcií. Podobně bude nutné ustanovit osobu, která bude vykonávat práva společníka společnosti s ručením omezeným, náležel-li zůstaviteli obchodní podíl této společnosti, neboť i tento podíl je předmětem dědictví podle § 116 odst. 2 Obch. Z. Pokud se dědici nedohodnou ani neurčí společného zmocněnce, rozhodne podle § 156

107 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 194-195

108 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 614

109 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 195

110 www.epravo.cz/top/clanky/pripravovana-novela-obcanskeho-soudniho-radu-55123.html

111 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 614

112 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 195

113 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 615

odst. 10 Obch. Z. soud tak, že určí na návrh společnosti osobu oprávněnou vykonávat práva spojená s akcií až do doby skončení řízení o dědictví. Podobně soud v takovém případě určí osobu, která bude do skončení dědického řízení vykonávat práva společníka společnosti s ručením omezeným¹¹⁴.

6. 4. Zrušení (ukončení) neodkladných opatření

Neodkladná opatření, která mají jednorázový charakter, jsou ukončena samotným provedením. Ta, která trvají určitou dobu, jsou ukončena dle potřeby v průběhu dědického řízení, nejpozději po právní moci usnesení, kterým končí řízení o dědictví. Některá opatření se ruší pouze fakticky, například zajištění dědictví zapečetěním je ukončeno odstraněním pečeti z dveří bytu či jiného prostoru. Jiná opatření, jako je například ustanovení správce dědictví, končí pravomocným ukončením dědického řízení. Zvláštním postupem končí taková opatření, jako jsou vydání úschov v průběhu řízení nebo po skončení řízení anebo ukončení funkce správce dědictví v průběhu dědického řízení. Opatření zákazu výplaty dlužníka končí tak, že soud po právní moci usnesení o dědictví zruší všechny zákazy výplaty vkladů, pojistek a jiných hodnot, které byly v průběhu řízení nařízeny nebo provedeny, pokud nebyly z nějakého důvodu zrušeny již dříve, například proto, že se zjistilo, že náleží třetí osobě. Soud vyrozumí banky o tom, komu mají být tyto vklady či jiné hodnoty vydány. Pokud jde o neodkladné opatření spočívající v soupisu věcí na místě, končí toto opatření samotným provedením, tedy pořízením protokolu o soupisu věcí, které se v bytě nebo na jiném místě nalézají. Došlo-li v rámci neodkladných opatření ke svěřeni věci osobní potřeby manželovi nebo jinému členu domácnosti, musí je tento vydat dědici ihned po skončení dědického řízení. Prodej movitých věcí je zrealizován samotným zpeněžením. Výtěžek je zpravidla uložen do úschovy a je s ním naloženo jako s úschovou¹¹⁵.

6. 5. Úschovy u soudního komisaře

Ve všech fázích řízení o dědictví může nastat situace, kdy bude třeba určité věci uložit u soudního komisaře. Jednací řád pro okresní a krajské soudy stanoví v § 110 odst. 1 výčet věcí, které soudní komisař přijímá do úschovy v souvislosti s

114 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 154

115 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 196-199

prováděním úkonů v řízení o dědictví. Jedná se o věci, které náležely zůstaviteli a které jsou předmětem dědictví. Soudní komisař přijímá do úschovy peníze do výše 20.000,- Kč, vkladní knížky, cenné papíry a cennosti tak, že je uloží do trezoru ve své kanceláři nebo do své bezpečnostní schránky u peněžního ústavu. V jedné věci může přijmout do úschovy peníze, jež přesahují částku 20.000,- Kč, a to tak, že je uloží na účet soudu u peněžního ústavu. Pokud by to nebylo hned možné, může soudní komisař uložit tuto peněžitou částku do trezoru ve své kanceláři, avšak následující pracovní den ji musí uložit na účet soudu u peněžního ústavu. Ostatní movité věci ukládá do kovové skříně ve své kanceláři, a pokud se nehodí pro tuto úschovu, tak je uloží u vhodného schovatele. Do úschovy nelze přijmout věci, které podléhají rychlé zkáze a věci, které nelze uložit v kovové skříni pro jejich povahu, počet nebo velikost a soudnímu komisaři se pro ně nepodaří nalézt vhodného schovatele mezi fyzickými a právníckými osobami, které se zabývají úschovou věcí. Notář má ve své kanceláři trezor a u peněžního ústavu bezpečnostní schránku, kam lze uložit trvale peníze do celkové výše 50.000,- Kč, a to ve všech věcech řízení o dědictví. Jakmile pominou důvody úschovy, je třeba úschovy neprodleně vydat. Peníze, které byly uloženy na účtu soudu u peněžního ústavu, vydá oprávněné osobě soud. Úschovy, které byly uloženy u soudního komisaře, vydá soudní komisař neprodleně poté, co obdrží poukaz k vydání úschovy opatřený kulatým úředním razítkem soudu a podpisem soudce, který věc vyřizuje. Tento poukaz založí do dokladů ke své knize úschov. Pokud byly peníze nebo věci uschovány u jiného schovatele, vydá tento schovatel úschovu ihned poté, co mu soud nařídí vydání úschovy. Zároveň ho soud vyzve k vyúčtování nákladů spojených s úschovou, pokud mu nebudou náklady zaplacený příjemcem při vydání úschovy. Může také nastat situace, kdy soudní komisař v průběhu řízení zjistí, že věc, která byla přijata do úschovy, nepatřila zůstaviteli. V takovém případě vydá úschovu oprávněné osobě sám soudní komisař.

6. 6. Zjišťování dědiců

V předběžném šetření musí soudní komisař objasnit okolnosti, které jsou rozhodné pro posouzení dědického práva a které vedou ke zjištění dědiců. Zjišťování dědiců je stanovení okruhu osob, které jsou dědici zůstavitele, a z toho důvodu i jeho právní nástupci v těch právech a povinnostech, která smrtí nezanikají. Oprávněn je dědit

ten, komu svědčí dědický titul, tedy zákon nebo závěť. Dědění ze závěti je založeno na existenci listiny obsahující platný právní úkon, který vykazuje potřebné formální i obsahové náležitosti. O tomto právním úkonu se v dědickém řízení jedná nejen s těmi, kteří mají na jeho základě dědit, ale i s těmi, kteří by dědili v případě jeho neplatnosti a kteří mají právní zájem na prokázání jeho neplatnosti. Takové osoby se mohou vyjadřovat ke všem listinám, popírat platnost závěti, vyvolat řízení o sporných skutečnostech týkajících se platnosti závěti nebo zrušení závěti, stejně tak listiny o vydědění a listiny o správě dědictví. Dědění ze zákona je založeno na přesně vymezeném a prokázaném příbuzenském nebo obdobném vztahu k zůstaviteli. Prokázat lze takový příbuzenský vztah různými veřejnými listinami, jako jsou rodné listy, oddací listy, rozvodové rozsudky, rozsudky o osvojení, rozsudky o určení otcovství¹¹⁶.

Soudní komisař zjišťuje dědice v předběžném šetření. V tomto směru je předběžné šetření zaměřeno jednak na existenci závěti, listiny o vydědění, manželské smlouvy a jednak na údaje o příbuzných či osobách v obdobném vztahu, které přicházejí v úvahu jako dědici ze zákona. Nejprve tedy soudní komisař provede šetření v centrální evidenci závětí a v centrální evidenci manželských smluv. Zjistí, zda jsou některé z těchto listin evidovány a z nich zjistí osoby, které by mohly být zůstavitelovými dědici. Kromě závětí zjištěných v centrální evidenci závětí, musí soudní komisař také zjistit, zda neexistuje ještě jiná závěť, vlastnoruční nebo podepsaná před dvěma svědky, která není uložena u notáře, ale například v bytě zůstavitele nebo v bezpečnostní schránce. Pokud není žádná z listin důležitých pro dědické řízení evidována ani jinak zjištěna, zjišťuje soudní komisař dědice tak, že vyslechne osobu, která byla podle dostupných údajů v nějakém vztahu k zůstaviteli, nejčastěji tu, která je uvedena na oznámení o úmrtí nebo manžela. Může však vyslechnout i jinou osobu, která je nebo by mohla být informována o osobních a majetkových poměrech zůstavitele, popřípadě i osobu, která pouze bydlí ve stejném domě jako zůstavitel. Vyslýchaná osoba by měla soudnímu komisaři poskytnout potřebné informace o možných zůstavitelových dědicích a předložit listiny, týkající se osobní a majetkové situace zůstavitele, pokud je má u sebe. Může se jednat o rodný list nebo oddací list, popřípadě rozsudek o rozvodu manželství, dále o vkladní knížky nebo výpis z katastru nemovitostí. Soudní komisař s touto osobou sepíše protokol o předběžném šetření, do

116 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 201-205

kterého uvede zjištěný okruh dědiců a základní informace o nich. Nejde o jednání ve věci samé, nýbrž slouží pouze k tomu účelu, aby se soudní komisař dozvěděl o všech dědicích. Údaje, uvedené v protokolu, mohou být také následně doplňovány nebo ověřovány. Bude se tak dít zejména v případech, kdy je již z protokolu patrné, že údaje nejsou úplné, nebo když je soudní komisař dodatečně upozorněn na existenci dalšího dědice anebo když účastníci zpochybňují platnost údajů o některé osobě, která je považována za dědice. Pokud však zůstanou údaje o dědicích i po prověření a doplňování stále neurčité a neúplné a nepodaří se zjistit totožnost dědice, nebo je dědic neznámého pobytu, ustanoví mu soud opatrovníka, vyrozumí tohoto dědice veřejnou vyhláškou o jeho dědickém právu a určí mu lhůtu, ve které má o sobě dát vědět. Zásada formální pravdy se tu promítá v tom, že pokud takový dědic o sobě nedá ve stanovené lhůtě vědět, při projednání dědictví se k němu nepřihlíží¹¹⁷.

Kromě výše uvedených způsobů zjišťování dědiců, postupuje soudní komisař také v součinnosti s orgány státní správy a samosprávy tak, že od nich vyžaduje informace důležité pro zjištění osob, které by mohly být zůstavitelovými dědici. Za tímto účelem může také požádat soud, aby provedl šetření v centrální evidenci obyvatel a zjistil, zda nemá zůstavitel další příbuzné. Novela zákona č. 133/2000 Sb. o evidenci obyvatel a rodných číslech zavádí možnost dálkového přístupu do evidence obyvatel přímo pro soudního komisaře, výlučně však pro účely řízení o dědictví. Je to jeden z odrazů posílení jejich pravomocí v dědickém řízení. Na příště tedy nebudou muset žádat o tento úkon soud, ale sami budou oprávněni do centrální evidence obyvatel nahlížet, čímž dojde k urychlení celého řízení.

Při zjišťování dědiců se na soudním komisaři vyžaduje, aby své zjištění opřel o konkrétní důkazy. Snadno bude prokazovat tvrzenou skutečnost, že některá osoba je možným zůstavitelovým dědicem, nejčastěji budou důkazním prostředkem získané listiny. Hůře však bude prokazovat tvrzenou skutečnost, že tu není dalších osob, které by mohly být zůstavitelovými dědici. O tomto je prakticky nemožné opatřit důkaz, který by takovou skutečnost potvrdil. V praxi může nastat situace, kdy se objeví další potomek, který buď nebyl vůbec zůstavitelovým nejbližším znám, nebo jeho existenci úmyslně zamlčí.

117 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 204-217

Postavení osob jako možných dědiců může být během řízení zpochybňováno. Snadno lze popírat či vyvracet splnění podmínek spolužijících osob se zůstavitelem ve společné domácnosti nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí. Dědické právo závětních dědiců lze také poměrně snadno zpochybnit, zejména s ohledem na řadu náležitostí, kterou musí závěť, jako právní úkon zůstavitele, splňovat. Zpochybněna však může být také platnost těch právních úkonů, které vylučují z dědictví osoby, které by jinak byly povolány dědit, tedy listin o vydědění. Dojde-li ke zpochybnění dědického práva, je nutné tento spor vyřešit, neboť okruh dědiců musí být vždy jasný. Nepřesnosti při zjišťování okruhu dědiců a nedostatečné ověření dědického práva by totiž mohly vyústit v usnesení, podle kterého by došlo k bezdůvodnému obohacení osoby, která vůbec není dědicem anebo by naopak zůstal stranou oprávněný dědic. Zpochybnění se může týkat skutkových nebo právních otázek. Tento spor lze vyřešit buď posouzením právní otázky soudem, dohodou účastníků, rozsudkem soudu, vydaném na základě žaloby podané dědicem, který byl k podání žaloby odkázán, anebo fikcí, podle níž bude považováno za neprokázané tvrzení dědice odkázaného k podání žaloby, jestliže žalobu ve stanovené lhůtě nepodal, což je promítnutí zásady formální pravdy¹¹⁸.

Jakmile soudní komisař zjistí okruh osob, které by mohly být zůstavitelovými dědici, vyrozumí je o jejich dědickém právu a o tom, že mohou dědictví odmítnout do jednoho měsíce ode dne, kdy byli o tomto svém právu vyrozuměni. Stejně tak mohou prohlásit, že dědictví neodmítají. Skutečné dědické právo tedy závisí na postoji účastníků k tomuto dědickému právu¹¹⁹. Nikoho nelze nutit, aby se stal dědicem, pokud jím být nechce¹²⁰. Je však nutné, aby soudní komisař poučil účastníky o náležitostech a účincích prohlášení o odmítnutí či neodmítnutí dědictví¹²¹. Takové prohlášení totiž nelze odvolat, nelze k němu připojovat podmínky ani výhrady a nelze také dědictví odmítnout jen zčásti¹²². K poučení dochází v praxi nejčastěji ústně, ale může dojít i k písemnému poučení, které doručuje soudní komisař do vlastních rukou účastníka, a to

118 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 204-217

119 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 218

120 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 172

121 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 218

122 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 622

zejména v případech, kdy by se takový účastník nacházel v cizině¹²³. Zvláštním způsobem vyrozumění dědice je vyrozumění vyhláškou soudu ve formě usnesení, které obsahuje výzvu, aby o sobě dal vědět dědic dosud neznámý nebo dědic neznámého pobytu. Součástí této vyhlášky je jednak poučení o právu odmítnout dědictví a jednak ustanovení opatrovníka, nebyl-li ustanoven již dříve. Vyhláška se doručí opatrovníkovi, známým účastníkům řízení a vyvěsí se na úřední desce soudu. Za doručenou se taková vyhláška považuje patnáctým dnem po vyvěšení.

Pokud se dědic rozhodne odmítnout dědictví, učiní tak buď ústním prohlášením do protokolu u soudního komisaře, nebo písemným prohlášením, které příslušnému soudnímu komisaři zašle¹²⁴. Projev vůle směřující k odmítnutí nebo neodmítnutí dědictví musí být dostatečně určitý a srozumitelný. Má-li projev vůle takové vady, které není možné odstranit výkladem, musí soudní komisař dědice vyzvat, aby je odstranil.

V dědickém řízení může nastat situace, že dědic zemře dříve, než byl o svém dědickém právu vyrozuměn nebo zemře dříve, než uplyne lhůta k odmítnutí dědictví a dosud neprohlásil, že dědictví odmítá. V takovém případě přechází právo odmítnout dědictví na jeho dědice, tedy na tu osobu, která se postupem podle § 107 o.s.ř. stala procesním nástupcem onoho zemřelého dědice. Soudní komisař musí tuto osobu vyrozumět o jejím dědickém právu a upozornit jí na možnost odmítnout dědictví ve stanovené lhůtě včetně poučení o náležitostech a účincích odmítnutí dědictví, a to i v případě, že již byl v tomto směru vyrozuměn a poučen zemřelý dědic. Pokud by prohlášení o odmítnutí dědictví učinil zákonný zástupce nebo opatrovník dědice, který nemá procesní způsobilost, musí být takové prohlášení schválené soudem. Naopak prohlášení zákonného zástupce nebo opatrovníka o tom, že dědic dědictví neodmítá podle judikatury sice schválení soudem obvykle nevyžaduje, přesto však bude na místě zejména v případech, kdy by bylo nabytí dědictví pro dědice, který nemá procesní způsobilost, mimořádně zatěžující¹²⁵.

Soudní komisař v předběžném šetření zjistí, které osoby jsou povolány dědit, které odmítly dědictví a které nikoli. Jakmile jsou mu tyto skutečnosti známy, zjišťování

123 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 218

124 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 172

125 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 621

dědiců je v zásadě dokončeno. Z těchto zjištění pak soudní komisař vychází v dalším jednání při vypořádání dědictví¹²⁶.

6. 7. Zjišťování majetku a dluhů

Nedílnou součástí dědického řízení je také zjišťování majetku a dluhů zůstavitele. Zde je nutné upozornit na to, že majetková zjištění nemusí být v dědickém řízení vždy konečná, úplná, ani správná. Tomu nasvědčuje jednak skutečnost, že se může stát, že se po právní moci usnesení o dědictví objeví ještě další majetek, který bude nutné projednat v dodatečném dědickém řízení, a jednak skutečnost, že soud nepřihlíží k aktivům a pasívům, která jsou mezi účastníky sporná.

Soudní komisař zjišťuje majetek a dluhy zůstavitele během celého dědického řízení. Základní informace o zůstavitelově majetku získává již ve fázi předběžného šetření, ale často se objevují v dalších fázích dědického řízení nové informace o již zjištěném majetku nebo informace o dalším majetku zůstavitele. Předmětem šetření je veškerý majetek zůstavitele, tedy věci, pohledávky i jiná majetková práva, který náležel zůstaviteli v době jeho úmrtí. Nepatří sem majetek, který zůstavitel za svého života pozbyl. Zjišťovány jsou nemovitosti, tedy pozemky a stavby, vklady na účtech u bank, motorová vozidla, podíly v bytových družstvech, akcie a jiné cenné papíry, hotovostní peníze, zbraně a střeliva, nábytek a ostatní zařízení, jako například pračka, myčka, televizor, video, a podobně, dále šatstvo, starožitnosti, umělecké předměty, atd.

Informace o majetku obsahuje často již samo oznámení o úmrtí. Může se jednat například o oznámení domova důchodců, které také zpravidla obsahuje soupis věcí a dokladů, které měl zůstavitel u sebe. Činí-li oznámení o úmrtí policie, což může být v případě úmrtí při dopravní nehodě, náhlého úmrtí na ulici nebo v bytě, obsahuje oznámení také seznam věcí, které byly u zůstavitele nalezeny, v případě úmrtí v bytě, obsahuje oznámení seznam cennějších věcí a dokladů zjištěných v bytě zůstavitele.

V případě, že soudní komisař zjistí v předběžném šetření existenci závěti, listiny o správě dědictví nebo manželské smlouvy, získává z těchto listin také informace o zůstavitelově majetku. Například závěť často obsahuje údaje o nemovitostech, účtech, podílech v obchodních společnostech a o některých cennějších movitých věcech, jako je například osobní automobil. Na tyto údaje by měl soudní komisař zaměřit v předběžném

126 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 219

šetření zvláštní pozornost, neboť jsou často neúplné a je třeba je doplnit. Za důkaz k prokázání existence majetku a dluhů zůstavitele mohou sloužit různé důkazní prostředky. Nejčastěji se jedná o shodná tvrzení účastníků, ohledání na místě a listiny, které prokazují nabytí nemovitostí, koupi motorového vozidla, dále dlužní úpisy, rozsudky, výpisy z obchodního rejstříku a podobně. Důležité je také zjištění údaje o datu sňatku zůstavitele a pozůstalého manžela s ohledem na společné jmění manželů, a údaj o tom, zda majetek není v podílovém spoluvlastnictví s dalšími osobami.

V předběžném šetření soudní komisař zjistí základní informace o majetku a dlužích zůstavitele tak, že sepíše protokol o předběžném šetření s osobou, která zůstavitele znala a je seznámena s jeho poměry. V případě, že jsou údaje o majetku či dluhu zůstavitele nedostatečné, vyzve soudní komisař osobu, se kterou protokol sepsal, k dodatečnému doplnění, může-li takové údaje doplnit sama, jinak uvede, kde a jak lze tyto údaje zjistit či kdo je může doplnit a následně učiní kroky k jejich doplnění či upřesnění¹²⁷. Na základě § 128 o.s.ř. je každý povinen sdělit bezplatně soudnímu komisaři skutečnosti, které jsou významné pro řízení a rozhodnutí. Sdělení požadovaných údajů je možné odepřít pouze tehdy, pokud by tím dotázané osoby způsobily nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobám blízkým, nebo pokud by tím porušily zákonem stanovenou povinnost mlčenlivosti. Vedle této povinnosti fyzických osob, je dále v § 175g o.s.ř. stanovena povinnost orgánů státní správy a samosprávy spolupůsobit na požádání soudu nebo soudního komisaře v dědickém řízení. Soudní komisař může tyto orgány požádat o součinnost při provádění úkonů v dědickém řízení¹²⁸. To mu umožňuje upřesnit a doplnit stav majetku a dluhů zůstavitele například tím způsobem, že si vyžádá od příslušného katastrálního úřadu výpis z katastru nemovitostí o věcných právech k nemovitostem patřících do dědictví, dotáže se u banky nebo jiného peněžního ústavu, zda byl zůstavitel majitelem účtu a jaký je jeho zůstatek. V této fázi řízení o dědictví může také zajistit ocenění věcí patřících do dědictví. Stav dluhů zatěžujících dědictví zjistí soudní komisař dotazem u známých věřitelů¹²⁹. Nejsou-li věřitelé známi, lze dluhy zjišťovat také prostřednictvím vyhlášky, kterou vydá soud na návrh dědiců formou usnesení, jež uveřejní na úřední desce soudu. Soud vyzve ve vyhlášce věřitele, aby mu oznámili své pohledávky ve stanovené lhůtě, a poučí je o

127 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 221-232

128 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 182

129 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 625

tom, že dědici nebudou odpovídat věřitelům, kteří své pohledávky včas neoznámí, pokud bude uspokojením pohledávek ostatních věřitelů vyčerpána cena dědictví, kterého dědici nabyli. Do soupisu aktiv a pasív dědictví může (a musí) soudní komisař zahrnout jen ty dluhy, které věřitelé ve stanovené lhůtě přihlásili, pokud však jejich existenci dědici nepopírají nebo není mezi nimi existence těchto dluhů sporná.

Informace o zůstavitelově majetku a dluzích umožní soudnímu komisaři posoudit, zda bude následovat další řízení o dědictví nebo je dán důvod pro zastavení řízení¹³⁰.

130 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 221-232

7. Zastavení dědického řízení

Jestliže soudní komisař v předběžném šetření zjistí, že zůstavitel nezanechal majetek nebo sice zanechal majetek, avšak má jen nepatrnou hodnotu, je dán důvod pro zastavení dědického řízení¹³¹. Zůstavitel nezanechal majetek tehdy, jestliže nic nevlastnil, ale také tehdy, jestliže věci patřící do dědictví jsou bezcenné¹³². Za bezcenné se považují takové věci, které se vzhledem ke své povaze, stavu a stupni opotřebení, jeví jako neprodejné pro naprostý nezájem ze strany případných kupujících. Může se jednat například o běžné obnošené šatstvo nebo starý nábytek¹³³. Majetek nepatrné hodnoty je takový majetek, který nepřesahuje přiměřené náklady vynaložené na pohřeb zůstavitele, v současné době se jedná o částku 10.000,- Kč až 15.000,- Kč, a to včetně nemovitostí. K případným pasívům dědictví se v tomto případě nepřihlíží¹³⁴. Podle usnesení Městského soudu v Praze č.j. 24Co16/95-22 nelze za majetek nepatrné hodnoty považovat takový majetek, který ke dni úmrtí zůstavitele měl jen malou či dokonce žádnou finanční hodnotu, jsou-li s nabytím takového majetku spojeny pro nabyvatele závažné právní důsledky. Může se jednat například o investiční kupóny z kupónové privatizace nebo o podíl v lidovém bytovém družstvu¹³⁵. V případě, že zůstavitel zanechal majetek nepatrné hodnoty, může být vydán tomu, kdo se postaral o pohřeb a následně dojde k zastavení řízení. Účastníkem dědického řízení je v tomto případě pouze vypravitel pohřbu a bude mu vydán majetek nepatrné hodnoty, pokud s tím souhlasí. Převzít musí celý majetek, nikoli jen jeho část¹³⁶. Vypravitel nabývá majetek na základě rozhodnutí, kterým je mu vydán, nikoli z titulu dědění, neboť není dědicem. Neodpovídá za dluhy zůstavitele, a to ani do výše hodnoty převzatého majetku¹³⁷. Vypravitel pohřbu, kterému byl vydán majetek nepatrné hodnoty, může podle § 27 jednacího řádu požádat o vystavení úředního potvrzení o vydání tohoto majetku. I majetek nepatrné hodnoty však může být projednán v dědickém řízení¹³⁸.

131 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 166

132 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 618

133 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 167

134 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 618

135 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 168

136 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 170

137 Bureš, Drápal, Krčmář, Mazanec: Občanský soudní řád, Komentář-I.díl, 6.vydání, Beck, 2003, str. 686

138 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 170

Pokud se rozhoduje o zastavení dědického řízení z výše uvedených důvodů, nezkoumá se dědické právo, ani se neřeší případné spory o dědické právo¹³⁹. Rozhodnutí o zastavení řízení je rozhodnutí čistě procesní povahy, to znamená, že nezakládá překážku věci pravomocně rozhodnuté s hmotněprávními důsledky. Pokud by se později ukázalo, že majetek, který byl v předběžném šetření označen za majetek nepatrné hodnoty, ve skutečnosti nepatrnou hodnotu neměl, bylo by nutné ho v dědickém řízení projednat. Pokud by tato skutečnost vyšla najevo až po právní moci rozhodnutí o zastavení dědického řízení, bylo by třeba majetek projednat v dodatečném řízení podle § 175x o.s.ř.. Usnesení o zastavení řízení není třeba doručovat a není proti němu přípustné odvolání. Zpravidla se však toto usnesení doručuje, protože se v něm rozhoduje také o odměně notáře a o náhradě jeho hotových výdajů. Tento výrok by bylo možné napadnout odvoláním. Odměnu a náhradu hotových výdajů platí notáři stát prostřednictvím soudu, který je příslušný k projednání dědictví. Usnesení o zastavení dědického řízení pro nepatrnou hodnotu majetku, který se vydává vypraviteli pohřbu, plní i legitimační funkci, protože je dokladem o jeho vlastnickém právu k tomuto majetku, pokud je majetek v tomto usnesení vyjmenován. Dědické řízení může být zastaveno také v případě, že zůstavitel sice zanechal majetek, avšak tento majetek není předmětem dědění, protože přechází na oprávněné osoby podle zvláštních pravidel. Může se jednat například o peněžní nároky z pracovního poměru, pojistné plnění z pojištěných osob, nároky ze stavebního spoření a podobně¹⁴⁰.

Z výše uvedeného vyplývá, že je nepochybně důležité, aby soudní komisař dostatečně přesně zjistil veškerý majetek, který zůstavitel zanechal, neboť od toho se odvíjí další procesní postup, zejména, bude-li vůbec následovat projednání dědictví. Důležitost takového zjištění lze spatřovat i v tom, že na zjištění majetku, náležejícího do dědictví, a jeho hodnoty závisí v zásadě i to, komu bude majetek vydán.

139 Bureš, Drápal, Krčmář, Mazanec: Občanský soudní řád, Komentář-I.díl, 6.vydání, Beck, 2003, str. 686

140 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 171

8. Projednání dědictví u soudního komisaře

8. 1. Jednání obecně

Po tom, co soudní komisař zjistí v předběžném šetření okruh osob, které jsou povolány k nabytí dědictví, nařídí ve věci jednání. Jednání není třeba nařizovat pouze v případě uvedeném v § 175j o.s.ř., pokud soud potvrdí nabytí dědictví jedinému dědici nebo pokud případně dědictví státu jako odúmrt' podle § 462 OZ. Soudní komisař však může i v tomto případě jednání nařídít, pokud je to vhodné z hlediska rychlosti a hospodárnosti řízení nebo pokud má být provedeno dokazování ohledně rozsahu či obvyklé ceně majetku, který zůstavitel zanechal¹⁴¹. Jen při jednání totiž může účastník řízení realizovat své právo vyjádřit se k důkazům, klást otázky svědkům a znalcům se souhlasem soudního komisaře, vyjádřit se k dokazování a právní stránce věci¹⁴².

K jednání musí soudní komisař předvolat účastníky řízení a všechny, jejichž přítomnost je nutná, což mohou být zákonní zástupci, opatrovníci, zmocněnci, svědci, znalci, tlumočníci a podobně. Předvolání k jednání musí být účastníkům a dalším osobám doručeno tak, aby měli dostatek času k přípravě, zpravidla alespoň deset dnů přede dnem, kdy se má jednání konat¹⁴³. Tato lhůta však podle judikatury nemusí být vždy přesně dodržena a může být zkrácena v takových případech, jejichž povaha a okolnosti nevyžadují rozsáhlejší přípravu. Předvolání není nutné doručovat do vlastních rukou. Pokud má účastník pro celé řízení zástupce s procesní plnou mocí, postačuje, aby bylo předvolání řádně a včas doručeno tomuto zástupci. Jedná-li za účastníka jeho zákonný zástupce, doručí se předvolání jen tomuto zástupci a byl-li účastníku ustanoven opatrovník, doručí se jen tomuto opatrovníkovi¹⁴⁴. Předvolání činí soudní komisař zpravidla písemně, ale v naléhavých případech je možné účastníky předvolat i telegraficky, v elektronické podobě, telefonicky, telefaxem nebo ústně. Pokud se řádně předvolaný účastník k jednání nedostaví, může soudní komisař projednat danou dědickou věc v jeho nepřítomnosti. Vychází při tom z obsahu spisu a z provedených důkazů. Je-li však přítomnost takové osoby při jednání nutná, má notář, vzhledem ke

141 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 179

142 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 626-627

143 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 179

144 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 624-627

svému pověření soudem, k dispozici stejné právní nástroje jako soud, tj. může nechat určitou osobu předvést policejním orgánem, popřípadě jí může usnesením uložit pořádkovou pokutu až do výše 50.000,- Kč. Vycházejí ze zásady hospodárnosti a rychlosti řízení, připraví soudní komisař jednání tak, aby bylo možné skončit věc hned při prvním jednání. V rámci této přípravy zjišťuje bližší údaje k informacím, které získal v předběžném šetření, zkoumá skutečný rozsah majetku a dluhů zůstavitele ke dni jeho smrti, vyžaduje od katastrálního úřadu výpisy z katastru nemovitostí ohledně nemovitostí, které patřily zůstaviteli, zjišťuje výši zůstatků na bankovních účtech zůstavitele dotazem u příslušných peněžních ústavů, a podobně. Soudní komisař musí zjistit obvyklou cenu zůstavitelova majetku. Za tím účelem vyžaduje předložení znaleckého posudku o ceně nemovitostí, podílů v obchodních společnostech a o ceně movitých věcí, pokud se na jejich ceně účastníci neshodnou.

Jednání před soudním komisařem je vždy neveřejné. Soudní komisař nařídí jednání zpravidla až tehdy, když má k dispozici listiny, zprávy, vyjádření či obdobné doklady, ze kterých lze zjistit rozsah majetku a výši dluhů zůstavitele a výši obvyklé ceny takového majetku. Při jednání soudní komisař ověřuje správnost a úplnost zjištěných dědiců, majetku a dluhů zůstavitele, a pokud se tak nestalo již dříve, poučí dědice o jejich dědickém právu a o možnosti dědictví odmítnout. Dále pořizuje soupis majetku a dluhů, které náležely do společného jmění manželů, zjišťuje stanovisko účastníků k rozsahu společného jmění manželů a ke způsobu jeho rozdělení mezi dědictví a pozůstalého manžela, pořizuje soupis aktiv a pasív dědictví. Během jednání by se měl soudní komisař pokusit vést dědice k uzavření dohody o vypořádání dědictví¹⁴⁵. V případě, že je dědictví předloženo, poučí dědice o všech možných postupech. Není-li možné věc skončit při prvním jednání, například proto, že se dědici nedohodnou nebo se mezi jejich tvrzeními objevují spory, vydá soudní komisař usnesení o odročení jednání, proti kterému není přípustné odvolání. Ve věci se tedy pokračuje v dalším jednání, které soudní komisař nařídí obdobně jako první jednání a předvolá opět osoby, jejichž účast je nutná. Během dědického řízení může soudní komisař vydávat usnesení, kterými se upravuje vedení řízení. Kromě již zmíněného usnesení o odročení jednání, může vydat usnesení o nařízení důkazu, usnesení o ustanovení znalce k podání znaleckého posudku nebo usnesení o nařízení soupisu na

145 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 180

místě¹⁴⁶. Skutečnost, že může tato usnesení vydávat přímo soudní komisař a není proti nim přípustné odvolání, umožňuje soudnímu komisaři pružně a rychle řešit a objasňovat okolnosti důležité pro dědické řízení, a nakonec i bez průtahů usnesením skončit dědické řízení.

O průběhu jednání se sepisuje protokol, který musí obsahovat označení soudního komisaře, který jej sepsal, den sepsání protokolu, označení projednávané věci, a to uvedením spisové značky soudu a jména zůstavitele, jména a příjmení osob přítomných při jednání, průběh jednání a rozhodnutí. Musí tu být zachyceny přednesy účastníků, vyličen průběh dokazování a provedení jednotlivých důkazů a zaznamenáno poučení poskytnuté účastníkům řízení včetně toho, jak na toto poučení reagovali. Pokud jde o protokolaci průběhu dokazování, zapíše se pouze podstatný obsah výpovědi a pouze pokud je to pro posouzení věci důležité, zapíše se odpovědi vyslýchaného doslovně¹⁴⁷. Je-li součástí protokolu soupis aktiv a pasív dědictví¹⁴⁸, musí být z protokolu patrné, na základě jakých údajů byl sepsán. Protokol se vyhotovuje buď přímo při jednání, nebo může být vyhotoven podle záznamu pořízeného při jednání těsnopisem nebo záznamovou technikou¹⁴⁹. Protokol podepisuje soudní komisař nebo jím pověřený zaměstnanec. Došlo-li při jednání k uzavření dohody o vypořádání dědictví nebo dohody o přenechání předluženého dědictví k úhradě dluhů, zapíše se do protokolu i tato skutečnost, a protokol musí podepsat i účastníci těchto dohod¹⁵⁰. Za správnost a úplnost protokolu odpovídá soudní komisař. Účastník řízení nebo jiné osoby, kterých se protokol týká, mohou navrhnout, aby byl protokol doplněn nebo opraven. O tomto návrhu nebo o námitkách proti znění protokolu je soudní komisař povinen rozhodnout usnesením, proti kterému není přípustné odvolání. Pokud jde o chyby v psaní nebo zřejmé nesprávnosti, opraví je soudní komisař kdykoli i bez návrhu. Dodatečná změna obsahu protokolu však přípustná není¹⁵¹. Protokol o jednání se sepisuje v českém jazyce a je veřejnou listinou.

146 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 286

147 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 625

148 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 180

149 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 626

150 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 180. Účastníky dohod jsou dědici, věřitelé.

151 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 626

8. 2. Jednotlivé úkony soudního komisaře v rámci jednání

Soudní komisař během ústního jednání zjišťuje dotazem účastníků bližší informace o majetku, který byl ve společném jmění manželů a provádí jeho vypořádání, jež je pak součástí usnesení o dědictví. Na základě tvrzení dědiců, popřípadě dalších osob, sepisuje aktiva a pasíva náležející do dědictví, určuje cenu dědictví podle shodného tvrzení účastníků, popřípadě na základě znaleckého posudku. Primárně se snaží vést dědice k uzavření dohody o vypořádání dědictví nebo provede vypořádání podle jejich dědických podílů. Je-li dědictví předloženo, poučí dědice o možnostech, které zákon poskytuje pro řešení takové situace, a sice o možnosti uzavření dohody o přenechání dědictví věřitelům k úhradě dluhů nebo podání návrhu na likvidaci dědictví soudu.

8. 2. 1. Vypořádání společného jmění manželů

Zanechal-li zůstavitel kromě svého výlučného majetku i majetek, patřící do společného jmění manželů, je nutné provést vypořádání tohoto majetku podle zásad stanovených v občanském zákoníku. Existence společného jmění manželů je vázána pouze na dobu trvání manželství. Podle § 22 odst. 1 zákona o rodině, zaniká manželství smrtí nebo prohlášením jednoho z manželů za mrtvého¹⁵². Zemřel-li zůstavitel jako ženatý, zaniká manželství a s tím i společné jmění manželů¹⁵³. Měl-li zůstavitel s pozůstalým manželem majetek ve společném jmění manželů nebo si manželé vyhradili smlouvou dle občanského zákoníku vznik společného jmění manželů zcela nebo z části ke dni zániku manželství, zjišťuje soudní komisař jeho rozsah a obvyklou cenu ke dni zániku společného jmění manželů a provede vypořádání podle zásad stanovených v občanském zákoníku, popřípadě v jiných zákonech¹⁵⁴. Pozůstalý manžel je v této fázi účastníkem řízení, i kdyby nebyl dědicem¹⁵⁵. Soudní komisař zjišťuje, jaké věci, práva a jiné majetkové hodnoty náležely do společného jmění manželů, jaké měli manželé společné závazky, co každý z manželů vynaložil ze svého na společný majetek. Vychází přitom ze shodných tvrzení účastníků. Pokud by se objevil spor mezi dědici a pozůstalým manželem, omezí se soudní komisař podle § 175k odst. 3 o.s.ř. pouze na zjištění spornosti a při vypořádání společného jmění k ní nepřihlíží. Účastníci se pak

152 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 184

153 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 236

154 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 643-644

155 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 185

mohou domáhat svých práv k tomuto majetku žalobou mimo řízení o dědictví. Soudní komisař zjišťuje obvyklou cenu majetku, patřícího do společného jmění manželů, ze znaleckého posudku, nebo ze shodného tvrzení účastníků, není-li zjevně nepřiměřené jejich hodnotě. V usnesení se určí, které věci z tohoto majetku patří do dědictví a které patří pozůstalému manželovi, přičemž je třeba dát přednost rozdělení jednotlivých věcí, práv a jiných majetkových hodnot mezi dědictví a pozůstalého manžela před příkazováním podle ideálních podílů na těchto věcech nebo jiných majetkových hodnotách. Cílem je zabránit nežádoucímu podílovému spoluvlastnictví mezi dědici a pozůstalým manželem a případným budoucím sporům. Pokud byli manželé společnými užiteli družstevního bytu a společně byli členy bytového družstva, přechází podle § 707 odst. 2 OZ členství v bytovém družstvu na pozůstalého manžela. Podobně přechází na pozůstalého manžela práva a povinnosti ze stavebního spoření¹⁵⁶.

O vypořádání společného jmění manželů se v dědickém řízení nevydává žádné zvláštní usnesení, ani jej neschvaluje soud. Vypořádání společného jmění manželů je součástí usnesení o dědictví, které je oprávněn od 1. 7. 2009 vydávat soudní komisař.

8. 2. 2. Soupis aktiv a pasív

Soupis aktiv a pasív je sestavený seznam, ve kterém aktiva tvoří věci, pohledávky či jiná majetková práva zůstavitele, náležející do dědictví, včetně určení jejich obvyklé ceny¹⁵⁷.

Dluhy zůstavitele, jejichž existence smrtí nezankla, a náklady jeho pohřbu zahrne soudní komisař do pasív dědictví. Dluh může tvořit například povinnost zaplatit kupní cenu, vrátit půjčku, zaplatit nájemné, zaplatit pojištění, splácet úvěr a podobně¹⁵⁸. Pro zařazení dluhu do pasív dědictví je však rozhodující, zda dluh existoval v době úmrtí zůstavitele. Nezáleží na tom, kdy se stal dluh splatným, nebo kdy došlo k jeho přesnému vyčíslení¹⁵⁹. Do pasív dědictví se řadí i budoucí dluh, jestliže takový závazek vznikl za života zůstavitele, a to i když není jisté, zda skutečně vznikne¹⁶⁰. Pokud jde o náklady pohřbu, není zcela jednotný názor na to, zda patří do pasív dědictví. Dlouholetá

156 Podle zákona č. 96/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů

157 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 235

158 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 221-232

159 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 182

160 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 654

praxe zahrnuje do pasív dědictví i přiměřené náklady, spojené s pohřbem zůstavitele, byť vznikly až po zůstavitelově smrti. Opačný názor vyjádřil Krajský soud v Brně ve svém rozhodnutí ze dne 19. února 1996, sp. zn. 18 Co 158/95, podle něhož nemohou být náklady spojené s pohřbem zůstavitele zahrnuty do rozhodnutí soudu určované výše dluhů v době smrti zůstavitele, jelikož se jedná o náklady, které vznikly až po smrti zůstavitele¹⁶¹. Pro zjišťování zůstavitelova majetku, určování obvyklé ceny majetku, výše dluhů a čisté hodnoty dědictví, je rovněž rozhodný skutkový stav, jaký tu byl v době smrti zůstavitele. Jen výjimečně lze přihlédnout k okolnostem, které nastaly až po smrti zůstavitele. Takovou okolností může být například to, že musela být určitá věc prodána z důvodu, že ji nebylo možné uschovat bez nebezpečí škody nebo nepoměrných nákladů. Jiným příkladem mohou být pozemkové úpravy na pozemku, jež byl ve vlastnictví zůstavitele, ke kterým došlo až po smrti zůstavitele, tedy v průběhu dědického řízení. Do aktiv by pak nepatřil původní zůstavitelův pozemek, který vlastnil v době své smrti, ale pozemek evidovaný v katastru nemovitostí podle schváleného návrhu pozemkových úprav pro zůstavitele.

Stav zůstavitelova majetku (aktiv) a dluhů (pasív) vychází jednak z výsledků předběžného šetření, provedeného soudním komisařem, jednak ze shodných tvrzení účastníků a ze zpráv, které byly soudnímu komisaři sděleny na jeho dotaz¹⁶². Zjištění zůstavitelova majetku a dluhů je východiskem pro pořízení soupisu aktiv a pasív dědictví a pro určení obvyklé ceny majetku, výše dluhů a čisté hodnoty dědictví, případně výše jeho předlužení¹⁶³. Soupis aktiv a pasív dědictví provádí soudní komisař na podkladě veškerých zjištění o majetku a dluzích zůstavitele zpravidla při jednání. Do tohoto soupisu nezahrne aktiva a pasíva, která jsou mezi účastníky skutkově sporná¹⁶⁴. Objeví-li se mezi účastníky sporná stanoviska ohledně majetku a dluhů zůstavitele, pokusí se soudní komisař o odstranění tohoto rozporu. Za tím účelem provede potřebné šetření na místě samém, provede důkaz listinou nebo vyslechne svědky. V praxi se často po provedení těchto důkazů účastníci nakonec shodnou. Jsou-li tvrzení účastníků ohledně zůstavitelova majetku a dluhů shodná, neznamená to, že by byla pro soudního komisaře závazná. Shodná tvrzení účastníků jsou pro soudního komisaře podkladem po

161 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 182-183

162 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 651-652

163 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 182

164 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 235

stránce skutkové a je povinen toto tvrzení zhodnotit stejně jako další zjištěné skutečnosti, z toho pak vyvodit skutkový závěr a tento závěr pak postavit jako východisko pro právní závěr o tom, zda byl zůstavitel vlastníkem určitého majetku, nebo zda byl dlužníkem.

Do aktiv dědictví nelze zařadit ten majetek zůstavitele, který podle zvláštních právních předpisů přímo nabývají určité osoby nezávisle na dědickém právu. V tomto směru se může jednat například o nároky podle zákoníku práce, zákona o státní sociální podpoře, zákona o důchodovém pojištění, zákona o sociálním zabezpečení a podobně.

Pokud byl zůstavitel členem bytového družstva, patří do aktiv dědictví členská práva a povinnosti zůstavitele v družstvu, nikoli však členství v tomto družstvu. Smrtí zaniká členství fyzické osoby v družstvu a předmětem dědění jsou pouze zůstavitelova členská práva a povinnosti. Dědic členských práv a povinností se může stát členem družstva poté, co mu bylo dědictví potvrzeno, nebo byla schválena dohoda o vypořádání dědictví a požádá družstvo o členství. Podle § 232 odst. 1 obchodního zákoníku, nesmí představenstvo družstva takovou žádost o členství odmítnout. Dědic, který se nestal členem družstva, má podle § 232 odst. 3 obchodního zákoníku nárok na vypořádací podíl člena, jehož členství zaniklo. Pokud jde o členská práva a povinnosti člena spořitelního nebo úvěrového družstva, nepřechází na jiného, a to ani dědění.

V případě, že byl zůstavitel majitelem účtu u banky, patří do aktiv dědictví právní vztah ze smlouvy o účtu, oceněný ve výši zůstatku vkladu na účtu v době smrti zůstavitele, a nikoliv jen zůstatek z účtu, neboť smrtí majitele účtu smlouva o běžném účtu ani smlouva o vkladovém účtu nezaniká a přechází na dědice.

Do aktiv dědictví dále soudní komisař zahrne podnik, který zůstavitel zanechal, jako věc hromadná, a uvede se, jaké jednotlivé věci, práva a jiné majetkové hodnoty k této věci náležejí.

Zvláštní situace nastává v případě, kdy zůstavitel prodá nemovitost za svého života a následně zemře, aniž je rozhodnuto o vkladu vlastnického práva do katastru nemovitostí. Pro posouzení stavu aktiv a pasív dědictví je rozhodující, kdy byl podán návrh na vklad smlouvy do katastru nemovitostí. Pokud byl návrh na vklad do katastru nemovitostí podán ještě za života zůstavitele a katastrální úřad vydal pravomocné rozhodnutí, kterým vklad povoluje, až po smrti zůstavitele, účinky povolení vkladu, tj. přechod vlastnického práva k nemovitosti na nabyvatele, nastanou ke dni podání návrhu

na vklad, to znamená ještě za života zůstavitele. Došlo by tedy k platnému převodu vlastnického práva na nabyvatele a nebylo by již možné tuto nemovitost zahrnout do seznamu aktiv dědictví. Aktivem by tu byla kupní cena, pokud nebyla zaplacená za života zůstavitele nebo hotové peníze, pokud zůstaly z úhrady kupní ceny. Z tohoto důvodu musí v takové situaci soudní komisař přerušit dědické řízení až do doby, než bude o vkladu pravomocně rozhodnuto. Pokud však návrh na vklad nebyl podán nebo byl podán až po smrti zůstavitele, byl zůstavitel v době své smrti ještě vlastníkem předmětné nemovitosti. Za této situace se zařadí do pasív dědictví závazek převést na nabyvatele vlastnické právo k nemovitosti a do aktiv se uvede částka odpovídající kupní ceně nemovitosti, jestliže nebyla za života zůstavitele zaplacená, nebo hotovost, pokud z úhrady ceny zůstala.

Soupis aktiv a pasív dědictví uvádí soudní komisař v protokole o jednání. Může být vyhotoven i samostatně, ale musí vždy tvořit součást spisu o dědické věci. Samostatné vyhotovení soupisu přichází v úvahu zejména tehdy, jestliže bylo dědictví projednáno bez nařízení jednání¹⁶⁵.

8. 2. 3. Určení ceny dědictví

Na základě soupisu aktiv a pasív určí soudní komisař obvyklou cenu zůstavitelova majetku, výši jeho dluhů a čistou hodnotu dědictví, popřípadě výši jeho předlužení, to vše ke dni smrti zůstavitele¹⁶⁶. Až do účinnosti novely č. 7/2009 Sb., připravoval nejprve soudní komisař pro soud návrh usnesení, kterým soud určoval obvyklou cenu zůstavitelova majetku a v souladu s tímto usnesením se teprve pokračovalo v řízení před soudním komisařem. S ohledem na posílení rozhodovacích pravomocí soudních komisařů a odbřemenění soudů, je nyní určení obvyklé ceny zůstavitelova majetku součástí konečného usnesení o dědictví, které vydává soudní komisař. Končí tak zdoluhavé obíhání spisu mezi notářem a soudem, o obvyklé ceně zůstavitelova majetku se již nevydává žádné zvláštní usnesení, nýbrž je obvyklá cena zůstavitelova majetku pojata do jediného usnesení, kterým notář, jako soudní komisař, dědické řízení končí.

165 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 652-655

166 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 186

Obvyklou cenou majetku, patřícího do dědictví, se rozumí cena, za kterou bylo možné v době smrti zůstavitele tento majetek prodat nebo jinak zpeněžit, s dodržáním cenových předpisů o regulaci cen platných v době smrti zůstavitele. Občanský soudní řád nedefinuje pojem „obvyklá cena“. Výklad tohoto pojmu je otázkou právní¹⁶⁷ a tady je nutné si vystačit pouze s institutem, který umožňuje občanský soudní řád. Pojem obvyklá cena je sice definován v zákoně o oceňování majetku č. 151/1997 Sb., avšak tento zákon lze použít jen tehdy, pokud na něj zvláštní právní předpis odkazuje. Občanský soudní řád na něj ohledně pojmu „obvyklá cena“ neodkazuje, a tudíž ho není možné aplikovat. Při výkladu tohoto pojmu bude vhodné použít například důkazní prostředky přípustné podle občanského soudního řádu. Takovými prostředky mohou být znalecké posudky, popřípadě shodná tvrzení účastníků. Záleží na soudním komisaři, jaké prostředky zvolí a použije ke zjištění stavu věci¹⁶⁸. Soudní komisař může sám usnesením ustanovit soudního znalce. Znalecký posudek může také objednat a předložit kterýkoli z účastníků. Takový posudek však není posudkem ve smyslu § 127 o.s.ř. a důkaz tímto odhadem se v dědickém řízení provádí způsobem uvedeným v § 129 o.s.ř. Jestliže dědici nevyvinou potřebnou součinnost k určení obvyklé ceny majetku, popřípadě neoznačí důkazy potřebné k jejímu zjištění, provede soudní komisař i jiné důkazy potřebné ke zjištění stavu věci¹⁶⁹. Znalecký posudek se používá především při oceňování nemovitostí, motorových vozidel, podílů v obchodních společnostech a podílů v bytových družstvech, a má své místo také při sporech, které vzniknou mezi účastníky ohledně oceňování jiných věcí, jako jsou různé starožitnosti, obrazy, sbírky a jiné cennosti. Není vyloučeno, aby obvyklou cenu majetku určil soudní komisař podle své úvahy na základě § 136 o.s.ř., a to zejména tam, kde by bylo možné zjistit cenu majetku jen s nepoměrnými obtížemi, nebo by ji nebylo možné zjistit vůbec. Obvyklou cenou majetku je součet obvyklých cen všech jednotlivých majetkových položek, náležejících do aktiv dědictví. Tady je však třeba dát pozor na to, aby dědici později nevolali soudního komisaře k odpovědnosti z důvodu, že určil cenu majetku příliš nízkou nebo naopak příliš vysokou. Soudní komisař by měl proto nejprve účastníky poučit o tom, co všechno může být důsledkem určité výše ceny majetku, ať tím důsledkem bude výše dědické daně, výše odměny notáře nebo výše dědických podílů

167 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 661

168 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 186

169 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 662

při finančním vypořádání. Soudní komisař se pro tyto případy chrání tím, že při určení ceny majetku vyjde ze shodných tvrzení účastníků a nechá jim o tom podepsat protokol. Nutno však podotknout, že pro tyto případy bude neoptimálnější vypracování znaleckého posudku, byť bude pro účastníky nákladnější.

Výši dluhů představuje součet všech dluhů zůstavitele a přiměřených nákladů jeho pohřbu po odečtení dávky pohřebního, která v současné době činí 5.000,- Kč. Čistá hodnota dědictví představuje rozdíl mezi obvyklou cenou majetku a výší dluhů a nákladů pohřbu, je-li tento rozdíl kladný, to znamená, že je obvyklá cena majetku vyšší než dluhy a náklady pohřbu. Výše předlužení dědictví představuje rozdíl mezi obvyklou cenou majetku a výší dluhů a nákladů pohřbu, je-li tento rozdíl záporný, to znamená, že je obvyklá cena majetku nižší než dluhy a náklady pohřbu. Určení obvyklé ceny zůstavitelova majetku neslouží jen pro daňové účely, ale především je základem správného zjištění finanční hodnoty podílů, na které mají dědici nárok. Na správném určení obvyklé ceny majetku závisí i to, zda dědictví je nebo není předluženo¹⁷⁰. Usnesení o obvyklé ceně majetku, výši dluhů a čisté hodnotě dědictví, popřípadě výši jeho předlužení v době smrti zůstavitele, je součástí usnesení o dědictví. V odůvodněných případech je však nutné, aby bylo toto usnesení vydáno samostatně. Takovým případem může být řízení, ve kterém má být soudem péče o nezletilé schválena dohoda o vypořádání dědictví, jejímž účastníkem je nezletilý. S ohledem na zájmy nezletilého je v tomto případě nutné, aby byla před schválením dohody pravomocně určená obvyklá cena zůstavitelova majetku, výše dluhů a čistá hodnota dědictví. Obdobně se postupuje v případě, že jde o dědice, který nemá plnou způsobilost k právním úkonům a je v dědickém řízení zastoupen opatrovníkem¹⁷¹.

Pravomocná usnesení o dědictví, resp. jejich část týkající se majetku, dluhů, nabyvatele majetku a odpovědnosti za dluhy, nejsou závazná vůči osobám, které nebyly účastníky dědického řízení, kromě případu likvidace dědictví. To, že byla určitá věc zahrnuta do aktiv dědictví, neznamena obecně závazné vyřešení otázky, zda věc skutečně patřila zůstaviteli či nikoli. Stejně tak zařazení dluhu do pasív dědictví nemá charakter uznání dluhu ve smyslu § 110 odst. 1 OZ a nezakládá povinnost dědiců plnit tento dluh, ani nemá vliv na možnost dědiců uplatňovat proti věřiteli námitky ohledně

170 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 232-237

171 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 186-187

dluhu, například promlčení. To, že byl dluh zařazen do pasiv dědictví nemá vliv na běh promlčecí lhůty, protože v dědickém řízení soud neřeší vztahy ani spory mezi dědici zůstavitele a jeho věřiteli, a tudíž nejde o uplatňování práva ve smyslu § 112 OZ¹⁷².

Určení obvyklé ceny zůstavitelova majetku nemá význam jen pro určení, zda je či není dědictví předluženo, ale má také význam pro určení výše dědické daně podle zákona č. 357/1992 Sb. a pro určení výše odměny notáře podle vyhlášky č. 196/2001 Sb.

8. 2. 4. Dohoda o vypořádání dědictví

Soudní komisař by měl v průběhu jednání přednostně usilovat o to, aby došlo k uzavření dohody mezi dědici¹⁷³. Předpokladem uzavření dohody o vypořádání dědictví je existence nejméně dvou dědiců¹⁷⁴, přičemž není rozhodující, na základě jakého dědického titulu jsou povoláni dědit¹⁷⁵. Dohodu o vypořádání dědictví lze definovat jako shodný projev vůle nejméně dvou osob, kterým svědčí dědické právo, a které jsou povinny dědit ze zákona nebo ze závěti¹⁷⁶. Tuto dohodu je možné uzavřít jen před soudním komisařem. Připadá-li část dědictví státu z důvodu, že k ní není povolán žádný dědic ve smyslu § 462 OZ, není stát považován za dědice, a tudíž ani praxe nepočítá s tím, že by byla uzavírána dohoda mezi státem a závětními dědici. Pokud by však tyto strany projevíly vůli takovou dohodu uzavřít, protože by jim to vyhovovalo, šlo by o dohodu svého druhu, které by zřejmě nebylo bráněno. Nejednalo by se však o běžnou dohodu o vypořádání dědictví.

Ke vzniku dohody je nutné, aby vyjadřovala shodnou vůli všech dědiců. Dědici se mohou v dohodě libovolně odchýlit od podílů, které jim vyplývají ze zákona či závěti, dokonce je možné, aby na základě dohody některý dědic nenabyl z dědictví nic. Je-li to jeho vůle, nelze bránit v takovém vypořádání. Zvláštního postupu je třeba v případech, kdy dohodu uzavírá zákonný zástupce nezletilého dědice nebo opatrovník dědice zbaveného způsobilosti k právním úkonům nebo omezeného v této způsobilosti. K uzavření takové dohody je třeba schválení soudu. Bez schválení nedojde k platnému

172 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 237-238

173 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 189

174 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 242

175 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 189

176 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 242

uzavření dohody. Soud schválí uzavření dohody, je-li to v zájmu takto zastoupeného dědice¹⁷⁷. Za dědice, který před uzavřením dohody zemřel, uzavírají dohodu o vypořádání dědictví jeho právní nástupci¹⁷⁸.

Obsahem dohody o vypořádání dědictví je dohoda dědiců o tom, co který z nich nabývá z aktiv dědictví. Dohoda se musí týkat veškerého majetku, který je předmětem dědictví. Nebylo by možné uzavřít dohodu, kterou by si dědici vypořádali pouze část dědictví¹⁷⁹. Oproti tomu se pasív dohoda výslovně týkat nemusí. Za pasíva v takovém případě odpovídají dědici podle poměru toho, co z dědictví nabyli, k celému dědictví, a to až do výše ceny nabytého dědictví. Dohodou je také možné zřídit práva a povinnosti, které v době smrti zůstavitele neexistovaly. Takto lze zřídit věcné právo odpovídající věcnému břemenu nebo zástavní právo, které zajišťuje výplatu dědického podílu v penězích¹⁸⁰. Dohoda o vypořádání dědictví musí být dostatečně určitá a srozumitelná. Musí z ní bez pochybností vyplývat, co který dědic ze zůstavitelova majetku nabývá. Pokud by dohoda obsahovala závazek dědice vyplatit jinému dědici dědický podíl nebo jeho část v penězích, musela by být také sjednána lhůta k plnění¹⁸¹.

Dojde-li během jednání u soudního komisaře k uzavření dohody o vypořádání dědictví, zapíše se tato skutečnost protokolu, který kromě soudního komisaře nebo jím pověřeného zaměstnance podepisují i účastníci dohody¹⁸². Podle právní úpravy, která platila do 1. 7. 2009, nabývala dohoda o vypořádání dědictví účinnosti schválením soudem. Soud vydával o schválení dohody usnesení, které bylo konstitutivní, neboť zakládalo nové právní vztahy mezi dědici, odpovídající souhlasnému projevu vůle dědiců, vyjádřenému v dohodě. Dohodu soud neschválil pouze v případě, že odporovala zákonu nebo dobrým mravům¹⁸³. Od účinnosti novely č. 7/2009 Sb. již soud dohodu o vypořádání dědictví neschvaluje a je ponecháno na soudním komisaři, aby vedl dědice k uzavření dohody, která nebude odporovat zákonu ani dobrým mravům a bude jí tudíž možno pojmout do usnesení o dědictví. Dohoda o vypořádání dědictví je součástí usnesení o dědictví, které má v tomto směru pro dědice konstitutivní právní účinky,

177 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 242-243

178 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 190

179 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 244

180 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 244

181 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 672

182 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 180

183 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 245

kteřé nastávají zpětně ke dni smrti zůstavitele¹⁸⁴.

Obecně lze shrnout, že se v praxi dává přednost dohodě dědiců před vypořádaním dědictví podle dědických podílů. Zatímco podle předchozí právní úpravy musel notář vyčkat schválení dohody soudem, dochází nyní k urychlení celého řízení tím, že dohodu připravuje a schvaluje sám notář a pojímá jí do konečného usnesení o dědictví.

8. 2. 5. Vypořádaní dědictví podle dědických podílů

Nevede-li jednání u soudního komisaře k uzavření dohody dědiců o vypořádaní dědictví, postupuje se při vypořádaní dědictví podle dědických podílů, které dědicům vyplývají ze zákona nebo ze závěti, popřípadě z obou těchto titulů. Soudní komisař může potvrdit nabytí dědického práva jen těm dědicům, jejichž dědické právo bylo prokázáno. Jeho úkolem je tudíž zjistit, jaký dědický titul dědicům svědčí a tím prokázat jejich dědické právo. Podle toho pak vypočítá podíly na dědictví, které jednotlivým dědicům náleží¹⁸⁵. Dědí-li dědici na základě zákona, představují jejich podíly vždy určitým zlomkem vyjádřený ideální podíl na dědictví jako celku. Dědické podíly mohou být modifikovány započtením, při kterém se berou v úvahu i dary, které některý z dědiců obdržel od zůstavitele ještě za jeho života. Při výpočtu podílů vychází soudní komisař z takzvané kolační podstaty, což je obvyklá cena majetku náležející do dědictví v den smrti zůstavitele, zvýšena o cenu darů, které obdržel obdarovaný dědic. Každému dědici se pak od takto vypočteného podílu odečte cena darů, které obdržel¹⁸⁶. Výše dědických podílů může být také ovlivněna relativní neplatností závěti v důsledku nerespektování práv neopomenutelných dědiců¹⁸⁷. Soudní komisař vypočte podíly jednotlivých dědiců a pak usnesením potvrdí, jaký díl dědictví nabývá každý z dědiců. Výsledkem potvrzení nabytí dědictví dle dědických podílů je vznik podílového spoluvlastnictví ke každé věci¹⁸⁸. V současné době není možné, aby soudní komisař dědictví autoritativně vypořádal, tedy aby určil, co konkrétně který z dědiců nabývá. Tak tomu bylo do 31. 12. 1991, kdy dědictví vypořádalo svým rozhodnutím státní

184 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 190

185 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 192

186 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 246-248

187 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 192

188 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 246

notářství.

Usnesení o nabytí dědictví podle dědických podílů má deklaratorní charakter, neboť se v něm pouze deklaruje stav, který nastal ke dni smrti zůstavitele v důsledku přechodu majetku na dědice¹⁸⁹. Do účinnosti novely č. 7/2009 Sb., soudní komisař pouze připravoval pro soud usnesení o nabytí dědictví podle dědických podílů a to v konečné fázi schvaloval soud. Nyní potvrzuje soudní komisař nabytí dědictví dle dědických podílů v usnesení o dědictví.

8. 2. 6. Dohoda o přenechání dědictví k úhradě dluhů

Dědictví je předlužené, jsou-li pasiva dědictví vyšší než aktiva, což znamená, že obvyklá cena majetku zařazeného do dědictví je nižší než celkový úhrn pasív zařazených do dědictví¹⁹⁰. Do 1. 7. 2009 bylo možné učinit závěr o předlužení dědictví jen na podkladě pravomocného usnesení soudu, kterým bylo vypořádáno společné jmění manželů a pravomocného usnesení soudu, kterým bylo určeno předlužení dědictví¹⁹¹. Teprve právní mocí těchto usnesení byl dán jednoznačný podklad pro postup, kterým bylo možné přenechat předlužené dědictví věřitelům podle § 175p o.s.ř. nebo pro likvidaci dědictví podle § 175t a násl. o.s.ř.¹⁹² Od účinnosti novely č. 7/2009 Sb. již soud v dědickém řízení nevydává zvláštní usnesení, kterým schvaluje vypořádání společného jmění manželů, ani usnesení o určení obvyklé ceny dědictví, na jehož podkladě by rozhodl o předlužení dědictví. S ohledem na znění § 38 odst. 1 a odst. 2 o.s.ř. je nutné vyvodit závěr, že o předlužení dědictví činí v dědickém řízení závěr sám soudní komisař, neboť je soudem pověřen ke všem úkonům v řízení o dědictví, kromě výjimek, uvedených v § 38 odst. 2 o.s.ř. Na základě zjištění předlužení dědictví je soudní komisař povinen dědice během jednání poučit o všech možných způsobech vypořádání dědictví včetně jejich následků. Poučí je zejména o možnosti přenechání předluženého dědictví věřitelům k úhradě dluhů nebo o možnosti likvidace dědictví. Tyto postupy však nejsou v případě předluženého dědictví jediné možné. I u předluženého dědictví může následovat stejný postup jako u nepředluženého. Je tedy možné, aby dědictví nabyl jediný dědic, aby připadlo dědictví státu, aby byla uzavřená

189 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 192-193

190 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 249

191 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 667

192 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 250

dohoda o vypořádání dědictví nebo aby bylo potvrzeno nabytí dědictví více dědicům podle jejich dědických podílů. Důležité je zejména to, že různé postupy mohou vyústit v různé postavení dědiců, pokud jde o placení zůstavitelových dluhů. Dědici, kteří nabudou dědictví, budou odpovídat za dluhy zůstavitele, sice do výše ceny nabytého dědictví, ale i svým vlastním majetkem, tedy ne jen tím majetkem, který nabyli z dědictví. Oproti tomu přenechání dědictví věřitelům a likvidace dědictví má za následek to, že se věřitelé uspokojují pouze z majetku, který je předmětem dědictví, resp. z výtěžku z jeho prodeje, a nikoli z majetku dědiců¹⁹³. Přenechání předluženého dědictví věřitelům k úhradě dluhů je možné jen na základě dohody, tedy shodného projevu vůle účastníků, jimiž jsou na jedné straně dědici, kteří dědictví neodmítli, popřípadě stát, nabývá-li dědictví jako odúmrt' podle § 462 OZ, a na druhé straně věřitelé. Jiné osoby nemohou tuto dohodu uzavřít. Věřitelé se v případě uzavření dohody stávají účastníky dědického řízení. Neznámé věřitele zjišťují dědici tak, že navrhnou vydání vyhlášky podle § 175n o.s.ř., kterou dojde k tzv. konvokaci věřitelů, na jejímž základě se určí okruh osob, s nimiž mohou dědici uzavřít dohodu o přenechání předluženého dědictví k úhradě dluhů. Dědici budou odpovídat pouze těm věřitelům, kteří své pohledávky oznámili ve lhůtě stanovené ve vyhlášce¹⁹⁴. Pokud však dědici zpochybňují existenci některých dluhů, není možné takové dluhy do pasív dědictví zařadit, což má za následek, že věřitelé těchto pohledávek nemohou být účastníky dohody. Dohodu lze totiž uzavřít jen ohledně dluhů, které byly zařazeny do pasív dědictví¹⁹⁵.

Dohoda o přenechání dědictví věřitelům k úhradě dluhů se uzavírá u soudního komisaře a musí být dostatečně určitá a srozumitelná. Musí z ní být zřejmé, co který z věřitelů z dědictví nabývá, konkrétně je třeba, aby byly určeny jednotlivé majetkové položky nebo spoluvlastnický podíl¹⁹⁶. Věřitelům musí být touto dohodou přenecháno celé předlužené dědictví, není možné, aby nabývali majetek z dědictví také dědici. Výjimkou může být dědic, který je zároveň zůstavitelovým věřitelem¹⁹⁷. Skutečnost, že došlo k uzavření dohody o přenechání předluženého dědictví věřitelům k úhradě dluhů, zapíše soudní komisař nebo jím pověřený zaměstnanec do protokolu, který kromě něj

193 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 250-252

194 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 191

195 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 253

196 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 191

197 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 254-255

podepisují i účastníci dohody¹⁹⁸. Dohoda podléhala do 1. 7. 2009 schválení soudu, který ji schvaloval usnesením, pokud neodporovala zákonu. Nyní je dohoda součástí usnesení o dědictví, jež vydává soudní komisař. Věřitelé, kteří převzali po právní moci usnesení o dědictví předlužené dědictví na úhradu svých pohledávek, se nestávají zůstavitelovými dědici. Vlastnické právo k převzatému majetku získávají nikoli z titulu dědění, ale na základě rozhodnutí státního orgánu¹⁹⁹.

198 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 180

199 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 191

9. Likvidace dědictví a postavení soudního komisaře

Nedošlo-li mezi dědici a věřiteli k dohodě o přenechání předluženého dědictví k úhradě dluhů podle § 175p o.s.ř., je na místě druhá zvláštní forma postupu, a tou je likvidace dědictví²⁰⁰. K likvidaci dědictví nedochází v průběhu jednání před soudním komisařem, ale jedná se o samostatný úkon. Během jednání před soudním komisařem dochází pouze k poučení účastníků o možnosti takového postupu. Likvidaci dědictví je možné nařídit jak na návrh, tak i bez návrhu. K podání návrhu jsou aktivně legitimováni zůstavitelovy věřitelé, dědici a také stát, který nabývá dědictví podle § 462 OZ jako odúmrt'. Stát, který takto nabývá dědictví, může navrhnout likvidaci dědictví i v případě, že dědictví není předluženo, pokud nemůže věřiteli uhradit dluh penězi z dědictví a věřitel odmítne přijmout na úhradu své pohledávky věc z dědictví²⁰¹.

Z dikce nového znění § 93 odst. 1 jednacního řádu vyplývá, že o likvidaci dědictví rozhoduje soudní komisař. O nařízení likvidace dědictví vydá usnesení, které je doručí účastníkům do vlastních rukou a vyvěsí na úřední desce soudu. V usnesení jsou věřitelé vyzváni, aby oznámili své pohledávky ve stanovené lhůtě s upozorněním, že pohledávky, které nebudou při likvidaci dědictví uspokojeny, zaniknou, a že dědici nebo stát neodpovídají věřitelům, kteří své pohledávky včas neoznámili, bude-li uspokojením pohledávek ostatních věřitelů cena dědictví vyčerpána. Toto usnesení se vyvěsí na úřední desce soudu a je proti němu přípustné odvolání. Jakmile nabude usnesení o nařízení likvidace dědictví právní moci, není již možné postupovat žádným jiným způsobem. Není již možné, aby byla mezi dědici a věřiteli uzavřena dohoda o přenechání předluženého dědictví k úhradě dluhů a nepřichází v úvahu ani vydání usnesení o dědictví podle § 175q odst. 1 o.s.ř.²⁰²

Likvidace dědictví se provede zpeněžením jednotlivých věcí, práv a jiných majetkových hodnot ze zůstavitelova majetku, a to podle ustanovení o výkonu rozhodnutí prodejem movitých věcí, nemovitostí a podniku, prodejem ve veřejné dražbě podle zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, nebo v dražbě provedené soudním exekutorem podle zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, nebo prodejem mimo dražbu. Likvidaci dědictví lze mimo dražbu provést prodejem všeho majetku nebo

200 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 196

201 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 196

202 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 258

zbývajícího zůstavitelova majetku jedinou smlouvou.

Soudní komisař provádí zpeněžení tehdy, jde-li o prodej mimo soudní dražbu. Při zpeněžování musí soudní komisař postupovat tak, aby co nejvíce šetřil možnost zachování podnikatelské činnosti a pracovních příležitostí, aby bylo co nejvíce chráněno životní prostředí nebo jiný významný veřejný zájem. Není při prodeji věcí vázán smluvními předkupními právy²⁰³. Při zpeněžování zůstavitelova majetku může soudní komisař využít také veřejnou dražbu podle zákona č. 26/2000 Sb., při které ho lze považovat za osobu, která je oprávněna na základě zvláštního právního předpisu předmět dražby zcizit. Může také využít dražbu movitých věcí nebo nemovitostí, kterou provádí soudní exekutor podle exekučního řádu. Soudního komisaře lze v takovém případě považovat za osobu, která je oprávněna disponovat s věcí²⁰⁴.

Prostředky, které soudní komisař získá zpeněžením zůstavitelova majetku prodejem mimo dražbu, uloží na zvláštní účet soudu.

Při likvidaci dědictví se zpeněžuje veškerý majetek zůstavitele. V případě, že tento majetek tvoří finanční prostředky nebo zůstatky na účtech, nepůjde o prodej, ale o soustředění těchto finančních prostředků, aby mohly být předmětem rozvrhu podle § 175v o.s.ř.

Majetek, který se nepodařilo po vyčerpání všech možností prodeje zpeněžit, připadne státu s účinností ke dni smrti zůstavitele. Výtěžek likvidace dědictví rozvrhne soudní komisař usnesením mezi věřitele podle § 175v o.s.ř.²⁰⁵. Pohledávky se uspokojují postupně podle skupin uvedených v § 175v o.s.ř. Na prvním místě budou uspokojeny pohledávky nákladů řízení, které vznikly státu v souvislosti se zpeněžením majetku. Do tohoto výroku pojme soudní komisař také svou odměnu a náhradu hotových výdajů, popřípadě náhradu za daň z přidané hodnoty. V další skupině se uspokojí pohledávky nákladů zůstavitelovy nemoci a přiměřených nákladů jeho pohřbu, dále pohledávky zajištěné zástavním právem, zadržovacím právem, převodem práva nebo postoupením pohledávky, pak pohledávky nedoplatků výživného, dále pohledávky daní a poplatků, pojistného na veřejné zdravotní pojištění, sociální zabezpečení a

203 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 259

204 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 698-699

205 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 260

příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, a teprve potom ostatní pohledávky²⁰⁶. V usnesení o rozvrhu musí být uvedeno, která z pohledávek a v jaké výši bude z výtěžku zpeněžení majetku zůstavitele uhrazena a které pohledávky zůstanou neuhrzeny²⁰⁷. V případě, že by nebylo možné plně uspokojit pohledávky patřící do této skupiny, uspokojí se poměrně. Proti usnesení o rozvrhu je přípustné odvolání. Po nabytí právní moci dědické řízení končí, proto musí toto usnesení také obsahovat výrok o náhradě nákladů řízení mezi účastníky a o tom, kdo a v jaké výši zaplatí odměnu notáře a jeho hotové výdaje. Po právní moci usnesení o rozvrhu se provede výplata pohledávek, o nichž bylo rozhodnuto, že budou z výtěžku zpeněžení alespoň částečně uhrazeny. Pravomocným skončením likvidace zaniknou proti dědicům, jako osobám, které odpovídají za dluhy zůstavitele, neuspokojené pohledávky věřitelů a jejich zajištění. Vyjde-li však později najevo další zůstavitelův majetek, bude rozdělen mezi věřitele do výše jejich neuspokojených pohledávek. Pokud by po rozdělení zůstal majetkový přebytek, musel by ho soudní komisař projednat jako dědictví²⁰⁸.

206 I.Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007, str. 197

207 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 701

208 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 701

10. Usnesení o dědictví a odměna notáře

V dědických věcech se rozhoduje výhradně usnesením. Do účinnosti novely č. 7/2009 Sb. platilo, že soudní komisař připravoval na základě všech zjištěných skutečností soudu všechny podklady pro vydání usnesení, kterým končilo řízení o dědictví, včetně návrhu jeho znění. Podle novely č. 7/2009 Sb., vydává soudní komisař usnesení v řízení o dědictví, s výjimkou těch, které jsou uvedeny v § 38 odst. 2 o.s.ř.²⁰⁹. Návrhy těchto usnesení stále připravuje soudní komisař soudu. Podle § 175zd o.s.ř. může soud po notáři požadovat doplnění neúplných podkladů, popřípadě může potřebné úkony provést sám. Pokyny soudu jsou pro notáře závazné.

Pokud jde o usnesení o dědictví, kterým se končí dědické řízení, novelou spadá jeho vydávání do pravomoci soudních komisařů. V tomto směru bude na místě zmínit, jaké aplikační problémy předmětná novela, jež nabyla účinnosti 1. 7. 2009, do praxe přinesla. V bodě č. 8 přechodných ustanovení občanského soudního řádu bylo stanoveno, že notář postupuje podle nových ustanovení zákona od jejich účinnosti i tehdy, jestliže zůstavitel zemřel přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, což však neplatí, pokud soud pověřil notáře provedením úkonů v řízení o dědictví přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona. V praxi to znamená, že všechny věci, které by z pověření soudu převzali notáři po 1. 7. 2009, by činili podle této novely a ty věci, které převzali z pověření soudu dříve, by činili ještě podle staré právní úpravy. Podle názoru notářů by tato varianta byla pro ně zřejmě lepší, protože ty věci, které činí již několik měsíců nebo dokonce několik let, by dokončili podle původní úpravy a nikoli jiným způsobem. Na druhou stranu je však nutné si uvědomit, že by tu existoval jakýsi dvojí režim, který by mohl trvat i relativně dlouhou dobu. Zároveň by tím nedošlo k naplnění účelu novely, a sice „odbřemenění“ soudů od dědické agendy, neboť po celou dobu tohoto „dvojího režimu“ by musel mít soud stále dostatečně početný aparát na práci se starými spisy. V průběhu června se tedy schvalovala další novela, která vypouštěla větu z přechodných ustanovení občanského soudního řádu v bodě č. 8, a to větu „to neplatí, pověřil-li soud notáře provedením úkonů v řízení o dědictví přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona“. To však opět zásadně mění pravomoci notářů,

²⁰⁹ § 38 odst. 2 o.s.ř. uvádí mezi těmito výjimkami žádost o poskytnutí právní pomoci v cizině, ustanovení správce dědictví podle § 175f odst. 2, zrušení usnesení o dědictví podle § 175w, vydání potvrzení podle § 175z odst. 1.

neboť v takovém případě činí notář, jako soudní komisař, v řízení o dědictví všechny úkony od účinnosti novely podle nové právní úpravy, kromě těch, uvedených v § 38 odst. 2 o.s.ř. Vzhledem k tomu, že tato novela nebyla do 1. 7. 2009 schválena a vědělo se, že nabude účinnosti dnem vyhlášení ve sbírce zákonů, museli všichni notáři pečlivě hlídat, zda ještě nebyla novela vyhlášena, neboť jejím vyhlášením se zásadním způsobem měnila pravomoc soudů a notářů. Novela byla podepsána prezidentem 3. 7. 2009 a vyhlášena ve sbírce zákonů byla ke dni 20. 7. 2009. Pravomoc notářů k úkonům v dědickém řízení podle novely č. 7/2009 Sb. se od 20. 7. 2009 vztahuje i na věci, kterými byli pověřeni před účinností novely. Od účinnosti této novely je to tedy soudní komisař, kdo ukončí řízení o dědictví buď tak, že usnesením potvrdí nabytí dědictví jedinému dědici nebo potvrdí, že dědictví, jehož nenabyl žádný dědic, připadne státu, schválí dohodu o vypořádání dědictví nebo schválí dohodu o přenechání předluženého dědictví k úhradě dluhů, anebo potvrdí nabytí dědictví podle dědických podílů, nedojde-li mezi dědici k dohodě. Usnesení zpravidla vyhlašuje soudní komisař účastníkům na konci jednání. Musí vyhlásit celý výrok tak, jak bude formulován v usnesení, s výjimkou výroku o nákladech řízení, neboť náklady řízení je složité na místě přesně rozpočítávat, a proto vyhlásí jen to, že jsou účastníci povinni uhradit částky, které budou uvedeny v písemném vyhotovení usnesení. Usnesení o dědictví je také třeba odůvodnit. Při vyhlašování usnesení postačí vyhlásit jen podstatnou část odůvodnění, podrobně je pak odůvodnění uvedeno v písemném vyhotovení usnesení. Písemné vyhotovení usnesení je třeba účastníkům odeslat do třiceti dnů od vyhlášení. Podle § 169 a násl. o.s.ř., se v písemném vyhotovení usnesení uvede soud, který usnesení vydal, jméno a příjmení toho, kdo jej vydal, dále se označí účastníci řízení a jejich zástupci, uvede se věc, výrok, odůvodnění a poučení o opravných prostředcích. Ve znění usnesení se promítne skutečnost, že soudní komisař činí jednotlivé úkony v řízení o dědictví z pověření soudu a jeho úkony se považují za úkony soudu tím, že v něm soudní komisař označí soud, příslušný v řízení o dědictví, a toho, kdo usnesení vydal, což bude on sám. Podle § 90 jednacího řádu uvede soudní komisař své jméno, příjmení, adresu kanceláře a údaj o tom, že byl v dědickém řízení pověřen k provedení úkonů jako soudní komisař²¹⁰.

²¹⁰ Záhloví usnesení pak vypadá přibližně takto: *Obvodní soud pro Prahu 1 rozhodl pověřeným soudním komisařem JUDr. Janem Novákem, notářem v Praze, s notářskou kanceláří se sídlem Praha 1, Nová 11/111 v právní věci...*

První výrok usnesení se týká vypořádání společného jmění manželů, čímž soudní komisař určí, které věci se stanou výlučným vlastnictvím pozůstalého manžela a které jsou předmětem dědictví. Dalším výrokem určí obvyklou cenu zůstavitelova majetku a dalším konečné vypořádání, buď dohodou, nebo potvrdí nabytí dědictví podle zákonných dědických podílů.

Součástí usnesení je výrok o náhradě nákladů řízení. Do nákladů řízení patří také odměna notáře za provedené úkony soudního komisaře a náhrada jeho hotových výdajů, které mu vznikly v souvislosti s prováděním úkonů v řízení o dědictví. Zatímco právo na náhradu hotových výdajů má notář vždy, právo na odměnu zaniká, byla-li věc notáři odňata podle § 175zb odst. 1 o.s.ř. proto, že přes předchozí upozornění působil v soudním řízení zbytečné průtahy. Odměnu a náhradu hotových výdajů notářů upravuje vyhláška č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů a správců dědictví. Výše odměny je závislá na způsobu ukončení dědického řízení. Jiná výše odměny bude v případě zastavení dědického řízení, jiná bude v případě, že bylo ve věci rozhodnuto a jiná bude v řízení o dodatečně objeveném majetku. Bylo-li řízení ukončeno rozhodnutím ve věci, je výše odměny závislá na obvyklé ceně majetku, který byl předmětem řízení o dědictví. Odměna za úkony v řízení o dědictví, které bylo zastaveno, je stanovena pevnou částkou 400,- Kč. V ostatních případech je základem odměny obvyklá cena zůstavitelova majetku, který se stal předmětem řízení o dědictví, tj. obvyklá cena určená pravomocným usnesením soudu. To platí obdobně i o majetku, který se objevil po právní moci usnesení, jímž bylo původní řízení skončeno. Zde je základem obvyklá cena toho majetku, který je předmětem dodatečného řízení, nikoli cena celkového majetku. Odměna se vypočítává ze základu sazbou, která není konstantní, ale klesá se zvyšujícím se základem. Nižší sazba se však vztahuje jen na tu část základu, která překračuje předcházející hranici. Minimální výše odměny činí 600,- Kč. Z prvních 100 000,- Kč základu činí odměna 2%, z přebývajících částky do 500 000,- Kč základu činí odměna 1.2%, z přebývajících částky do 1 000 000,- Kč základu činí odměna 0.9%, z přebývajících částky do 3 000 000,- Kč základu činí odměna 0.5%, z přebývajících částky do 20 000 000 základu činí odměna 0.1%. Částka nad 20 000 000,- Kč se již do základu nezapočítává. Základ se zaokrouhluje na celé stokoruny nahoru a odměna na celé desetikoruny nahoru. Odměna notáře může být přiměřeně zvýšena až o 100%, pokud byly úkony notáře v dědickém řízení mimořádně obtížné nebo časově

náročné. Může se jednat o provádění více nezbytných jednání ve věci z důvodu, že dědici při jednání měnili či doplňovali svá tvrzení o majetku a dlužích zůstavitele nebo měnili své stanovisko k závěti, dále se může jednat o provádění úkonů na místě samém, provádění likvidace dědictví nebo použití cizího práva nebo cizího jazyka. Důvodem pro zvýšení odměny může být také nutnost řešení sporů o dědické právo nebo dodatečné dědické řízení²¹¹.

V odměně notáře je zahrnuta i odměna za zjištění, zda je či není evidována závěť, listina o vydědění nebo listina o odvolání těchto úkonů v Centrální evidenci závětí a odměna za zjištění stavu a obsahu těchto listin. Za zjištění stavu a obsahu závěti, listiny o vydědění nebo listiny o odvolání těchto úkonů náleží notáři, který ve věci nebyl pověřen soudním komisařem, odměna ve výši 250,- Kč²¹².

Notář má dále nárok na náhradu hotových výdajů, které vynaložil v souvislosti s úkony v řízení o dědictví. Sem spadají především cestovní výdaje, poštovné, telekomunikační poplatky, náklady za pořízení opisů a fotokopii listin a náklady na získání dat z centrálních informačních systémů. Notáři, který je plátcem daně z přidané hodnoty, náleží také částka odpovídající této dani. Tu je pak notář povinen odvést podle zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty²¹³.

Bylo-li v téže věci činní více notářů, rozhodne se o nároku na odměnu a o hotových výdajích u každého notáře samostatným výrokem. Jestliže notáře zastupoval notářský kandidát, přizná se náhrada hotových výdajů notáři, kterého notářský kandidát zastupoval. Povinnost zaplatit notáři odměnu za provedené úkony soudního komisaře a jeho hotové výdaje, se uloží buď účastníku dědického řízení, nebo státu. Povinnost se uloží tomu účastníku, jemuž svědčí dědické právo, popřípadě účastníku, který vystupuje jako právní nebo procesní nástupce účastníka, jemuž svědčilo dědické právo, jestliže nabytí dědictví, které není předloženo. Pokud nabytí dědictví více osob, platí odměnu notáře a jeho hotové výdaje každý z účastníků samostatně podle vzájemného poměru čisté hodnoty dědických podílů stanovených na základě zákona, závěti nebo na základě obou těchto titulů, popřípadě na základě dohody o vypořádání dědictví. Státu se uloží povinnost zaplatit odměnu notáře a jeho hotové výdaje ve všech ostatních případech, zejména tehdy, bylo-li řízení zastaveno proto, že zůstavitel nezanechal majetek nebo

211 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 321-322

212 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 677-678

213 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 323-324

proto, že zanechal majetek jen nepatrné hodnoty a dále tehdy, bylo-li dědictví předloženo nebo byla čistá hodnota dědictví nulová anebo připadlo-li dědictví státu podle § 462 OZ. Za stát vyplatí náklady vždy soud prvního stupně.

Notář může během dědického řízení požádat dědice, aby mu na odměnu a hotové výdaje složili zálohu. Je-li plátcem daně z přidané hodnoty, může je požádat, aby mu složili také zálohu na částku odpovídající této dani. Žádost notáře však není rozhodnutím, z něhož by účastníkům vznikala povinnost k plnění. Jestliže dědici tuto zálohu notáři před vydáním usnesení o dědictví zaplatili, je třeba ji zúčtovat ve výroku usnesení o tom, kdo a v jaké výši zaplatí notáři odměnu za provedené úkony soudního komisaře a jeho hotové výdaje, popřípadě též částku odpovídající dani z přidané hodnoty²¹⁴.

Na výrokovou část navazuje odůvodnění, ve kterém soudní komisař uvede, jakým způsobem se dobral svých rozhodnutí, zejména z jakých skutečností vycházel při vypořádání dědictví a na základě jakých hledisek určil svou odměnu a náhradu hotových výdajů. Obligatorní součástí usnesení o dědictví je také poučení o opravných prostředcích.

Proti usnesení o dědictví je možné podat opravné prostředky, jak řádné, tak mimořádné. Nejběžnějším řádným opravným prostředkem je odvolání, kterým je možné napadnout usnesení soudního komisaře, pokud to zákon nevyklučuje, a to do patnácti dnů od doručení písemného vyhotovení. Odvolání lze podat u soudního komisaře nebo u příslušného soudu. O odvolání rozhoduje vždy soud, avšak podklady připravuje pro odvolací soud soudní komisař. Nově je tedy notář, jako soudní komisař, oprávněn i k činnosti v rámci odvolání, což dříve mohly činit jen soudy. Odvolání spolu s podklady předá soudní komisař soudu prvního stupně. Pokud soud prvního stupně zcela vyhoví podanému odvolání, předá spis zpět soudnímu komisaři s tím, aby rozhodnutí doručil účastníkům řízení a provedl v řízení další potřebné úkony. Pokud soud prvního stupně zcela nevyhoví odvolání proti usnesení soudního komisaře, předloží spis příslušnému odvolacímu soudu. O odvolání rozhoduje krajský soud. Své rozhodnutí spolu se spisem

214 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 676-678

pak předá soudu prvního stupně, který ho předá soudnímu komisaři, aby rozhodnutí doručil účastníkům a případně provedl v řízení další potřebné úkony. Jakmile nabude usnesení o dědictví právní moci, vyznačí na něm notář právní moc a předá spis k uložení soudu. Zároveň má také oznamovací povinnost vůči katastrálnímu úřadu, týkalo-li se usnesení o dědictví také věcných práv k nemovitosti. Stejnopis pravomocného usnesení musí předat v elektronické podobě katastrálnímu pracovišti katastrálního úřadu, v jehož obvodu působnosti se nemovitost nachází. Pokud by ten, kdo uhradil náklady spojené s pohřbem zůstavitele nebo ten, kdo v řízení oznámil svou pohledávku vůči zůstaviteli, požádal soudního komisaře o sdělení výsledku řízení, sdělí mu soudní komisař výsledek řízení po právní moci usnesení o dědictví.

Z mimořádných opravných prostředků je možné podat proti pravomocnému usnesení dovolání, žalobu na obnovu řízení nebo žalobu pro zmatečnost²¹⁵.

§ 175w o.s.ř. pamatuje i na případy, kdy by se po vydání usnesení o dědictví dodatečně zjistilo, že zůstavitel žije nebo by bylo zrušeno jeho prohlášení za mrtvého. V takovém případě soud usnesení o dědictví zruší. Pro úplnost je třeba poznamenat, že zrušení usnesení o dědictví z tohoto důvodu je ve výlučné pravomoci soudu a nemůže tak učinit soudní komisař. Jedná se o jednu z výjimek, uvedených v § 38 odst. 2 o.s.ř., na něž se nevztahuje pověření notáře, aby jako soudní komisař provedl úkony v řízení o dědictví.

Pokud by se však po pravomocném skončení dědického řízení objevily jiné skutečnosti, zejména další majetek zůstavitele, je třeba takovou skutečnost projednat v dodatečném řízení o dědictví.

215 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 301-310

11. Dodatečné projednání dědictví

Institut dodatečného projednání dědictví je dokladem toho, že pravomocným skončením dědického řízení nemusí být s konečnou platností vyřešena otázka, kdo nabyl veškerý majetek zůstavitele, popřípadě na koho a v jakém rozsahu přešla odpovědnost za zůstavitelovy dluhy. V praxi se často stává, že se po pravomocném ukončení dědického řízení dodatečně zjistí, že zůstaviteli náležel ještě další majetek, který nebyl v původním řízení projednán, popřípadě dluh, o kterém se v původním řízení nevědělo²¹⁶. Objevení zůstavitelova majetku nebo dluhů po právní moci rozhodnutí o dědictví, není důvodem obnovy řízení, nýbrž je důvodem pro postup podle § 175x o.s.ř., podle kterého soudní komisař provede řízení jen o tomto dodatečně objeveném majetku²¹⁷, který nebyl projednán v původním řízení. Objevil-li by se pouze dluh zůstavitele, který nebyl v původním řízení znám, soud by dodatečné projednání dědictví nezahájil, případný návrh některého z účastníků, kterým by se domáhal projednání pouze tohoto dluhu, by zamítl²¹⁸. Objevil-li by se dodatečně majetek zůstavitele, musel by být v dědickém řízení projednán a muselo by být rozhodnuto o tom, kdo jej nabývá²¹⁹. Řízení o dodatečném projednání dědictví lze zahájit buď na návrh, nebo bez návrhu. Bez návrhu zahájí soud řízení z moci úřední, jakmile se dozví, že zůstavitel zanechal dosud neznámý majetek²²⁰. Podnět mohou dát například banky, katastrální úřady, stavební úřady²²¹. K návrhu na dodatečné projednání dědictví je legitimován ten, kdo byl účastníkem původního dědického řízení, popřípadě jeho právní nástupce. Pokud však v původním řízení o dědictví nebylo dědické právo zjišťováno, protože bylo řízení zastaveno pro nedostatek majetku, je k návrhu legitimován ten, kdo o sobě tvrdí, že je dědicem, popřípadě stát, pokud tvrdí, že mu má dědictví připadnout podle § 462 OZ²²². Na základě každého dostatečně věrohodného podnětu, který směřuje k projednání majetku, jež nebyl v dosavadním dědickém řízení projednán, je dědické řízení zahájeno a ve věci pověřen notář, aby jako soudní komisař činil potřebné úkony v řízení o dědictví. Samotné zjištění dluhu oproti tomu není důvodem k dodatečnému

216 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 265-266

217 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 707

218 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 703

219 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 267

220 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 704

221 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 270

222 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 704

dědickému řízení. Dědici odpovídají za dluhy zůstavitele přímo ze zákona podle § 470 OZ, a to do výše ceny nabytého dědictví. Není při tom rozhodující, zda byl dluh při projednávání dědictví uveden v pasívech či nikoli. V případě, že by se dluh objevil společně s dosud neznámým majetkem, bylo by nutné provést dodatečné dědické řízení a soudní komisař by musel zařadit do pasív dědictví také tento nově zjištěný dluh. Dodatečné dědické řízení však není zásadně řízením o dědickém právu²²³. Soudní komisař nemůže znovu zjišťovat okruh účastníků a měnit tak okruh dědiců stanovených v původním řízení²²⁴. Proto není možné v tomto řízení nově řešit otázku platnosti závěti, platnosti vydědění, dědické nezpůsobilosti, odmítnutí dědictví. Jen výjimečně lze připustit, aby se účastníkem řízení o dodatečném projednání dědictví stal i dědic, který nebyl účastníkem původního dědického řízení. Může se jednat o případy, kdy nebylo v původním řízení přihlíženo k dědici neznámého pobytu, který se na výzvu soudu nepřihlásil, avšak v době dodatečného projednání dědictví již není neznámého pobytu a soud je o něm informován. Bude také nutné jednat s účastníkem, jenž se stává dědicem na základě závěti, která se vztahuje na nově zjištěný majetek, a s tímto dědicem nebylo v původním řízení jednáno proto, že majetek, na který se závěť vztahuje, nebyl v původním řízení projednán. Dědickým právem se bude soud a soudní komisař zabývat také v případě, že původní dědické řízení bylo zastaveno pro nedostatek majetku nebo proto, že byl zůstavitelův majetek nepatrné hodnoty vydán vypraviteli pohřbu, a objeví se majetek vyšší hodnoty, případně i dluhy. V původním řízení tak nebyla vůbec řešena otázka dědického práva, neboť účastníkem takového řízení byl pouze vypravitel pohřbu. Dědici tudíž nebyli ani soudním komisařem poučováni o jejich dědickém právu ani o možnosti odmítnout dědictví. Ve skutečnosti v tomto případě nejde o dodatečné projednání dědictví, ale v podstatě o první skutečné dědické řízení, ve kterém budou poprvé řešeny otázky dědického práva a projednáván majetek a dluhy zůstavitele.

Samotný průběh dodatečného projednání dědictví je téměř stejný jako průběh původního dědického řízení. Odpadají však úkony, které již byly provedeny v původním řízení a které není třeba opakovat nebo je dokonce není možné opakovat. Zpravidla se nebudou konat úkony spočívající ve zjišťování dědiců, poučení o dědickém právu nebo řešení sporů o dědické právo. Soudní komisař je povinen v dodatečném řízení opatřit podklady, které se týkají nově zjištěného majetku a dluhů. Za tím účelem je oprávněn

223 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 267-268

224 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 704

vyžadovat zprávu od banky, výpis z katastru nemovitostí nebo znalecký posudek o obvyklé ceně majetku. V případě, že by se objevil majetek, který byl ve společném jmění zůstavitele a jeho manžela, musel by se tento majetek vypořádat podle § 1751 o.s.ř. S ohledem na nově zjištěný majetek a dluhy, provede soudní komisař soupis aktiv a pasív, určí usnesením obvyklou cenu dědictví, výši dluhů a čistou hodnotu dědictví. Zpravidla uvede obvyklou cenu nově zjištěného majetku i obvyklou cenu dědictví jako celku po doplnění o nově zjištěný majetek. Celé řízení se týká pouze majetku a dluhů nově zjištěného, nikoli toho, který byl již projednán. Stejně tak v usnesení o dědictví, kterým končí dodatečné projednání dědictví, bude uveden pouze ten, kdo nabyt tento nově zjištěný majetek²²⁵. V dodatečném řízení nelze měnit výsledky původního dědického řízení²²⁶. Dodatečné řízení o dědictví může být ukončeno bez projednání zamítnutím návrhu nebo zastavením řízení, zjistí-li se, že k takovému projednání není důvod, zejména neprokáže-li se, že nově zjištěný majetek náležel zůstaviteli.

Jestliže původní řízení o dědictví skončilo likvidací předluženého dědictví nebo dohodou o přenechání předluženého dědictví věřitelům a objeví se nový majetek zůstavitele, mohou nastat dvě situace. První předpokládá, že i po objevení nového majetku zůstavitele, je dědictví stále předluženo. V takovém případě lze postupovat obdobně jako v původním řízení, a sice tak, že dědici mohou buď uzavřít s věřiteli dohodu o přenechání tohoto dodatečně zjištěného majetku k úhradě dluhů, nebo může dojít k likvidaci tohoto majetku. Jiná situace nastane v případě, že se po objevení nového zůstavitelova majetku, stane dědictví nepředluženým, tedy když po uspokojení všech pohledávek věřitelů, zůstane majetkový přebytek. Tento přebytek se projedná běžným způsobem jako dědictví.

Na závěr této kapitoly je vhodné připomenout zvláštnost dědického řízení, kterou je zásada, že se dědictví projednává podle právních předpisů účinných ke dni smrti zůstavitele, a to hmotněprávních i procesních. Také v případě dodatečného projednání dědictví je nutné postupovat podle právních předpisů účinných v době, kdy zůstavitel zemřel. I přes tuto zásadu však bude na místě, při dodatečném projednání dědictví, použít některá současná procesní ustanovení, jejichž použití není vázáno

225 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 268-272

226 Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, Beck, 2005, str. 706

k době úmrtí. Bude se jednat zejména o vydávání usnesení soudním komisařem a také o odměnu notáře jako soudního komisaře, na kterou má nárok dle současné právní úpravy, i když provádí úkony v řízení o dědictví po osobách, zemřelých v době před 1. 1. 1992. Podobně je nutné postupovat podle současné právní úpravy při doručování písemností a při písemném vyhotovování usnesení, jež musí mít náležitosti podle platného znění občanského soudního řádu²²⁷.

227 Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde 2007, str. 273-280

Závěr

Historický nástin vývoje postavení notářů jasně ukazuje, že dlouhou dobu od vzniku notářského úřadu, jejich činnost s dědickým právem nebyla spojena. V současné době zaujímá dědická agenda až 50% činnosti notářů, neboť notář je jako soudní komisař pověřen v řízení o dědictví vždy, jakmile se soud dozví, že došlo k úmrtí fyzické osoby. S ohledem na posilování postavení notářů a možnosti samostatně činit jednotlivé úkony v dědickém řízení, představuje dědická agenda stále vyšší časovou i administrativní náročnost jednotlivých notářů. Nutno však podotknout, že posílením rozhodovacích pravomocí notářů, jako soudních komisařů, dochází zároveň k urychlení celého dědického řízení, neboť tím končí zdlouhavé obíhání spisu mezi notářem a soudem. K urychlení a zároveň k usnadnění řízení dochází i v důsledku zavádění elektronické komunikace, nejen mezi notáři a soudy, ale také mezi notáři a jinými orgány, jako jsou matriční úřady nebo katastrální úřady. V souvislosti se zákonem č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech, osobních číslech a autorizované konverzi dokumentů prostřednictvím veřejné datové sítě do datových schránek, bude napříště doručování spisů otázkou několika minut. K tomuto stojí za zmínku skutečnost, že datové schránky dosud provozují jen někteří notáři. Nedojde-li k jejich zavedení samotnými notáři, aktivují se všem do listopadu 2009 automaticky.

Novela č. 7/2009 Sb., jež nabyla účinnosti 1. 7. 2009, směřovala k posílení pravomocí notářů v dědickém řízení s cílem „odbřemenit“ soudy od dědické agendy. K naplnění toho účelu však došlo fakticky až další úpravou, která nabyla účinnosti 20. 7. 2009. Období mezi 1. 7. a 20. 7. 2009 bylo pro notáře i soudy v oblasti dědického řízení velmi náročné. Bylo třeba hlídat účinnost novely, nebylo jasné jakým způsobem a kdy bude možné ukončit řízení zahájená před 1. 7. 2009. V současné době již notáři provádějí většinu úkonů v řízení o dědictví, včetně vydávání konečného usnesení o dědictví. Pro mnohé úkony již nepotřebují schválení soudu a veškeré zjištěné skutečnosti včetně uzavřených dohod a způsobů vypořádání se objevují až v konečném usnesení o dědictví. Téměř celá dědická agenda tak přešla z pravomoci soudů do pravomoci notářů. Vedle pozitiva, kterým je skutečnost, že dědické řízení probíhá rychleji a podaří se většinou rozhodnout při jediném jednání, nese s sebou novela nepochybně i některá negativa, zejména značnou administrativní a časovou náročnost pro notáře, neboť úkony, které prováděly soudy a pro ty účely zaměstnávaly několik

osob, činí nyní notář sám. K provádění těchto úkonů nezískali dosud notáři žádné další finanční prostředky, je tedy obtížné zaměstnat další pracovní síly.

Shrnu-li své poznatky o činnosti notářů v řízení o dědictví, dovolím si podotknout, že současná právní úprava je v dosavadním vývoji postavení notářů v dědickém řízení, průlomová. Předěšlá právní úprava představovala notáře jako pomocné osoby v dědickém řízení, které pouze připravovaly podklady pro soudní rozhodnutí. Bylo třeba vždy čekat, jak o těchto podkladech soud rozhodne a tím se celé řízení zdržovalo. Pro pozůstalé není dědické řízení žádná příjemná záležitost, zejména objevili se spory. Celé řízení nepochybně působí negativně na psychickou stránku všech zúčastněných osob, zejména neustálé otázky, týkající se majetku i osoby zůstavitele, vyčkávání rozhodnutí soudu a případné opakování jednotlivých úkonů. V přenesení většiny pravomocí v dědickém řízení na notáře, jako soudní komisaře, vidím v tomto směru velký přínos. Soudní komisař učiní na základě provedení jednotlivých úkonů závěry, které promítne do usnesení o dědictví. Nečeká na žádná jiná rozhodnutí, a tudíž může vydat konečné usnesení podstatně rychleji než za předešlé právní úpravy. To jistě ocení i sami dědici. Nedostatky v tomto směru naopak spatřuji v tom, že novela nepamatovala na určitou kompenzaci pro notáře za převzetí tohoto břemene. Soudům se sice „ulevilo“ od dědických věcí, ale vše bylo převedeno na notáře, kteří bez dalších administrativních sil nebudou brzy schopni celou dědickou agendu zvládat, neboť výkon notářství nezahrnuje jen úkony v dědickém řízení, nýbrž i řadu dalších právních činností. Určitou kompenzaci bych spatřovala v poskytnutí finančních prostředků, ze kterých by mohly zaplatit další zaměstnanci jako pomocný aparát pro administrativní záležitosti.

Přínos současné právní úpravy spatřuji v zavádění elektronické komunikace mezi notáři a dalšími orgány. Nepochybně to notářům usnadňuje a urychluje jejich činnost. Přenos potřebných informací a dokumentů nyní proběhne během několika minut, zatímco dříve to byla otázka několika dnů i týdnů, s čímž byly zároveň spojeny i další administrativní náklady. Riziku selhání technického systému je nutné předcházet povinností řádného ukládáním všech dokumentů.

Závěrem by se dalo říct, že každé pozitivum s sebou nese určité negativní důsledky. Jak se dokáže naše legislativa v budoucnu vypořádat se všemi takovými důsledky, ukáže čas.

Seznam použitých zkratk

Občanský zákoník- OZ

Obchodní zákoník- Obch. Z.

Občanský soudní řád- o.s.ř.

Jednací řád pro okresní a krajské soudy- jednací řád

Použitá literatura

I.Schelleová, J.Stavinohová, Doplněk, MU Brno 1994

K.Adamová: Dějiny soukromého práva ve střední Evropě

M.Skřejpek a kol.: Právnický stav a právnické profese v minulosti, Havlíček Brain Team, 2007

Mikeš, Muzikář: Dědické právo, Linde, 2007

Kučera: Dědictví, Linde, 2001

Bílek, Drápal, Jindřich, Waverka: Notářský řád a řízení o dědictví, komentář, C.H.BECK,2005

A.Winterová a kol. Civilní právo procesní, 2008

Schelleová: Civilní proces, Eurolex Bohemia

Schelleová: Notářství, ŽIVA, 1994

Schelleová a kol.: Dědictví a dědické právo, C.Press, 2007

Bureš, Drápal, Krčmář, Mazanec: Občanský soudní řád, komentář, I.díl, 6.vydání, C.H. BECK, 2003

Švestka, Jehlička, Škárová, Spáčil a kol.: Občanský zákoník, komentář, 10.vydání, C.H.BECK, 2006

Prameny

Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník

Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád

Zákon č. 358/1992 Sb. O notářích a jejich činnosti

Kancelářský řád pro notáře

Vyhláška č. 37/1992 Sb. O jednacím řádu pro okresní a krajské soudy

Zákon č. 344/1992 Sb. O katastru nemovitostí

Zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník

internetové stránky www.psp.cz (novela o.s.ř., notářského řádu, důvodové zprávy)

<http://obcanskyzakonik.justice.cz>

<http://portal.justice.cz>

www.epravo.cz/top/clanky/pripravovana-novela-obcanskeho-soudniho-radu-55123.html

The Role of Notary in Inheritance Proceedings

Notary is a person, who makes a lot of legal activities, legal documents and legal agreements. One of his activity is an activity during the inheritance procedure. I am very interested in the Civil law and I think, that the inheritance proceedings is really important for all person, because It is the proceedings, which starts always, when somebody die. This is one of the reasons, why I decided on this question.

Firstly, I engaged in the historical development of the notary. Secondly, I defined the term of “Notary”, according to the relevant Czech legislation and I defined the principles of the inheritance procedure.

In the following chapters I focus on the role of a notary in the inheritance proceedings. The premise to start inheritance proceedings is the death of a personal entity. Only then a notary is appointed by court to incapacitate for single acts in the inheritance proceedings.

At first I determine the basic principles of such a procedure as they are important for both the court and the notary. Next, I describe the aspects according to which the court appoints a notary and how to cognize a notary within the inheritance procedure. I determine the participants to the proceedings, for only with those can the court as well as the notary proceed within the inheritance proceedings. The next part of my thesis focuses on preliminary investigation. Within the preliminary investigation the notary finds out the content of the documents important for the inheritance proceedings. To the above stated the following documents are ranked: last will, deed of disinheritance, deed of heirdom administration, marriage settlement and heirdom contract, which should be regulated in the new Civil Code. In the preliminary investigation the notary proceeds also immediate arrangements, finds out the heritor, the belongings and debts of the testator. Should the inheritance proceedings in this stage be not interrupted, the notary enacts further proceedings. Throughout the proceedings the notary leads the heritage to conclusion of an arrangement, settles the tenancy by entirely, settles the heritage value, and acts in the heritage liquidation if occurred.

In the final part of my thesis I focus on issuing a resolution of heritage which commencing with effect of the amendment No. 7/2009 Coll. is no longer issued by the court but by the notaries themselves. I mention mainly the applicable problems which have been put in practice within the above-mentioned amendment.

Last, I try to assess the contribution of the amendment regarding the inheritance proceedings, mainly its conformity with the principle of thrift and pace of the proceedings. On the other hand some contras are to be pointed out, such as higher administrative intensity for notaries together with the lack of financial resources to appoint new employees.

Seznam klíčových pojmů:

dědické řízení- inheritance proceedings
předběžné šetření- preliminary investigation
neodkladná opatření- immediate arrangements